

MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE I TEHNOLOGIJE

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

Za XIII razred više srednje škole
Opšta gimnazija

Priština, decembar 2006

Glavni urednik:
Dr. Fehmi Ismajli

Urednici:
Mr. Miranda Kasneci
Ramush Lekaj



UNMIK



INSTITUCIONET E PËRKOHSHME VETËQEVERISËSE
PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF-GOVERNMENT
PRIVREMENE INSTITUCIJE SAMOUPRAVLJANJA

QEVERIA E KOSOVËS – GOVERNMENT OF KOSOVO – VLADA KOSOVA

MINISTRIA E ARSIMIT,
E SHKENCËS
DHE E TEKNOLOGJISË

MINISTRY OF EDUCATION
SCIENCE & TECHNOLOGY

MINISTARSTVO ZA
OBRAZOVANJE NAUKU
I TEHNOLOGIJU

Kabineti I Ministrit

Office of the Minister

Kabinet Ministra

ADMINISTRATIVNO UPUTSTVO

Primjena plana i programa za trinaesti razred

BR: MONT 5 / 2006

DATUM: 20. 01. 2006

U skladu sa članom 1.3 tačka c) Pravilnika UNMIK-a. br. 2001/19 O izvršnim organima Privremenih samoupravnih institucija Kosova, član 6.1 paragraf (b), kao i člana 7.1 Zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju na Kosovu, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije izdaje ovo Administrativno uputstvo:

Član 1.

Cilj

Cilj Administrativnog uputstva je primjena nastavnog Plana i programa za trinaesti razred, kao rezultat prestrukturiranja u osnovnom i srednjem obrazovanju.

lan 2.

Plan i program

Novi Nastavni plan i program za trinaesti razred priložen je ovom Administrativnom uputstvu.

lan 3.

Primjena

3.1. Ovaj Nastavni plan i program za trinaesti razred primjenjuje se od školske 2006/2007. godine.

3.2. Primjenom Plana i programa za trinaesti razred stupaju van snage dosadašnji Planovi i programi za četvrti razred srednje škole

lan 4.

Stupanje na snagu

Ovo uputstvo stupa na snagu potpisom Ministra.



Agim Veliu, Ministar

SADRŽAJ

Administrativno uputstvo, **3**

UPUTSTVA ZA PRIMJENU NASTAVNIH PROGRAMA, 7

- I. Uvod, **7**
- II. Ciljevi, **8**
- III. Opšti obektivi, **10**
- IV. Vrednovanje, **11**
- V. Metodološka uputstva, **14**
- VI. Izvori i nastavna sredstva, **15**
- VII. Nastavni plan predmeta, **15**
- VIII Izborna nastava, **16**

JEZICI I KOMUNIKACIJA

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST, 21

ENGLESKI JEZIK, 53

FRANCUSKI JEZIK, 77

NJEMA KI JEZIK, 97

LATINSKI JEZIK, 121

MATEMATIKA, 127

PRIRODNE NAUKE

GEOGRAFIJA, 141

DRUŠTVENE NAUKE

HISTORIJA, 163

PSIHOLOGIJA, 177

SOCIOLOGIJA, 189

FILOZOFIJA, 205

TEHNOLOGIJA

TEHNOLOGIJA INFORMISANJA I KOMUNIKACIJA, 223

TJELESNI ODGOJ I SPORT, 237

UPUTSTVO ZA PRIMJENU PLANA I PROGRAMA

I. UVOD

Obrazovanje predstavlja područje djelovanja koje vodi društvenom, političkom i ekonomskom razvoju Kosova.

Viziju za stvaranje jedne savremene škole po međunarodnim standardima započetu poslije završetka rata, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT) sada realizuje preduzimajući i svestrane i praktične korake na svim poljima djelatnosti.

Na ovom putu od historijskog značaja za razvijanje i napredovanje kosovskog društva, MONT teži ka promjeni gledišta u procesu razvijanja ličnosti sa jasnom vizijom za njegovu budućnost i njegovo mjesto.

Ovo stvara potrebne preuslove za integraciju pojedinaca i kosovskog društva u političkim kretanjima, ekonomskom, intelektualnom, naučnom i tehnološkom razvoju, kao i socijalno-kulturnom razvoju razvijenih evropskih i svjetskih zemalja.

Razvoj nastavnog plana i programa zasniva se na osnovi jedne naučne procedure, kako po obliku metodološkog pristupa, organizaciji i predmetnom sadržaju, tako i po izlaganju rezultata znanja, nastavnih sredstava, metoda, tehnike i instrumenata ocjenjivanja.

Profesionalne radne grupe za izradu nastavnih planova i programa bile su stalno u toku najnovijih razvoja u obrazovanju i u konsultaciji sa međunarodnim ekspertima. U ovom procesu razvoja planova i programa, koji se zasniva na dugoročnoj strategiji MONT-a, znatan doprinos dali su UNICEF, vlade i agencije nekih zemalja.

Posebna pažnja tokom izrade nastavnih planova i programa za XIII razred posvećena je njegovanju pozitivnog stava prema učenju, stimulaciji učenika da se angažuju opravdanim načinom u ispunavanju školskih zahtjeva, razvoju vještina u svakodnevnom životu, vrijednosti, stavova i ponašanja.

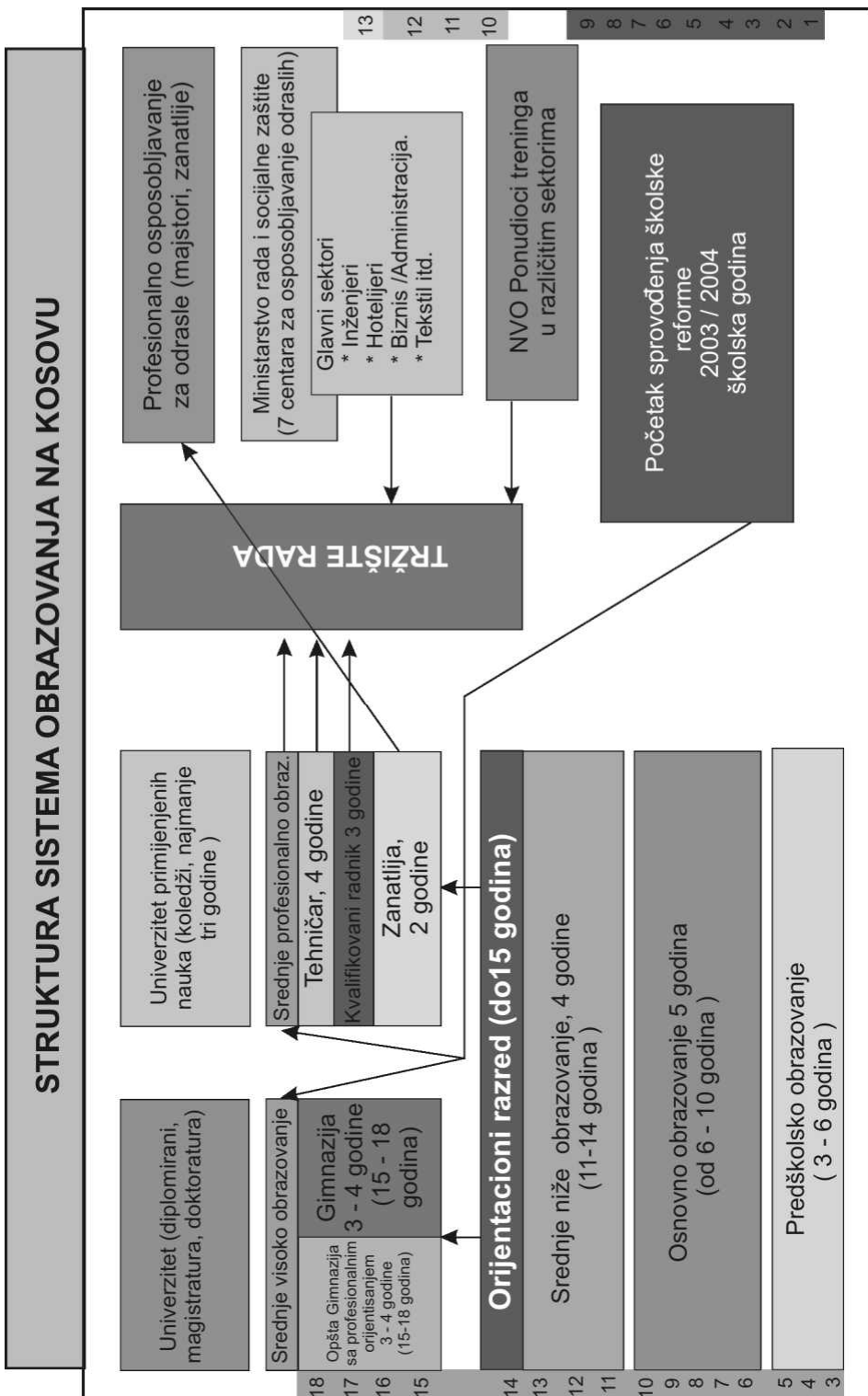
Učenici se u desetom razredu i u toku četitavog višeg srednjeg školovanja postavljaju pred akademskim znanjem, naučnim osnovama i različitim kulturnim sferama.

II. CILJEVI

Predmetni plan i program za trinaesti razred ima za cilj:

- da osigura adekvatne uslove za intelektualni, estetski, fizički, društveni, moralni i duhovni razvoj učenika;
- da osigura za učenike pravu profesionalnu orijentaciju kompatibilnu sa realizacijom njihovih ličnih interesa u ostvarivanju želja preko učenja;
- da konsoliduje znanje, usavršavanje i orijentisanje obdarenosti i sposobnosti za izgradnju njihove budućnosti;
- da omogući učenicima upotrebu više izvora informisanja radi obezbjeđivanja i obrade podataka za razvoj jednog kritičkog stava prema informacijama i činjenicama koje im se nude;
- da omogući učenicima na nezavisan način da pokrenu inicijativu i djelatnost, uvijek imajući u vidu osnovna pravila ponašanja u grupi, u zavisnosti od raznih vrsta djelatnosti koje izvode;
- da obezbijedi pripremu obdarenih i talentovanih učenika za profesiju i da se orijentišu sa pažnjom preko raznih načina učenja, uvažavajući njihova interesovanja i potrebe za tržište rada kao i akademski i profesionalni razvoj..

Radne grupe za izradu planova i programa, u skladu sa sadržajem, izabrale su opšte i specifične objektivne za ostvarivanje navedenih ciljeva kojima su jasno određeni očekivani rezultati na kraju trinaestog razreda.



III. OPŠTI OBJEKTIVI

Da bi smo sproveli ciljeve ovog Plana i programa potrebni su rezultati u enja koji mogu biti opšteg i specifi nog stupnja. Uvijek se prethodno postavljaju opšti rezultati u enja, koji trebaju da budu potrebnog opšteg stupnja i da se jasno razlikuju sa aspekta stupnja komplikovanosti ili cjeline koju želimo postići.

Na osnovu postavljenog cilja nastavnog Plana i programa trinaestog razreda, MONT teži da na kraju školske godine u enik može postići i ove opšte objektivne:

A. Da razvija stavove i vrijednosti

- da ima kritički stav prema predmetu,
- da bude otvoren,
- da bude tolerantan,
- da uživa poštovanje,
- da bude dobrovoljan.

B. Da poznaje

- riječnik (terminologiju),
- definicije,
- koncepte,
- principe.
- Procedure i metode

C. Da razumije

- definicije i načela (da ih primjenjuje u jednostavnim situacijama),
- sadržaj materijala,
- odnos uzrok-efekat,
- opravdanost metoda i procedura.

D. Da primjenjuje u novonastalim situacijama

- definicije i principe,
- procedure i metode,
- rješavanje problema.

E. Da analizira

- rastavljanje informacija,
- upoređivanje činjenica,
- odnos između uzroka i efekta,
- izvještaj događaja u jednom tekstu.

F. Da sintetizuje (kritičko mišljenje - kompleksno)

- poznavanje relevantne i nerelevantne informacije,
- razliku između mišljenja i činjenice,
- primjenu principa u rješavanju problema,
- interpretaciju ilustracionog materijala,
- poznavanje pretpostavki.

Da bi bismo ocijenili postignuća ovih objekata treba razviti procedure i potrebna sredstva mjerenja (pogl. vrednovanje).

IV. VREDNOVANJE

Vrednovanje (ocjenjivanje) je proces posmatranja, sistematskog prikupljanja, analize i interpretacije informacija u cilju određivanja stepena do kojeg je učenik savladao nastavne ciljeve. Ono treba da se oslanja na određene rezultate programa određenog nastavnog predmeta i određenog nivoa.

Ovaj proces zasniva se na osnovnim principima kojima se mogu koristiti kao što su:

- određivanje cilja i prednosti procesa vrednovanja / ocjenjivanja;
- primjena odgovarajućih instrumenata mjerenja u skladu sa ciljem kako bi se mjerilo ono što se želi izmjeriti;
- obezbjeđenje kvalitetnih informacija o postignutom rezultatu učenika putem kontinuiranog mjerenja i vrednovanja;
- merenje i vrednovanje treba da su uravnoteženi, da se obuhvata cjelokupni programski sadržaj predmeta;
- održivo vrednovanje podataka o tačnosti stepena postignuća učenika;
- primjena tehnika vrednovanja sa kojima jasno razlikujemo postignuća učenika.

IV. 1. Instrumenti vrednovanja

Predmetni nastavnici i škole treba da biraju i primjenjuju dovoljan broj instrumenata i sredstava za mjerenje i vrednovanje, kao što su:

- posmatranje,
 - upitnik (samovrednovanje),
 - pismeni izvještaj o jednom praktičnom radu ili istraživanju,
 - usmeno izražavanje,
 - pismeno izražavanje,
 - kontrolni listići (koriste se za manevarske vještine snalažljivosti),
 - dosije ili portfolio (samovrednovanje),
 - test na bazi kriterijuma i objektivna,
 - test dostignutosti zasnovan na osnovu zahtjeva (pitanja):
 - odgovor sa više alternativa,
 - kratki i otvoreni odgovor,
 - izabrani otvoreni odgovor i drugi,
- kao i svaki drugi instrument koji nastavnik smatra potrebnim.

Svaka škola postavlja standarde ili kriterijume na osnovu kojih se utvrđuje stepen postignutosti na kraju nastavnog procesa za trinaesti razred

IV. 2. Stepen usvojenosti

Na kraju nastavne godine svaki učenik treba da dostigne određeni (potrebni) stepen usvojenosti nastavnog gradiva:

- Odličan (stepen najviše usvojenosti),
- Vrlo dobar (stepen više usvojenosti),
- Dobar (stepen srednje usvojenosti),
- Dovoljan (stepen dovoljne usvojenosti),
- Nedovoljan (stepen nedovoljne usvojenosti).

Dostignuti stepen usvojenosti nastavnog gradiva direktno zavisi od standarda (vidi tabelu) koji se baziraju na:

Opšti objektivni	Stepen najviše usvojenosti 90%	Stepen više usvojenosti 80%	Stepen srednje usvojenosti 60%	Stepen dovoljne usvojenosti 40%	Stepen nedovoljne usvojenosti
<i>Poznavanje predmeta</i>	Najviše sposobnosti u poznavanju i primjeni znanja predmeta u običnim situacijama	Više sposobnosti u poznavanju i primjeni znanja predmeta u običnim situacijama	Srednje sposobnosti u poznavanju i primjeni znanja predmeta u običnim situacijama	Ograničene sposobnosti u poznavanju i primjeni znanja predmeta u običnim situacijama	Nedovoljne sposobnosti u poznavanju i primjeni znanja predmeta u običnim situacijama
<i>Razumijevanje naučnih procesa</i>	Najviše sposobnosti razumijevanja i primjene činjenica, načela i odnosa uzrok –posljedica, prikupljanje i organizacija informacija, jednostavno razumijevanje	Više sposobnosti razumijevanja i primjene činjenica, načela i odnosa uzrok – posljedica, prikupljanje i organizacija informacija, jednostavno razumijevanje	Srednje sposobnosti razumijevanja i primjene činjenica, načela i odnosa uzrok –posljedica, prikupljanje i organizacija informacija, jednostavno razumijevanje	Ograničene sposobnosti razumijevanja zadataka i naučnih procesa	Nedovoljne sposobnosti razumijevanja zadataka i naučnih procesa
<i>Kritičko mišljenje</i>	Visoke sposobnosti kritičkog mišljenja u složenim situacijama kao: poznavanje relevantnih informacija, rješavanje problema, primjenjuju i objasnjiva načela i interpretativne vježbe	Sposobnosti kritičkog mišljenja u složenim situacijama kao: poznavanje relevantnih informacija, rješavanje problema, primjenjuju i objasnjiva načela i interpretativne vježbe	Ograničene sposobnosti kritičkog mišljenja u složenim situacijama, kao: poznavanje relevantnih informacija, rješavanje problema, primjenjuju i objasnjiva načela i interpretativne vježbe		
<i>Manevarske vještine</i>	Stepen zadovoljavaju i stepen sposobnosti manevarskih vještina			Niži stepen usvojenih sposobnosti (nekih) manevarskih vještina	

V. METODOLOŠKA UPUTSTVA

Izbor nastavnih metoda je u kompetenciji nastavnika nastavnog predmeta.

Izbor se vrši zavisno od potreba i zahtjeva u enika, sadžajnih specifičnosti nastavnih tema, sa didaktičkom osnovom, sa nivoom formiranja u enika i dr.

Metode i tehnike rada sa uenicima treba kombinovati, da budu raznovrsne, u smislu pospješivanja dinamike i razbijanja monotoničnosti i motivisanja u enika.

Metode i tehnike nastave su toliko raznolike, koliko i metode i tehnike u enja. Nastavnik može primijeniti tehnike i različite kombinovane nastavne metode radi postizanja što boljih rezultata u procesu nastave.

Nastoje i da ispunimo zahtjeve za što kvalitetnijom nastavom sugerišu se neke tehnike i metode:

- izlaganje i objašnjenje,
- usmeno izražavanje,
- pismeno izražavanje,
- učenje kroz rješavanje problema,
- diskusija (debata),
- rad u grupama,
- predstavljanje i interpretacija,
- tehnike kritičkog mišljenja,
- idejna inspirativnost (brainstorming),
- samoistraživanje (traganje).

Za određene teme koje karakteriše dovoljan broj informacija može se primijeniti i interaktivna nastava kombinovana sa praktičnim aktivnostima.

Za određene nastavne teme može se uspješno izvoditi nastava u prirodi, različite studijske ekskurzije, posjete raznim organizacijama i dr.

U svim slučajevima primjene naznačenih nastavnih metoda i tehnika, treba da bude zajedno sa upotrebom odgovarajućih didaktičkih sredstava i pomagala, bez kojih se ne mogu postići očekivani rezultati.

VI. IZVORI I NASTAVNA SREDSTVA

Da bi se efektivno realizovala nastave i učenja ovog plana i programa, nastavnici i učenici treba da koriste različite izvore i sredstva informisanja. Do sada glavni izvor informisanja bio je školski udžbenik odgovarajućeg predmeta.

Pored raznih školskih udžbenika sugerišemo da se koriste i drugi informativni materijali:

- priručnici, atlasi, brošure;
- novine, stručni i naučni časopisi;
- fotografije, posteri, proglasi, šeme, dijagrami, karte, tabele;
- modeli, crteži, makete;
- fotoslajdovi, filmovi, videokasete;
- računarski programi, internet, CD i dr.

U nadležnosti je nastavnika da, zavisno od datih uslova u kojima škola radi, nalazi izvore informacija i pomaže na nastavnim sredstvima, vode računa o ravnoteži usmenih, vizuelnih, auditivnih i audiovizuelnih podataka sa posebnim naglaskom na bitne argumente koji utiču na kvalitet učenja.

Ova sloboda izbora nastavnih izvora treba da pripada i učeniku.

VII. NASTAVNI PLAN PREDMETA

Br.	Nastavni predmeti	Broj časova	Procentualno
1	Bosanski jezik i književnost	128	13.33
2	Engleski jezik	96	10.00
3	Drugi strani jezik	64	6.66
4	Latinski jezik	64	6.66
5	Matematika	64	6.66
6	Geografija	64	6.66
7	Historija	64	6.66
8	Psihologija	64	6.66
9	Sociologija	64	6.66

10	Filozofija	64	6.66
11	TIK (Informativna tehnologija i komunikacija)	64	6.66
12	Tjelesni odgoj i sport	64	6.66
13	Dio prema izboru: Predmeti ili novi kursevi (napr. Građansko vaspitanje, etika, zdravstveni kursevi, prava i slobode u cjelosti, vaspitanje za preduzetništvo, tehnologija informisanja i komunikacija, zaštita životne sredine) ili bilo šta drugo što je od interesa za učenika i zajednicu.	96	10.00
	Ukupno	960	100.00

VIII. IZBORNA NASTAVA

Naziva se ovako zato što je učenici biraju po želji, prilikom izbora, potrebama ili interesima. Predmet, kurs ili djelatnost za izbornu nastavu može se sugerisati od Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije ili na osnovu zahtjeva učenika, roditelja, nastavnika ili bilo koje drugih iz zajednice. Na poseban način, bilo bi poželjno da konkurišu nezaposleni nastavnici sa kompletnim projektom (predmetom, kursom ili djelatnošću, planom, programom, tekstom i načinom realizacije).

Izborna nastava može se organizovati iz:

Predmeta ili novih kurseva (npr. građansko vaspitanje, etika, kurs iz zdravstva, prava i sloboda u cjelosti, obrazovanje za preduzetnike, tehnologija informisanja i komunikacije, zaštita životne sredine ili bilo šta drugo što je privlačno za učenike i od interesa za zajednicu.).

Predmet, kurs ili djelatnost za izbornu nastavu treba da traje ne manje od tri mjeseca.

Za predmet, kurs ili djelatnost treba da se izjasne najmanje 15 (petnaest) učenika (ako razred ima više od jednog odjeljenja), a ukoliko razred ima samo jedno odjeljenje, onda je potrebno da se za predmet, kurs ili djelatnost izjasni polovina odjeljenja, na način kako bi se mogla organizovati izborna nastava.

Za izbornu nastavu, na osnovu zahtjeva zainteresovanih, odlučuju stručni organi škole u saradnji sa Regionalnom kancelarijom za obrazovanje prije početka školske godine. Za namjenu izjašnjavanja učenika, roditelja ili drugih zainteresovanih i vrijeme kada će oni ovo obaviti, odlučuju organi škole, ali svakako ista procedura treba da se završi prije početka školske godine.

Planovi i programi za izbornu nastavu izrađuje škola u saradnji sa Regionalnom kancelarijom za obrazovanje i stručnjacima odgovarajućih oblasti iz zajednice (ako ima takvih).

Izborna nastava, kada se prihvati od stručnih organa škole, ima status redovne nastave, sa jednim izuzetkom da će se izborna nastava vrednovati (ocjenjivati) opisnom ocjenom (ne negativnom).

U V O D

Nastavni sadržaji **Plana i programa bosanskog jezika za XIII (trinaesti) razred srednje škole sukcesivni je nastavak ranijih sadržaja**, njihovo proširivanje i produbljivanje sa ciljem usvajanja novih znanja od strane učenika u procesu afirmacije njihove govorne i pismene kulture. Književno-jezičko obrazovanje učenika primarno je u kontekstu ostalih obrazovnih standarda. Ono im omogućuje da pravilno i kvalitetno razumiju i usvajaju znanja iz svih naučnih oblasti, da razvijaju svoje intelektualne i kreativne sposobnosti, da svoja književno-jezička znanja primjenjuju u praksi **metodama naučnosti i operativnosti** adekvatno se služe i naučnom terminologijom i tehnološkom leksičkom semiotikom.

Nastava i nastavni sadržaji bosanskoga jezika i književnosti osobita su konstituenta nacionalnog identiteta svih Bošnjaka u savremenim evropskim, i svjetskim, društvenim okvirima, a u ovom nacionalno-evolutivnom diskursu i Bošnjaka Kosova kao najznačajniji afirmativ u njihovoj istorijskoj dijahroniji i sinhroniji.

Bosanski književni jezik, sa lokalnim govornim specifičnostima na Kosovu, u okvirima svoje **dijalektološke mape**, dobija novi kreativni karakter u opštoj, i integralnoj, sociolingvističkoj funkcionalnosti, pa i u obrazovanju kao vidu komunikacije i lingvističke kulture.

Nastava bosanskog jezika i književnosti, sem obrazovno-naučne uloge, ima i osobitu društvenu funkciju – formiranje humane, duhovno i radno osposobljene ličnosti učenika, odnosno čovjeka visoke etičke i kreativne kulture, kvalitetnog znanja i pravilnog mišljenja, spremnog da u skladu sa ovim principima bude aktivan faktor progresa u savremenoj društvenoj zajednici.

Nastavni plan i program za predmet Bosanski jezik i književnost uspostavljen je po funkcionalnim principima (kontinuitet, korelacija, integracija, vertikalno-spiralni tok). U programskim sadržajima središnje mjesto zauzimaju jezik i književnost Bošnjaka, u kontekstu izuavanja književno-jezičke tradicije evropskih naroda (njihovih vrhunskih dostignuća, književnih pojava, refleksa i procesa). U kontekstu historijskog razvoja književnosti prezentirani su najznačajniji predstavnici bosnjačke i evropske, odnosno svjetske, književnosti. Nastavni sadržaji iz oblasti teorije književnosti i stilistike obrađuju se sukcesivno, u toku interpretacije i analize književnih djela – njihovih estetskih, književno-historijskih, društvenih i jezičkih specifičnosti. U pristupu književnoinformacionom tekstu, u skladu sa pedagoško-psihološkim zahtjevima, posebna pažnja kretnom uvođenju u enika u **tehnike interpretacije** i njihovom osposobljavanju da razumiju književnoinformacione pojave.

Nastavnikove informacije su od osobitog značaja. One moraju biti potpune, sadržajne, konkretne i prilagođene toku i tipu rada. Obavezan je rad na odgovarajućim odabranim primjerima iz književnih djela (rad na tekstu).

Djela koja su predviđena za **domaću i lektirnu interpretaciju se po istoj metodologiji kao djela iz obaveznih nastavnih sadržaja**, na osnovu prethodnog istraživanja i priprema u enika za samoradnju. Izbor djela za interpretaciju, iz korpusa predviđenog za lektirnu, mogu da vrše sami u enici, uz konsultacije i planiranje sa nastavnikom. **Interpretacija djela**, kao i **diskusija** u vezi sa njom, može biti individualna i u grupama – razvrstana po temama ili drugim književnoinformacionim kriterijima.

U proučavanju jezika i jezičkih sadržaja (**jezika u upotrebi** – komunikacija i **jezika u književnom djelu** – umjetnička funkcija jezika) posebna se pažnja kretnom osposobljavanju u enika da razumiju fonološke, morfološke, leksičke, sintaksičke i stilske karakteristike, mekategorijske distinkcije, tvorbene modele i mogućnosti, leksičku i sintaksičku metaforiku, stilogenu distribuciju, jezičku polifoniju i slikovitost, mekategorijsku i unutarkategorijsku fleksiju i jezičku kreaciju, kao i distinktivne i umjetničke funkcionalne odnose između narodnog i standardnog jezika odnosno njihove norme.

Za uspješnu obradu nastavnih sadržaja iz predmeta **Bosanski jezik i književnost najproduktivniji je postupak rad na tekstu književnog djela, prilaženje djelu sa estetsko-umjetničkim i stilsko-jezičkim aspektima**, a u ovom diskursu i **osposobljavanje u enika za samoradnju i stvaralačke navike**. Ostvarivanjem ovih principa, istraživanjem djela i pri-

premom za asove, uz asistenciju nastavnika, u enik sti e pravilnu i kompletnu sliku o piscu i vremenu nastanka književnog djela, o književnim i društvenim obilježjima i stilovima, o književnoj periodizaciji i njenim kriterijima, kao i o **sociolingvisti kim spoznajama i humanisti - kim vrijednostima bosanskog jezika i književnosti u kontekstu svjetske književne i jezi ke zajednice.**

Ovaj nastavni Plan i program obuhvata književno-jezi ko stvaralaštvo Bošnjaka Bosne i Hercegovine, Sandžaka, Kosova, kao i onih u dijasporama, **jer je bošnja ki književno-jezi ki krug jedinstven.**

Nastavni **Plan i program Bosanski jezik i književnost za XIII razred srednje škole,** sem sadržaja iz književno-jezi ke kulture Bošnjaka, iz perioda s kraja XIX vijeka do Prvog svjetskog rata, kao i perioda izme u dva svjetska rata, obuhvata i književne vrijednosti srodnih južnoslovenskih naroda i književne vrijednosti drugih naroda u okruženju, te i vrhunske vrijednosti iz oblasti **moderne svjetske književnosti.**

OPŠTI CILJEVI

Osnovni cilj nastave bosanskog jezika i književnosti u XIII (trinaestom) razredu, kao i u prethodnim razredima, je sticanje odgovaraju ih i kvalitetnih znanja iz ove nau no-obrazovne oblasti, njihova prakti no-kreativna primjena u procesu daljeg školovanja, u svakodnevnom životu i standardima savremenog društva i savremene tehnološke evolucije.

Tako e, **generalni cilj nastave bosanskog jezika i književnosti** je i nau noistraživa ko proširivanje i samopotvr ivanje znánj sticanih u prethodnom školovanju i životnom iskustvu (onom izvan škole – u porodici i društvu).

U ovom kurikularnom kontekstu je i uklji ivanje u enika u evropske standarde i perspektive obrazovanja i **humane edukacije temeljene na principima deklaracija o ljudskim pravima.**

S obzirom **da su bosanski jezik i književnost prirodni i historijski afirmativ nacionalnog identiteta Bošnjaka, isto onoliko koliko su i drugi jezici i njihove literature u svijetu za ostale nacionalne kulture,** to oni u ovom diskursu ine generalnu civilizacijsku tekovinu sinkretizovanu u multikulturalnim aspektima. U ovom kontekstu, Nastavni plan i program bosanskog jezika i književnosti imaju, kao opšti cilj, **osmišljavanje uzajamnosti književno-jezi kih kultura svih nacionalnih**

zajednica na Kosovu i u svijetu, a izu avanjem njihovih kulturoloških dostignu a i vrijednosti i uvažavanje tradicije i duhovne nadgradnje svjetske zajednice naroda.

POSEBNI CILJEVI

Nastavni plan i program bosanskog jezika i književnosti za XIII razred, sem opštih ima i posebne ciljeve (objektive):

1. Ovladavanje sintaksi kom analizom bosanskog jezika (u umjetni kim, znanstvenim i drugim tekstovima, kao i u govornom – usmenom diskursu).

2. Osposobljavanje u enika da razumiju funkciju sintaksi kih jedinica u tekstu, da prepoznaju vrste nezavisnih i zavisnih re enica i njihovu stilogenu semiotiku u umjetni kom tekstu.

3. Primjenjivanje ste enih znanja iz sintakse u pisanoj i govornoj kreaciji.

4. Nastavljanje sa ovladavanjem raznih tipova tekstova (uvo enje u kreativno raspravljanje). Osposobljavanje u enika da vode pravilnu kulturu dijaloga, usmene i pisane rasprave, prvenstveno u kontekstu umjetni kog eseja, diskusije, pisanja svih vrsta školskih zadataka i drugih oblika pisane i govorne kreacije.

5. Prou avanje bosankohercegova ke (bošnja ke) književnosti iz austrougarskog perioda.

6. Prou avanje bosankohercegova ke (bošnja ke) književnosti od 1918. do 1945. godine (književni preporod, bosanski jezik u umjetni koj komunikaciji i njegov društveni status).

U ovom kontekstu, kao objektiv, stoji i izu avanje književnih vrijednosti susjednih naroda i vrhunskih književnih djela iz kruga svjetske baštine.

7. Sagledavanje i razumijevanje stilskih tokova **moderne književnosti** u svjetskim i južnoslovenskim okvirima (književni pravci, glavni predstavnici).

8. Osposobljavanje u enika za samostalan pristup književnom djelu (analiti ki pristup na principima teorije književnosti). U enici se osposobljavaju da **samostalno itaju i tuma e umjetni ka književna djela** i da razvijaju sopstvene kreativne sposobnosti.

9. Afirmacija jezika i književne kulture i tradicije Bošnjaka Sandžaka i Kosova u okvirima bošnja kog nacionalno-kulturnog identiteta i njegove perspektive.

10. Prou avanje književnosti ima **višestruki zna aj: saznajni, estetski, stilsko-jezi ki, kreativni**, i dr.

11. Prou avanje **književno-teorijskih pojmova i stilsko-jezi kih aspekata književnosti** ima za cilj osposobljavanje u enika da razumiju vrijednosti književnih djela i njihov zna aj za svjetsku kulturu.

12. **Obrada djela** iz oblasti predvi ene **lektire** ima za cilj da kod u enika **razvija smisao za samostalan rad**, za itanje i kreaciju u vanškolskom vremenu, produbljivanje i proširivanje znanja sticanih tokom nastave, pisanje eseja i drugih analiti kih oblika kreativnog karaktera, **razvijanje kulture govora, slušanja i književno-jezi ke interpretacije**.

13. Preko pisanih školskih i doma ih zadataka, i eseja (lektira), u enici se motivišu za samostalan rad i izbor književnih djela koja e itati i izu avati, stimulišu za istraživa ki rad u oblasti književnosti i jezika, kao i u oblasti sintaksostilistike na primjerima književnih djela i govorne komunikacije.

14. U kontekstu objektivna nastavnog **Plana i programa Bosanski jezik i književnost za XIII razred** je upu ivanje u enika u oblast **medijske kulture** (historijat i dometi filma u BiH) i u oblast **muzi ke kulture** (slušanje opera, gledanje baleta), kao i prezentacije književnih djela u sredstvima medijske komunikacije (**ekranizacija** dramskih djela, romana, i dr.). U ovom kontekstu je i pra enje savremene **književne periodike** (asopisa), kao i pra enje **književne komunikacije preko interneta**.

PLANIRANI SADRŽAJI – STRUKTURA SADRŽAJA

(4. i 5. razred, 128 časova godišnje)

Kategorije	Potkategorije	Broj časova	Svega časova	%
I Jezik	Bosanski jezik u prošlosti i njegova standardizacija	20	35	
	Jezik u upotrebi (kultura izražavanja)	15		
II Književnost i lektira	Pristup književnom djelu	6	107	
	Savremena književnost u svijetu	20		
	Savremene južnoslovenske književnosti	12		
	Savremena bosanskohercegovačka književnost	40		
	Esej, književnokritička i književnoznanstvena proza	3		
	Lektira	8		
	Domaći zadaci	8		
Obnavljanje i utvrđivanje	10			
III Medijska kultura			6	
Ukupno časova		148	148	100

OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNIH SADRŽAJA

1. KATEGORIJA: JEZIK (35 časova)

Potkategorije	Sadržaj	Specifični objektivni	Okvireni rezultati	Međupredmetne veze
I Bosanski	Jezik kao društvena pojava	Pretpostavka za postanak i razvoj jezika. Uloga društvene zajednice u postanku i razvoju jezika.	Učenici treba da: Poznaju istorijski	<i>Historija</i> <i>Geografija</i>

<p>jezik u prošlost i njegova standardizacija</p>	<p>Tipologija jezika</p> <p>Raslojavanje jezika</p>	<p>Korijeni raznovrsnosti jezika. Relacija: jezik – narod – nacija.</p> <p>Materijalna sli nost i srodstvo me u jezicima.</p> <p>Morfološka tipologija jezika: analiti ki, sinteti ki i aglutinativni jezici. Geneološka tipologija jezika: porodica jezika, grena jezika itd.</p> <p>Teritorijalno i funkcionalno raslojavanje jezika.</p> <p>Organski idiomi kao vidovi teritorijalnog raslojavanja jezika. Varijante kao vidovi istog raslojavanja njegove standardizirane realizacije. Odnos izme u standardnog jezika i varijante.</p>	<p>razvitak bosanskog jezika, njegovu autohtonost, evoluciju narodne komponente i njegov književni standard, da u praksi primjenjuju njegovu logiku i lingvisti ke vrijednosti.</p>	<p>Sociologija</p>
	<p>Naš jezik u prošlosti</p>	<p>Korijeni našeg jezika – slovenska jezi ka zajednica (grana jezika). Staroslovenski jezik kao zajedni ki književni jezik svih Slovena.</p> <p>irilo i Metodije i prva pisma za naš jezik.</p> <p>Raslojavanje slovenske jezi ke zajednice. Organski idiomi Srba, Hrvata, Bošnjaka i Crnogoraca kao konstituenti jednog jezika u klasifikaciji jezika (sa posebnim osvrtom na osobenosti govora Bošnjaka – bosanskog jezika). Organski idiomi kao književni jezici i njihova nominacija: bosanski jezik, srpski jezik, hrvatski jezik, crnogorski jezik.</p>		
	<p>Pisma, dometi i predstavnici bosanskog jezika</p>	<p>Prestiž štokavskog narje ja nad ostalim organskim idiomima u funkciji književnog jezika. Povelja Kulina bana kao najstariji tekst pisan štokavskim narje jem.</p>		

	<p>Stvaranje zajedni - kog književnog ili standardnog jezika</p> <p>Standardni bosanski, hrvatski, srpski i crnogorski jezik i njihovo raslojavanje</p>	<p>Rad Bartola Kašića na prihvatanju štokavskog narječja kao osnovice književnog jezika. Doprinos Vuka Karadžića utvrđivanju gramatičke i pravopisne norme književnog jezika Bošnjaka, Hrvata, Srba i Crnogoraca. Stabilizacija književnojezičke norme krajem 19. stoljeća i uloga bosanskog jezika u tom procesu. Ljubušak, Jukić, Mandić. Nominacija zajedničkog jezika. Sudbina naziva bosanski jezik.</p> <p>Specifičnosti standardnog jezika – jezik četiri naroda i četiri sociokulturne zajednice. Priroda norme. Tendencija na unificiranju norme tokom stoljeća. Raslojavanje na varijante: hrvatsku, srbijansku, bosanskohercegovačku i crnogorsku (regionalno) ili hrvatsku, srpsku, bošnjačku i crnogorsku (nacionalno). Varijante kao standardnojezičke realizacije.</p>		
	<p>Bosansko-hercegovačka varijanta i bosanski jezik</p>	<p>Osnove karakteristike bosansko-hercegovačke varijante, konjuktivni karakter, norme, razvijena sinonimija kao obilježje specifičnosti četiri nacionalna korpusa, ocrtavanje četirju nacionalnih izbora leksičkog potencijala zasnovanih na kulturnim i nacionalnim tradicijama, terminološko pokrivanje nacionalnih izbora – bosanski jezik, srpski jezik, hrvatski jezik, crnogorski jezik (odnosno: bosanski,</p>		

		hrvatski, srpski – u Bosni i Hercegovini). Osobnosti bosanskog jezika kao nacionalne varijante Bošnjaka. Govori Bošnjaka Kosova kao komponenta dijalektološke mape bosanskog jezika.		
	Funkcionalni stilovi standardnog jezika	Književnoumjetnički stil i njegove karakteristike, naučni stil i njegove karakteristike, publicistički stil i njegove karakteristike, administrativno-pravni stil i njegove karakteristike, razgovorni stil i njegove karakteristike.		
	Text	Osnove karakteristike teksta, definicija teksta, strukture teksta, vrste tekstova.		
	Govornici	Struktura, klasifikacija i tipovi govornih inova. Opis govornih inova: a) govornici koji se odnose na sagovornike – saopštavanje, odbijanje, zahvaljivanje, izvinjavanje i dr.; b) govornici koji zahtijevaju akciju govornika – obećanje i sl.; c) govornici koji zahtijevaju akciju sagovornika – molba, naređenje, zabrana, savjet, grdnja, pitanje i dr.; d) govornici koji zahtijevaju akciju i govornika i sagovornika – ponuda, ucjena, prijetnja; e) ostali govornici.		

II Jezik u upotrebi (kultura izražava- nja)	Komunikativne situacije	Komunikativna aktivnost u različitim situacijama (kontekst , mreža, modeli). Dijaloške i monološke situacije (lingvističke komponente u dijalogu i monologu društvenog, kulturnog i znanstvenog sadržaja). Situacije kao ceremonije i situacije koje služe za izgrađivanje estetskih inovacija (verbalni procesi u različitim inovacijama) .		
	Diskusije	Iznošenje različitih mišljenja o nekom predmetu, smetnje u sporazumijevanju, utvrđivanje istine.		
	Polemika	injenice za naknadno tumačenje i objašnjenje, primjedbe o vrijednosti injenica na kojima se zasniva dokaz: način oblikovanja. Vrste, opis, injenice.		
	Komentari	Knjiga – dijelovi knjige: naslov, predgovor, uvod, razrada, zaključak, bibliografija, rezime (sažetak),		
	Izvori informisanja	indeks (imena i pojmovi), dodatak (apendiks), podnožje (fusnota), napomene, sadržaj. Procesi izrade teze : prikupljanje dokumentacije, sistematizacija i raspoređivanje grafičke (bilježaka), izrada plana, oblikovanje.		
	Provjera pismenosti učenika	četiri školska pismena zadatka (jedan čas za pripremu, jedan za izradu i jedan za ispravku zadataka).		

2. KATEGORIJA: KNJIŽEVNOST I LEKTIRA (107 asova)

Potkategorije	Sadržaj	Specifi ni objektivi	Ekvivalentni rezultati	Me upredmetne veze
<p>I Pristup književnom djelu</p> <p>II Savremena književnost u svijetu</p>	<p>Nauka (znanost) o književnosti</p> <p>Savremena književnost u svijetu (opšti pregled)</p>	<p>Metodologija proučavanja književnosti. Postmodernisti ki pristup književnosti. Formalna metoda. Teorija recepcije. Nova kritika u Engleskoj i Americi. Metoda interpretacije. Utjecaji fenomenologije i egzistencijalizma. Strukturalizam. Osnovne tendencije, tematska usmjerenost i forma izražavanja. Pomjeranje težišta na egzistencijalnu problematiku savremenog ovjeka i otuenost kao njegova bitna značajka. Vitalnost realisti ke orijentacije i radikalizam objektivizacije. Neutralizacija evropocentrizma i značaj svjetske književnosti u cjelini.</p>	<p>Učenici treba da: Poznaju metode, principe i objektivne umjetni ke analize književnih djela u kontekstu stilskih pravaca i vrijednosti. Poznaju glavne predstavnike savremene svjetske književnosti (značajnija djela, njihove umjetni ke vrijednosti i funkciju).</p>	<p><i>Filozofija</i> <i>Stilistika</i> <i>Teorija književnosti</i> <i>Likovna kultura</i> <i>Muzička kultura</i> <i>Historija</i> <i>Sociologija</i> <i>Likovna kultura</i> <i>Muzička kultura</i></p>
	<p>R. Hese (Stepski vuk) Tolstoj (Ana Karenjina) T. Man (Aradni brijeg)</p>			

	A. Kami (Stranac) Markes (Sto godina samo e) Jašar Kemal (Pobunjenik sa Torosa) Borhes (Alef) Šaliamov (Pri e sa Kolime)			
III Savremene južnoslovenske književnosti	Savremene južnoslovenske književno-sti (opšti pregled) I. Andri (Most na Žepi; Razgovor sa Gojom) D. Kiš (as anatomije; Grobnica za Borisa Davidovi a) Mirko Kova (Ruganje dušom) R. Marinkovi (Ruke) V. Parun (Ti koja imaš nevinije ruke; Da si blizu; Usnuli mladi ; Djevi anstvo) Slavko Mihali (Put u nepostojanje – zbirka) Vitomil Zupan (Levitan) Jaša Zlobec (izbor iz poezije)	Pojava novih težnji. Borba za slobodu književnog stvaranja. Zna aj Krležinog referata sa ljubljanskog kongresa pisaca. Sukob “realista” i “modernista”. Promjena težišta na estetiku i egzistencijalnu problematiku u literaturi inspirisanoj ratom. Složenost strukture i traganje za novim izrazom. Glavni predstavnici u nacionalnim književnostima.	Poznaju glavne predstavnike savremene južnoslovenske književnosti (obrada njihovih važnijih djela).	
IV Savremena bosanska književnost	Savremena bosansko-hercegovačka književnost (opšti pregled)	Književnost naroda Bosne i Hercegovine. Književnost poslijeratnog perioda. Književnost	Poznaju razvitak savremene bosansko-	

<p>sko-hercegova ka književnost</p>	<p>S. Kulenovi (Soneti; Ponornica; Pripovijetke – po izboru) M. Dizdar (Kameni spava) I. Sarajli (Mala no na muzika) M. Selimovi (Derviš i smrt; Tvr ava) . Sijari (Bihorci; Bunar; dvije pjesme po izboru) D. Suši (Pobuna) N. Ibrišimovi (Ugursuz; Knjiga Adema Kahrimana) A. Sidran (Sarajevski tabut)</p>	<p>socijalisti kog realizma. Esteti ka dimenzija književnog stvaranja i filozofija egzistencijalizma od sredine pedesetih do kraja šezdesetih godina. Novi verzizam i strukturalizam.</p>	<p>hercegova ke književnosti, poznaju važnija djela glavnih predstavnika, interpretiraju i uo avaju historijske i umjetni ke vrijednosti, razumiju i usvajaju stilsko-jezi ku ljepotu bosanskog jezika primijenjenu u umjetni kom djelu.</p>	
	<p>Alija Isakovi (Hasanaginica; Jednom; Taj ovjek) T. Kulenovi (Mehanika fluida) I. Horozovi (Talhe ili šedrvanski vrt) H. Baši (Tu e gnijezdo) Dž. Karahasan (Isto ni divan) J. Musabegovi (Skretnice) B. opi (Bašta sljezove boje) R. Trifkovi (Pripovijetke – po izboru)</p>			

	<p>N. Radanovi (Vremena – izbor iz zbirke) M. Vešovi (Sijermini sinovi) V. Koroman (Pjesme; Voda i žulj; O svijetu; Doba jedne pahuljice; Do i e vrijeme) A. Vuleti (Gramatika uma ili progonstvo) V. Luki (Hodnici svijetlog praha) I. Lovrenovi (Putovanje I. F. Juki a) I. Kordi (Veranda prema moru – po izboru)</p>			
<p>V Esej, književno-kritički i književno-znanstvena proza</p> <p>VI Lektira</p>	<p>Esej, književnokritička i književno-znanstvena proza (opšti pregled) T. Man (arobni brijeg) Tolstoj (Ana Karenjina) A. Kami (Stranac) Markes (Sto godina samo e)</p>	<p>Obilježja. Glavni predstavnici i njihova djela (M. Kombol, I. Frangeš, I. Foht, V. Pavleti , M. Popovi , M. Bogdanovi , M. Begi , M. Rizvi , K. Prohi).</p>	<p>Znaju šta je esej, koja je njegova funkcija, koji su najvažniji pisci eseja; ali i da sami napišu esej o nekom piscu.</p>	<p><i>Teorija književnosti</i> <i>Stilistika</i> <i>Filozofija</i> <i>Sociologija</i> <i>Historija</i> <i>Sociologija</i> <i>Filozofija</i></p>

3. KATEGORIJA: MEDIJSKA KULTURA (6 asova)

Potkategorije	Sadržaj	Specifi ni objektivi	O ekivani rezultati	Me u- predmetna veza
I Savremeno pozorište i moderna drama	Karakteristike savremenog pozorišta i dramske komunikacije	Specifi nosti i tehnološke mogu nosti savremenog pozorišta, njegova društvena uloga, vidovi distribucije drame.	U enici treba da: Razumiju ulogu savremenog pozorišta i mogu nosti dramske kreacije.	<i>Sociologija pozorišta i druga relevantna literatura</i>
II Kultura novinarstva kao medija	Novinarska stilistika i zna aj njene primjene	Kultura i objektivnost novinarskih tekstova, pravopisne specifi nosti i jezi ka norma.	Poznaju prava, objektivnost i zna aj novinskih medija.	Novinarska stilistika Književnost Pravopis bosanskog jezika
III Elektronski mediji i njihova primjena	Kompjuterski programi Internet Koriš enje e-mail adresara	Kompjuterski programi i njihova primjena u u enju, koriš enje rije nika kompijuterske tehnologije, kompjuterski simboli i pravopisne specifi nosti; otvaranje i snimanje Web strana; studiranje (u enje) putem interneta; pravljenje i koriš enje e-mail adresara.	Znaju primjenu i zna aj elektronskih medija u proširivanju obrazovnih resursa.	<i>Predmeti i priru nici iz oblasti electronske tehnologije i komu- nikacija</i>

ME UPREDMETNI I ME UPROGRAMSKI PRISTUPI

Nastavni sadržaji predmeta **Bosanski jezik i književnost za XIII razred**, kao u prethodnim razredima, povezuje se sa programskim sadržajima drugih predmeta, prvenstveno sa onima koji su mu srodni po tematici i ciljevima (vrste umjetnosti, društvene nauke, oblici medijske kulture i informatike, matemati ka poetika i lingvistika, kao i sve druge nau ne oblasti kojima je jezik izražajno sredstvo).

Ova korelacija je od osobitog zna aja za aspekt produblјivanja i proširivanja u eni kih znanja sticanih na asovima jezika i književnosti i vannastavnim procesima tokom života. Osobito su ove korelacije zna ajne za usavršavanje **vještina i tipova itanja i govorenja** (izražajno itanje, itanje umjetni kih tekstova, vidovi govora i govorni tempo), zatim za **afirmaciju kulture pisanja i slušanja**, kao i za druge oblike pisane, govorne i tehnološke (informati ke) komunikacije.

Me upredmetne i me uprogramske veze mogu biti uspostavljene izme u nastavnih sadržaja predmeta **Bosanski jezik i književnost** i nastavnih sadržaja sljede ih predmeta:

- **Historija** (sadržaji o jeziku – njegovom porijeklu i rasprostranjenosti, **historijsko-dijalektološke mape, govorne izoglose i aree**, pojava književnih pravaca stilisti kostrukturnih metoda u kontekstu društvenohistorijskih zbivanja, slike i tematika društvenih odnosa u umjetni kom djelu, histori nost likova, **književnost kao umjetni ka historija društva**);
- **Geografija** (geografsko-dijalektološke karte, izoglose u kontekstu geografske mape, društvena sredina u umjetni kom djelu i geografski prostor, geografska regija kao objekat u književnom djelu);
- **Umjetnost** (slikarstvo, vajarstvo, muzika – odnosi izme u umjetni kog stvaranja sredstvima jezika, boje, zvuka, gra evinskog materijala, alternativna umjetni ka sredstva izražavanja, pojava i sinkreti nost umjetni kih pravaca, analoške komponente u društvenohistorijskim slikama umjetni kih djela, umjetni ka terminologija u pristupu i analizi svakog umjetni kog djela, funkcije umjetni kih djela);
- **Ostali predmeti** (korelativni odnosi mogu i su i sa ostalim predmetima i njihovim nastavnim sadržajima – u realizaciji i primjeni jezi kih normi i pravopisa, u semiotici jezi kih dinstinkcija, u kulturi **itanja, govorenja, pisanja i slušanja**);

- **Korelativni odnosi** se uspostavljaju između jezika i književnosti i sredstava medijske kulture (televizija, radio, internet, pozorište, film, medijska periodika);
- **Nastavnici jezika i književnosti** i nastavnici drugih predmeta treba da uspostavljaju korelaciju između nastavnih sadržajima koji su predviđeni operativnim ciljevima, kao i sve druge oblike međuprogramске saradnje tokom cijele školske godine.

METODOLOŠKA UPUTSTVA

Nastava bosanskog jezika i književnosti može se uspješno realizovati upotrebom (primjenom) više nastavnih metoda u procesu obrazovanja. Radna praksa je pokazala da su dobri rezultati i dostignuće postizani primjenom različitih nastavnih metoda, gdje svaka ima svoju specifičnu funkciju i kreativnu vrijednost.

Tokom nastavnog procesa učenicima treba prezentirati one sadržajne jezičko-literarne vrijednosti koje su im bitne i potrebne za daljnje nivoe školovanja, za sticanje opšte kulture i znanja u životu.

Kao posebna metodološka aktivnost nastavnika je da učenicima motiviše da sami rade i donose zaključke pri obradi nastavnih jedinica u kontekstu širih programskih sadržaja.

Nastavnik treba da upozna i uvažava pedagoško-psihološke sposobnosti učenika i da u radnom procesu upotrebljava odgovarajuće didaktičke metode i principe. Osobito je značajna didaktička formula da je **učenik uvijek u centru obrazovno-radne kreacije**, koju nastavnici i ostali pedagoški radnici uspostavljaju primjenjujući i afirmisane metodološke standarde. Tok jezičko-literarne didaktičke komunikacije treba da ima metodički smjer: **nastavnik – tekst – učenik ili učenik – tekst – nastavnik**. U metodičko-kreativnom kontekstu je i individualna komunikacija: **učenik – tekst**. Takođe je produktivna i posredna i neposredna komunikacija: **izvor, prenosilac, kanal, primalac – cilj**.

Sem opštih metoda, savremena nastava jezika i književnosti ima i svoje posebne metode. Od mnogih metoda koje se mogu primjenjivati u nastavi bosanskog jezika i književnosti, primjenljive su sljedeće:

- **metoda čitanja i rada na tekstu (tekst-metoda);**
- **metoda razgovora (dijaloška);**
- **metoda izlaganja i objašnjavanja (monološka);**
- **metoda praktičnog rada** (metoda naučnog istraživanja: oblast jezika // dijalektologija, prozodijskih osobina lokalnih govora, sakuplja-

nje raznih oblika usmene književnosti, rad na sredstvima medijske tehnologije – spiker, reporter, urednik, lektor, koreograf, glumac, recitator, organizator kulturnih svečanosti);

- **metoda interaktivnog učenja** (simultani kompjuterski CD-programi, internet, auditivna i vizuelna tehnologija, film, pozorište);
- **metoda individualnog rada učenika** (učenje, istraživanje, prezentiranje individualne poetsko-jezičke kreacije);
- **metoda rada u grupama** (učenje, timsko istraživanje, timsko prezentiranje istraživanih rezultata, kultura diskusije i dijaloga);
- **kombinovana metoda** (itanje teksta, razgovor o tekstu, objašnjenje i pokazivanje).

Resurs nastavnih metoda u savremenim pedagoško-obrazovnim standardima pruža mogućnosti za širi izbor i primjenu novijih i savremenijih metodoloških varijanata. U realizaciji operativnih sadržaja nastavnici primjenjuju najproduktivnije metode kojima se stvaraju uslovi za postizanje dostignutog najvišeg stepena.

Oblici (forme) rada

Sem ovdje izloženih metoda, u nastavi bosanskog jezika i književnosti mogu se primjenjivati i **razni oblici rada**, kao što su:

- **individualni rad učenika** (formiranje navika za samostalni rad);
- **rad u grupama** (timski rad) i saradnja među grupama (rad na široj temi ili književno-jezičkom projektu);
- **rad u parovima i saradnja među parovima (tandem rad);**
- **rad sa svim učenicima** (itanje, slušanje, govor, pisanje);
- **diferencirani rad** (dopunski i dodatni);
- **specijalni rad sa učenicima posebnih potreba** (manja oštećenja vida, sluha, manje govorne smetnje);
- **debatne forme rada** (tribine, okrugli stolovi, rasprave, diskusije, takmičenja u vještini govora, afirmacija demokratije sa konkretnim primjerima);
- **naučno-istraživačke forme rada** (tematika, kompozicija, sadržaj, citati i fusnote, **razlika između učenja i rezimea i recenzije**).
- **medijske forme rada** (TV i radio spiker, konferansije, fotoreporter, **izvještava -dopisnik, sportski izvještava**, telefonski razgovor, itanje internet-tekstova);

- **u enje putem raznih igara** (kviz, recitali kao kolektivne igre, vještine glume kroz igru, imitacije i komične scenske sekvence, u enje na izletima – skupljanje **bionimske leksike**, sportske igre).

Svaka **didaktička inovacija i inicijativa** u nastavnom procesu su korisne, osvježavajuće i privlačne za učenike, koje nastavnik treba da upotrebi na kontinuitet i aktivnosti u učionici, školi i van škole – **da itaju, zapisuju, prikupljaju i sistematizuju leksiku, da opažaju i upoznaju sredinu u kojoj žive, da misle na nezavisno i da argumentovano afirmišu svoja mišljenja.**

Poznati **didaktički principi** moraju biti cilj svakog oblika nastavne prakse i postizanja dostignutog predviđenih ovim planom i programom.

Radna i nastavna sredstva

Sem tradicionalnih nastavnih izvora (**udžbenici iz oblasti jezika i književnosti, djela pisaca** koja se obrađuju ili njihovi fragmenti), u nastavi na bosanskom jeziku i književnosti, za uspješnu realizaciju programskih sadržaja, kao nastavno sredstvo primjenjuje se **i druga odgovarajuća literatura (eseji, recenzije, bibliografski podaci, studije naučnog karaktera, lingvistički ko-dijalektološki zbornici, razni tipovi rečnika, almanasi, antologije, razni književno-jezički časopisi, i dr.).**

Učenike treba navikavati da se služe odgovarajućim knjigama i literaturom u školskim bibliotekama i učionicama, kao i u onim vanškolskim, gdje su im na raspolaganju razna literarno-jezička sredstva.

Kompjuteri, komunikatori (direktna veza učenik – učitelj), **specijalni elektronski komunikativni uređaji, elektronske učionice, kombinacija grafoskopa i respondera**, kao i sva druga (savremena) sredstva, kojima škola raspolaže, mogu se koristiti u nastavi bosanskog jezika i književnosti.

U okviru nastave bosanskog jezika i književnosti potrebno je formirati odgovarajuće **naučno-literarne sekcije**, kao što su: naučno-istraživačka (oblast jezika, oblast usmene književnosti i drugih oblika književno-jezičkog folklora), literarna, dramska, recitatorska, novinarska, i sl.). Rad u ovim sekcijama u učenicima pruža mogućnost da se koriste odgovarajućim sredstvima i da produbljuju i proširuju svoja znanja i vještine koje žele da ostvaruju u daljem životu (bavljenje glumom, režijom, žurnalistikom, medijskom komunikacijom, naučno-istraživačkim radom, pjesništvom, prevodilaštvom, menadžmentom u oblasti kulture, filmskom kulturom i tehnologijom).

Lektira, kao nastavno sredstvo, može se realizovati i proširivati na vannastavnom nivou, u okviru literarno-jezičkih i naučno-istraživačkih sekcija relevantnih za kvalitetno i kompletno izučavanje jezika i književnosti. Knjiga, kao lektira i pomoćna literatura, primarno je nastavno sredstvo.

Preporučuje se da nastavnik upotrebljava više dinamičkih sredstava koja omogućavaju razumijevanje i usvajanje nastavnih sadržaja.

ORIJENTACIJA ZA SAMOSTALAN RAD

Kroz sve oblike nastave učenike treba usmjeravati i osposobljavati za samostalan rad, koji se može odvijati u svim formama izvođenja nastave jezika i književnosti, primjenom različitih nastavnih metoda i upotrebom relevantnih nastavnih sredstava.

Samostalan rad učenika može se izvoditi u grupama, u parovima i individualno. Nastavnik će upotrijebiti onaj oblik koji je najproduktivniji u realizaciji određene nastavne jedinice. Razvijanje stalnih navika za temeljit samostalan rad jedan je od glavnih ciljeva obrazovno-vaspitnog procesa nastave bosanskog jezika i književnosti – za profesionalnu orijentaciju učenika, za razvijanje njihove imaginacije i radne kreativnosti, za razvijanje sposobnosti za planiranje i organizaciju rada, za uspješno rješavanje radnih zadataka, za razvijanje etičkih vrijednosti za samovrednovanje, kao i za sticanje kreativne radne sociokulture i postizanje dostignuća najvišeg stepena usvojenosti.

Nastavnik bosanskog jezika i književnosti, u okvirima realizacije nastavnih sadržaja, spontano i sukcesivno ostvaruje dinamičke standarde za samostalan rad učenika.

Usmjeravanje učenika za samostalan rad doprinosi razvoju svestrane učenikovih ličnosti.

VREDNOVANJE

Ciljevi vrednovanja

Vrednovanje napredovanja učenika u sticanju znanja važan je dio nastave bosanskog jezika i književnosti. Vrednovanje stepena uspjeha učenika podstiče njihovu kreativnost u procesu obrazovanja i afirmiše njihove etičke inicijative.

Pravilno vrednovanje uspjeha učenika u funkciji je dobre nastave i afirmacije demokratskih principa. Ono ima za cilj da kod učenika razvija smisao i volju za samoradnju i napredovanje, za proširivanje znanja i sticanje trajnih radnih navika u daljem procesu obrazovanja.

Tako je, cilj vrednovanja je u funkciji nastavnikovih saznanja o stepenu uspjeha učenika (koliko su učenici razumjeli i usvojili nastavne sadržaje, koliko su osposobljeni da u praksi primjenjuju stečena znanja, do kojeg stepena su formirali kritičko-kreativno mišljenje i misaone sposobnosti).

Cilj vrednovanja je i dijagnostifikacija stepena napredovanja učenika, preporuka (preporuka) nastavnicima da pravilno planiraju program-ske sadržaje, motivisanost učenika za kreativnu strategiju učenja i postizanje standarda dostignuća.

Vrste vrednovanja

Test učenikovih sposobnosti – na početku školske godine;

Klasifikaciono vrednovanje (putem upitnika, kontrolnih listića, dosijea, pisanih izvještaja i drugih instrumenata vrednovanja);

Dijagnostičko vrednovanje – identifikacija poteškoća sa kojima se suočavaju učenici i nastavnikovo posredovanje u njihovom prevazilaženju;

Vrednovanje (test) na bazi kriterijuma i ciljeva;

Spoljašnje vrednovanje – identifikacija pozitivnih i (ili) negativnih strana učenika, vrednovanje stečeno znanja i napredovanja učenika;

Formalno vrednovanje – omogućava učenicima da sami identifikuju svoje pozitivne i negativne strane, kao i da se angažuju u popravljanju eventualnih negativnih strana;

Vrednovanje pismenosti učenika – na bazi pisanih školskih i domaćih zadataka;

Vrednovanje usmeno-književne recepcije – slušanje, čitanje, kultura govorenja;

Praktično vrednovanje – na primjeru praktičnog rada, realizacije projekta, istraživanja na terenu (naučno-istraživački rad);

Vrednovanje medijske informisanosti i stručnosti recepcije informacija i sadržaja medijske kulture.

Kriteriji vrednovanja

U toku vrednovanja nastavnik treba da ima u vidu sadržaje programa i dostignu a predvi ena programom.

Za pravilno i uspješno vrednovanje u eni kih dostignu a potrebna je stru nost nastavnika, radna inicijativa, eti nost, instrumenti vrednovanja.

Osnovni elementi vrednovanja su:

- stepen shvatanja nastavnih sadržaja od strane u enika;
- stepen posjedovanja radnih vještina u enika tokom edukativnog procesa;
- stepen socijalne i eti ke kulture u enika;
- stepen razvijenosti u enikovih sposobnosti;
- interesovanje u enika za sticanje znánj i za njihovo proš irivanje;
- interesovanje u enika za samostalan rad;
- fleksibilno pra enje relevantne literature;
- ispoljavanje nau nosti i literarno-jezi ke kreacije;
- individualna radna kultura u enika;
- stepen usvojenosti nastavnih sadržaja.

U enikova li nost i njegovo znanje uvijek su u centru ciljeva obrazovnih (edukativnih) dostignu a.

Ono što u enik ne može da savlada ili ne razumije, nastavnik treba da mu pomogne i da mu omogu i da probleme, koji eventualno mogu da nastanu, samoinicijativno rješava.

Instrumenti vrednovanja

Pri svakom vrednovanju, nastavnici i škola koriste se razli itim sredstvima i instrumentima vrednovanja. Za pravilno i uspješno vrednovanje nastavnici treba da izaberu i primjenjuju odgovaraju e **instrumente i sredstva mjerenja**, kao što su:

- kontinuirano posmatranje (pra enje) rada u enika;
- forme pismenog i usmenog izražavanja u enika;
- samovrednovanje u enika na primjerima (ili projektima) samostalnog rada;
- upitnici i kontrolni listi i;
- radni dosije o stepenima usvojenosti nastavnih sadržaja;
- testovi dostignu a na bazi alternativnih pitanja i odgovora (odgovori sa više alternacija);
- finalni instrument na kraju nastavnog procesa kojim se utvr uju standardi i kriteriji stepena dostignu a.

Stepeni usvojenosti nastavnih sadržaja

Na kraju nastavnog procesa (školske godine), dostignu a svakog u enika treba da budu vrednovana (izmjerena) utvr enim stepenom usvojenosti nastavnih sadržaja, i to:

- **odli an** (stepen najviše usvojenosti – 90%);
- **vrlo dobar** (stepen više usvojenosti – 80%);
- **dobar** (stepen srednje usvojenosti – 60%);
- **dovoljan** (stepen dovoljne usvojenosti – 40%);
- **nedovoljan** (stepen nedovoljne usvojenosti).

Oblici (vrste) testiranja

Za svoja dostignu a u nastavnom procesu (za svoj uspjeh – znanje) u enik treba da dobije realnu ocjenu – da bude svestrano ocijenjen. Nastavnik treba da objektivno verifikuje u enikovo znanje, primjenjuju i sve oblike **evaluativnih** tehni kih postupaka vrednovanja (ocjenjivanja), a u ovom kontekstu i **odgovaraju e oblike testova**, kao što su:

- testovi sa alternativnim odgovorima;
- testovi sa kombinacijama (alternativna pitanja i odgovori);
- testovi sa više alternativa;
- testovi sa kratkim odgovorima i dopunama;
- testovi esejisti ke formulacije i strukture;
- testovi tipa **key words** (odre ivanje klju nih rije i teksta);
- testovi tipa **summary** (pisanje sažetaka nekog teksta ili djela);
- pismeni i usmeni ispiti (testovi);
- posmatranje rada u enika (test rada);
- kumulativni test-dosije;
- sociometrijski test.

LITERATURA I DRUGI NASTAVNI IZVORI

Kao **osnovni izvori** za uspješnu realizaciju nastave bosanskog jezika i književnosti preporu uju se sljede i udžbenici i literatura:

1. **S. Halilovi** – Bosanski jezik
2. **S. Halilovi** – Pravopis bosanskog jezika
3. **Dž. Jahi** , **S. Halilovi** , **I. Pali** – Gramatika bosanskog jezika
4. **A. Isakovi** – Rje nik karakteristi ne leksike u bosanskom jeziku

5. **Dž. Jahi** – Trilogija o bosanskom jeziku (Bošnja ki narod i njegov jezik, Bosanski jezik u 100 pitanja i 100 odgovora, Školski rje nik bosanskoga jezika)
6. **Dž. Jahi** – Jezik bosanskih muslimana
7. **Bratoljub Kljaji** – Rje nik stranih rije i
8. **P. Skok** – Etimologijski rje nik sh/hs jezika
9. **A. Džogovi** – Neke jezi ke osobine "Mevluda" Hafiza Saliha Gaševi a
10. **A. Džogovi** – Dijalektalne i zavi ajne govorne specifi nosti u epu "Ženidba Smajilagi Mehe" Avda Me edovi a
11. **A. Džogovi** – Jezi ke posebnosti kao konstituanta nacionalnog identiteta Bošnjaka Sandžaka
12. **A. Džogovi** – Abdagi ev epski junak i pripovjeda Vejsil
13. **A. Džogovi** – Jezik sandža ke alhamijado književnosti
14. **Muhsin Rizvi** – Bosna i njen jezik u izvanbosanskim znanstvenim djelima i književnohistorijskim izvorima
15. **A. Džogovi** – Poetika romana "Duvarine" Murata Balti a
16. **Hakija Zorani** – Prilog genezi Bošnjaka i narodni kontinuitet Sandžaka – dijela naroda Bosne i Hercegovine
17. **A. Isakovi** – Biserje (izbor iz književnosti)
18. **A. Džogovi** - **Bijel behar** (antologija pjesama bošnja kih pisaca Kosova i Sandžaka)
24. **N. Doklje** – Iz narodne goranske proze
25. **N. Doklje** - Goranski narodni pesni
26. **M. Adžemi** – Poaenje
27. **Z. Azemovi** – Pamet je u narodu, Darovi
28. **H. Baši** – Može li biti što bit' ne može
29. **H. Baši** – Zeman kule po enaru gradi
30. **H. Baši** – San i pola života
31. **H. Isljami** – Jusuf i Džemilja
32. **A. Zalihi** i **N. Sadikovi** – Antologija savremene književnosti Bošnjaka iz Sandžaka
33. **Hafiz Salih Gaševi** – Mevlud
34. **Džemaludin Lati** – Srebreni ki inferno
35. **Džemaludin Lati** – Stil kur'anskog izraza

36. **100 najve ih djela svjetske književnosti** (antologija)
37. **Dr. Živkovi** – Teorija književnosti sa teorijom pismenosti
38. *Druga relevantna literatura (beletristika) predvi ena programskim sadržajima Nastavnog plana i programa bosanskog jezika i književnosti za XII razred*
39. *Izvori medijske tehnologije koristi e se prema uslovima kojima raspolaže škola, kao i njena bliža društveno-tehnološka sredina.*
40. Nastavnicima **preporu ujemo** i sljede e bošnja ke publikacije (*zbornike, asopise, revije, listove, Almanah, Rožajski zbornik, Tutinski zbornik, Novopazarski zbornik, Mak, Alem, ulistan, i dr.*).

ENGLISH LANGUAGE CURRICULUM

(3 hours per week, total 96)

INTRODUCTION

Learning is a complex process of discovery, collaboration, and inquiry facilitated by language. Composed of interrelated and rule governed symbol systems, language is a social and uniquely human way of representing, exploring, and communicating meaning. Language is an essential tool for forming interpersonal relationship, understanding social situations, extending experiences, and reflecting on thought and action. Language is the principal instrument of thought and the primary basis of all communication.

PHILOSOPHY

The program for English language will emphasize the importance of experiencing language in context. Learners' background knowledge, skills and attitudes will be used as means of developing communicative abilities: interpreting, expressing and negotiating meaning through oral and written texts. As the learners develop communicative skills, they also increase their linguistic awareness and develop language learning skills and strategies.

In the English language program students will acquire various kinds of knowledge, skills and attitudes about:

- Interpreting, expressing and negotiating meaning (communication).
- Patterns of ideas, behaviours, manifestations, cultural artefacts and symbols (culture).
- Sounds, written symbols, vocabulary, grammar and discourse (language).

- Cognitive, socio-affective and meta-cognitive processes (general language education).

Learners will learn to communicate in English through the processes of ‘reception’, ‘comprehension’, ‘production’ and ‘negotiation’. **Reception** is receiving the information and decoding the message. **Comprehension** involves deriving meaning or significance from an oral or written text. **Production** is expressing meaning by creating oral and written texts to suit different participants, topics, purposes and reasons for communication. **Negotiation** is the *interaction process*: participants in the communication process must adjust to the needs and intentions of others. Integral to all three processes are the communicative intents or communicative functions, inquiring reporting, or describing and so on, which are developed in the experience / communication component. Students will also learn about the language and how to use it: the sound – symbol system, vocabulary, structures and discourse elements that are needed to convey ideas and enhance communication in an oral or written context.

AIMS

Following the long-term aims of the English Language Curriculum, in order to communicate effectively and increase their cultural understanding, in grade thirteen learners should:

- Further develop, deepen and apply the four language skills, placing heavier importance on reading and writing skills;
- Deepen and broaden their linguistic and meta-linguistic knowledge as well as their language learning skills, working towards independent learning;
- Integrate English with other learning areas using the target language as a tool for real-life purposes and fulfilment of task;
- Develop respect and tolerance for cultural diversity by increasing their awareness related to the necessity for cooperation and collaboration in global issues;
- Become active participants in the learning process taking greater responsibility for their own learning and deepening their academic as well as their critical thinking skills;
- Become life-long learners by improving their capability to learn independently and monitor their own progress.

The Scope of Grade Thirteen English Language Curriculum

<p>I COMMUNICATION Enable learners to communicate in the target language at this particular grade and particular areas of interest, gaining necessary fluency and accuracy in receptive and productive skills, in order to interact effectively with native and non-native speakers of English in a variety of situations.</p>		
<p>1. Listening General objective: Enable learners to understand and respond to a wide variety of spoken discourse increasing their level of comprehension of newly acquired language.</p>		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Listen for general meaning and respond orally or in writing; • Listen for specific information and respond; • Listen to more extended speech or lectures even when it is not clearly structured using active listening strategies; • Listen to TV news; • Listen to a live or taped lecture, take notes or write summary even when it is at reasonably fast speed; • Follow more complex lines of arguments; • Listen and understand the speech of the speakers using different varieties of English; 	<ul style="list-style-type: none"> • Summarising in their own words the passage they listened about; • Listening to radio/TV commercials; • Viewing a film; • Listening to telephone conversation, recorded lectures, current events discussion; • Listening to oral presentation of a poem, short story or reports on cultural events; • Listening to monologues, radio programmes, interviews and presentations; • Identifying moods. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cope with language spoken at extensive speed with no interference and hesitancy; • Identify and note the main points and specific details including viewpoints; • Understand the main points of radio, or TV programmes on topics of personal and professional interest when the delivery is at normal speed; • Understand the gist of the majority of films, most TV news and current affairs in Standard English without too much efforts; • Understand extended speech and follow complex lines of argument when the topic is not familiar; • Understand the gist of conversations and

<ul style="list-style-type: none"> • Listen for information and/or pleasure; • Listen and gather data, take notes, and outline; • Listen and raise awareness of how voice quality and intonation can convey meaning. 		<p>discussions with target language speakers using different varieties of English and respond by paraphrasing what has been heard, asking for clarification and feedback.</p>
<p>2. Reading General Objective: Enable learners to read a wide range of texts, including academic texts and literary works, with an increased level of comprehension, expanding the repertoire of reading skills and strategies.</p>		
<p>Specific objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Read both intensively and extensively applying appropriate reading strategies; • Read articles and reports concerned with everyday life quite confidently; • Identify and note the main points with the help of bilingual and monolingual dictionaries; • Read extracts from magazines and some novels for pleasure; • Read silently with increasing ease for longer periods; • Read and analyse author's intent; • React personally to readings by making judgements (or prioritizing values); • Read authentic literature to develop 	<ul style="list-style-type: none"> • Matching activities; • Answering multiple choice questions; • Poems, short stories, simplified readers; • Labelling paragraphs; • Completing texts with sentence gaps; • Reading photo captions and travel literature extracts; • Reading magazine and/or newspaper articles; • Reading extracts from widely known literary works. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Understand and respond to pieces of writing on subject matter containing complex and unfamiliar language; • Comprehend key vocabulary as well as the main message of pretty complex written materials without the help of visuals; • Use vocabulary and structures found in reading to respond in speech and/or writing; • Use reference material from magazines, books and multi-media quite confidently; • Work out the meaning of language they do not know, using context and their knowledge of grammar with confidence; • Read with a gained confidence more complex articles and reports;

vocabulary.		<ul style="list-style-type: none"> • Read aloud, use pauses and exaggerated strategies, such as facial expressions and gestures, to enhance the reading experience, and visually illustrate the order of events.
-------------	--	---

3. Speaking

General Objective: Enable learners to interact with the target language speakers with an improved degree of fluency and a good degree of accuracy in a wide variety of situations.

Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Produce language with almost correct pronunciation and intonation; • Interact with fluency and spontaneity with native speakers; • Engage self-confidently in communication in a variety of situations with other speakers of English, exchanging views and experiences, agreeing and disagreeing, and arguing their viewpoint; • Express assumptions, beliefs and interferences orally; • Obtain information using critical thinking skills; • Summarise orally and discuss the content of an article; • Handle a complex situation with 	<ul style="list-style-type: none"> • Describing people; • Discussing humorous situations, personal experiences, and similar; • Discussing images, personal tastes; • Discussing personal habits and routines; • Offering and accepting advice; • Discussing issues and solving problems; • Dialogues/Role play; • Interviews; • Presentations. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use English orally in a variety of contexts, in order to relate, describe and explain as well as give reasons for their clues, handling both routine and complicated situations with reasonable success and extended confidence; • Communicate effectively with only minor pronunciation errors; • Produce accurate and fluent language expressing opinions, likes and dislikes, and preferences and demonstrate an increased competence in their delivery; • Participate in a structured conversation of increasing length and complexity; • Present orally a short original piece (e.g. essay, story, poem) on a given theme with some guidance.

<p>comprehensible communication;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participate in formal and informal discussions on current events, on social or academic topics; • Express themselves concisely using effective cohesive devices. 		
<p>4. Writing General Objective: Enable learners to write with an increased accuracy for specific purposes, expanding the range of audiences.</p>		
<p>Specific objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use library and internet resources to conduct a research; • Increase accuracy and fluency in writing; • Understand the importance of and follow all steps of the writing process: prewriting, drafting, revising and editing; • Write clear and almost detailed texts on a wide range of subject-related and interest-related topics as well as well-developed research papers with some errors that do not cause miscommunication; • Write an essay or article describing and analyzing quite complicated issues; • Write well developed narrative essays or reports of several paragraphs for a variety 	<ul style="list-style-type: none"> • Filling in forms and applications; • Writing notes, messages and e-mails; • Formal and informal letters; • Writing personal anecdotes; • Writing a letter of complaint; • Writing (taking) notes about someone; • Writing descriptions of people/places; • Writing articles/reports; • Transforming interviews into reports. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apply grammar in a new context with minor mistakes at times, producing most grammatical forms with a reasonable degree of accuracy; • Understand and respond to pieces of writing of reasonable length; • Fill in forms and applications, and write formal and informal letters; • Summarise ideas found in reading passages (articles, reports, and similar) in their own words; • Write quite confidently more complex pieces of writing of a variety of lengths on real and imaginary subjects including creative diaries, short essays, and simple stories, using complex and compound

of audiences with only minor error; <ul style="list-style-type: none"> • Use capitalization and punctuation correctly (proper nouns, comma, full stop, question mark...); • Revise their own and peers' writing, using dictionaries and grammar reference books. 		sentences with only little error; <ul style="list-style-type: none"> • Make first attempts at writing research papers and (group) projects on familiar topics.
---	--	--

II UNDERSTANDING AND USING ENGLISH

Increase learners' linguistic and meta-linguistic awareness and deepen their understanding of language learning skills.

1. Sound and spelling system

General objective: Enable learners to extend further their knowledge of similarities and differences between the language systems of English and the mother tongue.

Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
Learners should be able to: <ul style="list-style-type: none"> • Learn with confidence particular aspects of language system; • Match spelling and transcription of more complex words and gain confidence at transcribing words themselves; • Understand and apply the rules of pronunciation of silent letters and correct stress; • Use appropriate stress and intonation patterns in order to change the meaning of a sentence; 	<ul style="list-style-type: none"> • Long and short vowels drills; • Weak and strong forms drills; • Songs; • Matching activities; • Intonation drills; • Sounds and spelling; • Word and sentence stress; • Rhythm. 	Learners can: <ul style="list-style-type: none"> • Demonstrate and apply understanding of certain spelling patterns; • Spell more complicated and less familiar words including words of foreign origin; • Pronounce word groups and utterances almost accurately with appropriate stress, rhythm and intonation; • Express extended confidence in their delivery with no support from their teacher; • Produce phonological elements of newly

<ul style="list-style-type: none"> • Identify the various accents of the target language; • Read aloud with changing intonation to reflect affirmative, interrogative, and exclamatory sentences. 		<p>acquired vocabulary such as long and short vowels, silent letters and consonant clusters;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Make an increased use of intonation to express emotions and feelings.
<p>2. Vocabulary General objective: Enable learners to independently explore in the area of vocabulary building and register in order to take individual responsibility to pursue areas of particular interest.</p>		
<p>Specific objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use vocabulary found in reading to respond in speech and/or in writing; • Understand and use new vocabulary found in context; • Make use of synonyms, homonyms, and antonyms with greater confidence; • Deal with, and make use of word families, multi-word verbs, and compound words; • Choose and use aids when reading texts, writing and in other activities; • Compare the target language with one or more languages in terms of vocabulary word use, phrase and sentence structure; • Work independently to enrich their vocabulary with new words. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dictionary definitions; • Vocabulary and word builders; • Multi-word verbs; • Compounds words; • Prefixes and suffixes; • Word-building and/or word order exercises; • Rhyming words; • Onomatopoeic words; • Colloquial expressions; • Idiomatic language; • Synonyms. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use mono and bilingual dictionaries and other reference materials quite confidently; • Store, recall and compare a great number of words; • Explain words and expressions in their own words; • Use samples of newly learned vocabulary with some confidence.

3. Language Structures

General objective: Enable learners to deepen their linguistic and meta-linguistic knowledge in order to apply it, and provide fairly accurate explanations of particular aspects of the language system of English.

Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Understand and explore independently rules and regularities; • Increase their awareness of how words in the target language are constructed and spelled; • Understand the relationship of structure to meaning; • Understand and practice the function of word classes and their syntactic functions; • Employ increasingly complex grammatical structures in writing as follows: demonstrate knowledge of verbs, tenses, auxiliaries, Wh-words and pronouns; • Employ increasingly complex structures, such as phrases, clauses and sentences; • Expand knowledge of similarities and differences in word order of English and the mother tongue related to complex and compound sentences; • Correct errors and mistakes as part of learning through error analysis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Word order exercises; • Gap-filling exercises; • Correcting errors and mistakes; • Classifying words into categories (e.g. people/objects, activities, qualities...); • Tenses; • Phrases and modifiers; • Determiners; • Completing texts with paragraph gaps. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demonstrate knowledge of language system and its function with greater degree of self-confidence and independence; • Demonstrate ability to categorise words into classes; • Recognize and apply a number of sentence patterns; • Distinguish between and use statements, questions, commands, and responses.

4. Discourse

General objective: Enable learners to extend further their understanding of the majority of discourse concepts and elements applying them to a wide range of situations involving communication beyond classroom settings.

Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recognize discourse features in extended spoken texts (e.g. words, expressions signalling introduction, exemplification and conclusion); • Demonstrate knowledge of different types of social relations; • Comprehend visual and non-verbal clues; • Use the information from the discourse to make well-informed predictions; • Learn ready-made sets of interrelated interactions; • Read newspapers and magazines to form opinions; • Discuss various issues analyzing and criticizing certain points; • Analyze and evaluate spoken discourse; • Use appropriate discourse in a given situation; • Use accessible language and learn new and essential language in the process. 	<ul style="list-style-type: none"> • Concept questions (WH-Questions); • Dialogue practice; • Listening to a conversation and modelling it into a role play; • Reading a report of an event and modelling it into a role play; • Discussing issues; • Taking turns in group discussion; • Reacting to suggestions; • Forming opinions; • Writing an argumentative essay. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Initiate authentic discourse with peers and others by employing newly acquired vocabulary and concepts. • Initiate, maintain and end conversation; • Interrupt and change the topic; • Vary the language to suit context, audience and purpose producing clear, smoothly flowing, well-structured speech, making use of visual and non-verbal clues; • Demonstrate controlled use of organisational pattern; • Retell important events and ideas gleaned from video segments, graphic art, or technology presentations.

III MAKING CONNECTIONS

Enable learners to use English as a tool for integration of learning areas, in order to reinforce and explore the content of other fields of knowledge, using English for real-life purposes and fulfilment of tasks.

1. Subject matter connections

General objective: Enable learners to increase their capability of accessing and using sources of information in English, in order to integrate skills and knowledge, and broaden their horizons.

Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none">• Further develop and use their knowledge and skills gained in other fields of knowledge (mathematics, physics, geography, history and similar);• Listen to/watch sports programmes of various sports events in English and write reports with minor error;• Use a variety of various topics for conversation;• Select relevant from irrelevant information, formulate hypotheses and verify them;• Compare and contrast, and analyze the influences of historical figures and events and the impact of their work in the development of their countries;• Use the target language to analyse the impact of human activity on current	<ul style="list-style-type: none">• Doing various quizzes;• Viewing an exhibition expressing opinions orally and in writing;• Viewing a film and analyzing it, discussing different scientific achievements;• Solving problems and puzzles;• Viewing a game on TV and writing a report;• Using search engine to explore various topics.	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none">• Use English to search for materials in other subject areas;• Present facts effectively orally and/or in writing;• Produce texts almost correctly on a wide range of subjects, explaining viewpoints on topical issues, arguing advantages and disadvantages of various options;• Use sports terminology and other specialised register to discuss and write on popular games and sports, or various social and cultural events in the target language;• Discuss a range of issues;• Apply connections across content areas using and reusing language and concepts in different ways.

<p>science issues (e.g. ecology and the environment, space exploration, health);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Communicate using technology or appropriate media; • Respond to media such as film, print and technological presentations by explaining likes and dislikes, and supporting opinions with example. 		
<p>2. Transfer of skill and content General objective: Transfer the skills and content of foreign language to mother tongue in order to view them both more analytically.</p>		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to</p> <ul style="list-style-type: none"> • Compare and contrast, and describe particular aspects of English and the mother tongue; • Explain similarities and differences between English and the mother tongue by comparing texts in both languages; • Explore and use materials of interest to them, analyzing the content, and comparing it to information available in their own language, and assess the linguistic and cultural differences; • Consider the mother tongue more analytically; 	<ul style="list-style-type: none"> • Reading labels and ads in English and translating them into the mother tongue; • Reading a text in English/the mother tongue and summarising it in the mother tongue/English; • Reading two similar texts in both languages and locating similar and contrasting information; • Telling anecdotes and jokes; • Viewing a documentary film. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Translate and interpret the gist of written and oral texts; • Summarize the main points of written and oral texts; • Present clear detailed descriptions on a wide range of subjects; • Relate proverbs, anecdotes or similar in the target language with those in the mother tongue; • Respond bilingually.

<ul style="list-style-type: none"> • Use new information and perspectives to compare their experiences with those of their peers in the target language; • Search for and compare proverbs, quotations, anecdotes, or fun activities from the English speaking world that may be similar to those in their mother tongue; • Compare the target language in terms of vocabulary, word use, phrase and sentence structure and complete text structures. 		
--	--	--

3. Cross-curricular and extra-curricular issues

General objective: Enable learners to make connections to vocabulary and processes important for the world of work in order to prepare them to make informed decisions.

Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Read and use texts containing extensive vocabulary confidently, including subject specific texts; • Relate the information studied in other subjects to their learning of the target language culture; • Explore cross-curricular issues in the target language by using authentic (recorded or printed) sources to obtain 	<ul style="list-style-type: none"> • Discussing career options; • Reacting and replying to different written extracts • Comparing and contrasting; • Sharing opinions; • Reading newspaper and magazine articles and extracting information; • Summarising and discussing viewpoints represented in 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Produce clear oral and written texts on a wide range of subjects; • Explain viewpoints on topical issues giving the advantages of various options; • Distinguish facts from opinion and fiction; • Express knowledge of music art and literature of the target culture;

<p>information on topics of personal interest, understanding key vocabulary items;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use aids and critically examine sources of information; • Understand and apply the vocabulary of particular fields of human activities (jobs, community service, recreational activities); • Use a variety of topics for effective conversation; • Create a draft using the word processor. 	<p>various oral and written texts.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Use the target language to compare pros and cons of various occupations; • Use the target language to analyze current global issues (e.g. education, ecology, space exploration, fatal diseases and similar) from the perspective of the native speaker of the target language.
<p>IV ENGLISH IN THE WORLD Increase learners' awareness of cultural similarities and differences, as well as of the necessity of cooperation and collaboration between the representatives of various cultures, in order to foster respect and tolerance for cultural diversity in communication and interaction.</p>		
<p>1. Comparison of languages and cultures General objective: Increase learners' awareness related to cultural similarities and differences enabling them to appreciate the tradition and perspectives of the target language culture.</p>		
<p>Specific objectives</p>	<p>Suggested language activities</p>	<p>Attainment targets</p>
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Develop interpersonal skills taking into account social relations in the English speaking cultures; 	<ul style="list-style-type: none"> • Special occasions and clothes; • Family relations; • Greeting and leave taking; • Eating and drinking habits; 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use current issues to make comparisons and discuss cultural diversity in the English speaking world;

<ul style="list-style-type: none"> • Identify a range of cultural values, nuances, attitudes and moods of the English speaking world; • Explore in order to further their understanding of history and geography of English speaking cultures; • Develop cultural and social attitudes in accordance with the values and principles of an open society gaining growing understanding of the existence and origin of cultural differences; • Use new information and perspectives to analyze differences between the foreign culture customs and their own, and begin to explain the reasons for such differences. • Adopt a different worldview deriving from a better understanding of cultural diversity; • Write an essay or article describing and analyzing a cultural issue or event; • Identify and experience expressive forms of culture classified as literature and the fine arts. 	<ul style="list-style-type: none"> • Times of regular meals and composition of meals; • Working hours and/or leisure activities; • Food, cooking and eating out; • A poster session about a local tourist attraction; • The significance of dressing style; • Advantages and disadvantages of traditional dress. 	<ul style="list-style-type: none"> • Show respect for ethnic, religious and cultural diversity by writing e-mails and greeting cards on special occasions (national and religious holidays); • Demonstrate acceptance of the fact that people of different cultures may think and act differently, by debating, approving or disagreeing; • Demonstrate appreciation for masterpiece works of the target language culture.
--	--	---

1. Interactions with the representatives of the target language		
General objective: Ensure effective communication of learners with people from other cultures where English is spoken either as a first, a second, or an international language.		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comprehend gestures and body language often used in everyday interaction in the target language; • Explore various sources in the language to obtain information or topics of personal interest; • Select and make attempts at analyzing media presentations in the target language; • Provide a critical analysis of a topic; • Create print and/or hand written media messages in the target language modelled on media examples, such as hand written texts, newspapers, magazines, books, video, satellite TV, the Internet and similar; • Redraft their writing to improve its accuracy and presentation including the use of ICT. 	<ul style="list-style-type: none"> • Writing e-mails; • Writing formal and informal letters; • Writing anecdotes; • Advertisements, posters, brochures, web-sites and similar; • Games, songs, and role play; • Reading a literature extract, web page and/or a magazine article; • Discussing a poem, a piece of music or a painting; • Telling and reacting to jokes. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interact with people with confidence orally and in writing; • Produce accurate media messages; • Teach a game from the learner’s own culture; • Participate actively and take initiative in debates and discussions; • Describe the supportive function of illustrations in written texts.

<p>3. The use of the target language for leisure and personal enrichment General objective: Enable learners to gain the habit of using English for personal enjoyment in leisure time, leading to life-long learning.</p>		
Specific objectives	Suggested language activities	Attainment targets
<p>Learners should be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Present an original production using known vocabulary and grammatical structures; • Read, examine, and write, discuss and debate about the theme and the setting of selected materials in the target language with assistance of glossaries, guided questions and outlines; • Broaden and further their knowledge of other subjects through the English language; • Discuss and defend their attitudes related to lifestyles, social conventions, beliefs, opinions of other people; • Use various media from the language and culture for entertainment or personal growth. 	<ul style="list-style-type: none"> • TV commercials, ads, songs, and similar; • Matching words to other words e.g. collocations, synonyms, and opposites; • Matching descriptions to the right words; • Matching captions with pictures; • Writing a film review; • Sequencing events. 	<p>Learners can:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Use confidently bilingual and monolingual dictionaries; • Summarize selected materials; • Demonstrate knowledge in activities associated with the target language; • Show evidence of becoming life-long learners by using the language for personal enjoyment and enrichment; • Describe confidently a recent personal experience (e.g. travelling abroad, leaving home, and similar); • Use the ICT in redrafting their writing, in checking its accuracy, in preparing a presentation and similar.

GRADE THIRTEEN – TOPICAL CONTENT

1. Career paths

- Outstanding students
- Bringing up a better baby
- Helping youngsters succeed

2. Money and work

- Looking for a job
- Job applications
- Job interview

3. Modern dangers

- Watch out! Burglars!
- Human trafficking
- Family survival

4. Separated by the same language

- Accent and identity
- Slang and jargon
- National identity
- Citizens of the world

5. Towards Europe

- Studying abroad
- Applying for a visa
- Mixed marriages

6. How cool!

- Fashion and style
- A sense of tastes
- Poundland – It's a penny

7. Two sides of the coin

- Dangerous minds - disaster
- Beautiful minds – peace
- Ordinary people – extraordinary deeds

8. Man and environment

- Global warming
- Man against nature
- Hurricanes and surviving

9. Organic food

- Organic farms
- Junk food
- Keeping fit and losing weight

10. Media, money and power

- The power of TV and teenagers
- Violence in electronic media

METHODOLOGY

The Communicative Approach and Task – Based Learning

The overall aim of the English Language Curriculum is to enable learners to communicate successfully. Successful communication means getting our message across to others effectively. The communicative approach to language learning aims at facilitating genuine interaction with others, regardless whether they live in the neighbourhood, in a distant place, or on another continent.

In language learning, the attention of the learners may be focused on particular segments, or on the language as a whole. In cases when we want to focus learners' attention on particular segments, then a segment may be a grammatical structure (a tense), a language function (expressing gratitude), a vocabulary area (food and drinks), or a phonological feature (stress or particular sounds).

On the other hand, when attention is focused on the language as a whole, learners, through a wide range of language activities, use the language for practical and realistic purposes. In other words, they act as genuine users of the language. Participating actively in communicative language activities, they in fact play roles, simulate situations related to real life, and learn through personalisation. In the earlier stages of learning, learners should be allowed to use gestures, body language, facial expressions, mime, drawings and so on. When they *learn by doing*, they realise that language is a powerful means of communication and will use it as such.

Since communication basically means sending and receiving messages, learners should develop the four language skills, which are the core of communication. Development of *receptive skills*, that is, of *listening* and *reading* skills, will enable learners to receive messages and, depending on tasks they are expected to fulfil, select essential information. However, since language skills do not occur in isolation, but are normally integrated for communicative purposes, after having received a message, learners should be able to make decisions, and respond appropriately. In a situation that involves language, their response is a communicative function, which is performed by one of the *productive skills* - either by *speaking* or by *writing*.

The Learning - Centred Classroom

The objective of learning centred teaching is to make teachers aware of the importance of learner autonomy in the classroom. The teacher is required to do more preparation before the lesson, and less stand up teaching in the classroom. But it doesn't mean that the teacher should sit back and relax. The teacher has a role, to support and help learners. The learners learn more actively and with enjoyment. The environment requires a learning centred approach that relies on participant's share in the learning, and responsibility for furthering discussion. In all cases, learners need clear guidelines and preparation for effective discussion participation.

The major aims, or set of aims, will relate to the development of learning skills. Such aims may include the following:

- To provide learners with efficient learning strategies;
- To assist learners identify their own preferred ways of learning;
- To develop skills to negotiate the curriculum;
- To encourage learners to adopt realistic goals and a timetable to achieve these goals;
- To develop learners' skills in self-evaluation.

The Use of the Mother Tongue in the Classroom

Contrary to the principles of the direct method and natural approach in language learning, which favour exclusive use of the target language, excluding the mother tongue completely from the classroom, most recent approaches today suggest that the use of the mother tongue at particular stages of foreign language learning may prove useful.

While there is clearly a place for the mother tongue in the classroom, teachers should make efforts to keep the use of the mother tongue to a minimum. Instead of translating words and/or asking learners to translate, they should demonstrate, act, use simple drawings and/or pictures, explain, and give simple definitions. If teachers readily intervene with translation, as soon as learners are provided with an 'equivalent' word or expression, as soon as their curiosity is satisfied, they may lose interest in that particular item. In consequence, the English word or expression is easily forgotten and cannot be easily recalled. This method is easiest for teacher and learner, but may be the least memorable.

The Role of Grammar

If we see language as a building, the words as building blocks or bricks, and grammar as the architect's plan, then we must admit that without a plan, even a million bricks do not make a building. Similarly, one may know a million English words, but if s/he does not know how to put them together, s/he cannot speak English (Sesnan, 1997).

In the light of this statement, the question is not whether to teach grammar or not, but *how* to teach it. We should consider which approach to adopt in teaching grammar, whether to teach form before meaning, or meaning before form, and what strategies and techniques to use in order

to enable learners to put their knowledge of grammar into use and communicate effectively. It is the teacher's responsibility to estimate which approach would yield best effects at a particular stage of learning, or with a particular class.

At this level of education, learners should be ready not only to notice the regularities in language, but also to make a conscious effort to work out the rules. They should be ready to deal with more complex sentences, including coordinated and subordinated clauses. Therefore, teachers should increase the learners' awareness about their progress in learning, as well as to encourage them to work independently and keep record of their own learning. Teachers should constantly bear in mind the fact that grammar is knowledge in the mind, and not rules in a book.

Assessment and Evaluation

There are many reasons for assessing learners. Some of them are:

- to compare learners with each other;
- to see if learners have reached a particular standard;
- to help the learners' learning;
- to check if the teaching programme is successful.

Teaching means changing the learner. Teachers will always want to know how effective their teaching has been - that is, how much their pupils have changed. This change can be in the amount of English learners know, in the quality of the English they use, and in their ability to use English. The general word for measuring the change is assessment. Naturally, if we want to assess how much pupils have changed, we have to know exactly what they already **know** and what they can already **do**.

There are different types of assessment (or evaluation):

Self assessment (self - evaluation) relies on:

- The amount of effort spent in research;
- The amount of organization;
- The amount of effort spent on writing.

Group assessment (group - evaluation) can be done by:

- Evaluating individual learner progress within the group;
- Awarding group and individual marks.

This fosters cooperation among the learners. They promote higher achievement, greater motivation, and a more positive attitude towards the subject area and greater social skills.

Individual assessment (evaluation) is more readily accepted by learners, shows learners activity, his/her participation level in the group activity, willingness to respect the viewpoints of others.

Combination of group and individual assessment - the group component may foster the spirit of cooperation, and the individual component may permit the recognition of individual contributions.

The use of work samples, portfolios and projects. These folders or portfolios may be used to collect samples of a range of learners' work over the course of a term or a year. All these may reflect the learners' overall development and show learners' progress.

If teachers want to find out how effective their teaching has been, or if they want to evaluate the learners' progress the tests are used. Tests are conducted in class by the teacher. They measure the results of learners' performance. Teaching and testing always go hand-in-hand. Questions are often asked to check if the learners have understood what has been said. Equally, they may be asked to find out whether a particular point needs to be taught. We instinctively know why we ask a question: whether it is to teach or to test something.

Evaluation is seen as wider than testing. Testing may be a successful tool in evaluation, but we also think there are other criteria for assessing someone's performance. Evaluation is not limited to numbers or just giving learners marks. Instead of trying to count or measure learner's ability to make useful contribution to the class, we can simply judge whether s/he makes a contribution or not, and sometimes we will have to justify, negotiate, and possibly modify our opinions. Evaluation looks for illumination: How did you learn that? Why did you learn that? This means that we are doing something **with** the learner, rather than **to** the learner. By asking these questions, we learn a lot of extra information, such as: What the learner thinks s/he is learning; what the learner thinks is easy / difficult; what the learner enjoys / hates doing in the class; where the teaching programme and the learner don't meet; where the teaching programme need re-designing.

With evaluation we attempt to help the learner to learn, so it is not an assessment, in fact it is aid to learning. In other words, we can use

assessment procedure to develop and improve not only the learner, but also the teaching programme and even the school.

Note to the teachers: In order to achieve the targeted aims and objectives of grade 13 English language curriculum and to cover the topical content of grade thirteen syllabus, teachers should select and use materials of **post upper-intermediate level** from textbook(s) and other sources (newspapers and magazines, TV, video, Internet). These materials should be primarily dedicated to teenagers and young adults.

Although it is estimated that within a school year, approximately 10 content areas should be covered, it is the teacher's responsibility to plan the number of topical areas (units) and the composition of it, in accordance with the total amount of hours dedicated to English in general gymnasium. Apart from this, teachers may use supplementary materials to suit the learners' needs, that is, their background knowledge (or lack of it), their interests, and motivation. Supplementary materials (academic and literary texts, newspaper and magazine articles, video tapes, documentary films, drama activities, projects, contests and quizzes, and similar), may be used either within regular English classes, or within additional activities planned by the school curriculum (choice subjects, extra-curricular activities, and similar).

On the other hand, for further methodological guidelines concerning the topics discussed above, as well as those related to how to teach language skills and vocabulary, how to manage the classroom, and similar topics, see *A Comprehensive Handbook of ELT Methodology (A Handbook for English Language Teachers)*.

Band Descriptors for Assessing Language Skills

Band	Listening	Speaking		Reading	Writing
		Fluency	Accuracy		
5	Can understand all the message	Does task very well. Little or no hesitation	Good pronunciation, use of vocabulary and grammar	Can understand all the text	Work is well organised. Good punctuation. Few or no mistakes
4	Can understand most of the message	Does the task well. Some hesitation	Good pronunciation, vocabulary and grammar. A few mistakes	Can understand most of the text	Work is mostly well organised Good punctuation. A few mistakes
3	Can understand some of the message	Does the task adequately. Quite a lot of hesitation	Pronunciation, vocabulary and grammar are adequate.. Quite a lot of mistakes but it is possible to understand the learner	Can understand some of the text	Some problems with the message and/or punctuation and/or organisation, but it is possible to understand the message
2	Can understand a little bit of the message	Does not do the task adequately. A lot of hesitation	Pronunciation, vocabulary and grammar are limited. It is difficult to understand the learner	Can understand a little bit of the text	Problems with the message and/or punctuation and/or organisation. It is difficult to understand the message
1	Can understand very little of the message	Is not really able to do the task at all	Very hard or impossible to understand the learner.	Can understand very little or none of the text	Significant problems with the message and/or punctuation and/or organisation. It is almost impossible to understand the message

The table above sets out bands which describe levels of achievement in the four skills. This band descriptors are intended to apply to specific tasks (e.g. listening to a story, talking about a picture, reading about an invention, writing a letter), as an aid to the teacher and learner in assessing performance. It is of course perfectly possible for a learner to perform to different bands of achievement for different task and different skills.

FRANCUSKI JEZIK

(2. razred sedmi razred, 64. časopis godišnje)

UVOD

Francuski jezik je jedan od najznačajnijih svjetskih jezika i predstavlja jedan od jezika od interesa da se i dalje uči i na Kosovu. On je službeni jezik u OUN, jezik diplomacije, nauke, kulture, umjetnosti, mode, dobrog ponašanja, itd. Kao takav, on ostaje jezik od interesa za naše sadašnje i buduće generacije, koje će nakon posljednjih promjena na Kosovu imati velike mogućnosti da kontaktiraju sa Evropom, sa frankofonskim zemljama i sa cijelim svijetom, i u tom pogledu povećavaju se i mogućnosti mladih generacija za dalje studiranje na francuskim universitetima ili drugim frankofonskim zemljama.

Na ovaj način savremeno učenje francuskog jezika pružiti će mladima potrebna znanja i vještine za komuniciranje na ovom jeziku.

Ovaj program (program francuskog jezika za trinaesti razred) je nastavak programa dvanaestog razreda i nastavit će pomagati učenicima u proširivanju i daljem produbljavanju znanja u govoru i pisanju savremenog francuskog jezika.

CILJEVI

Učenje francuskog jezika u 13-om razredu ima sledeće glavne ciljeve:

1. razvoj i daljnje jačanje sposobnosti i vještina za učenje francuskog jezika.
2. prevladavanje barijera komunikacije i razvoj sposobnosti za komuniciranje na francuskom jeziku.
3. daljnje obogaćivanje kulturnog iskustva kod učenika i njegove samosvjesti za poštovanje kulturne raznovrsnosti.

4. prihvatanje ostalih kultura i razvoj kritičkog stava prema njihovim vrijednostima.
5. opšte formiranje ličnosti u enika.
6. proširenje navika za samostalan rad i njegovo pripremanje za trajno učenje.

OBJEKTIVI

U enik treba da bude u stanju:

1. da vodi obične razgovore sa ostalima
2. da shvati data uputstva i postupka po njima.
3. da opiše stvari, lica, položaje, postupke, razne prirodne pojave.
4. da formuliše pitanja i odgovore u vezi sa ličnim podacima i za ostale.
5. da izrazi osećanja i da obrazloži lične želje.
6. da se upozna sa kulturom frankofonskih zemalja i da produbi znanje o frankofonskoj kulturi i o frankofoniji.
7. da proširi i obogati kontakte sa ljudima koji imaju drugi jezik i drugu kulturu.
8. da usavrši znanja i vrijednosti koje omogućavaju mladima kretanje i prilagođavanje u drugim zemljama.
9. da se služi sa francuskim jezikom u raznim situacijama i za razne ciljeve.

STANDARDI DOSTIGNU A

KATEGORIJE	Podkategorije	STANDARDI DOSTIGNU A (prema nivoima)	
		NIVO 2 (Srednja niža škola) – rz. : 6 - 9	NIVO 3 (Srednja viša škola) – rz. : 10 – 12/13
1.0.	1.1. Slušanje	<p>Na kraju ovog obrazovnog nivoa, učenik se osposobljava Da shvati razne poruke iz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razgovora u razredu (nastavnik- učenik; učenik- učenik), • savjeta, datih uputstava u razredu i, • neposrednih ili snimljenih dijaloga • da postavlja pitanja, • da razlikuje i prepoznaje osnovne glasove francuskog jezika. 	<p>Na kraju ovog obrazovnog nivoa, učenik se osposobljava:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da shvati jednu čitanu prozu (od nastavnika • od učenika itd) • da shvati poeziju lakog stila • da shvati snimljeni tekst • da ispriča jedan događaj iz svog života (školskog itd.). • da prepozna i shvati osnovne glasove francuskog jezika.
		<p>Na kraju ovog nivoa, učenik se osposobljava:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da pravilno izgovara glasove; uzvišeni akcent 	<p>Na kraju ovog nivoa, učenik se osposobljava:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da slobodno i prirodno komunicira na francuskom jeziku,
SAVLA IV ANJE	1. 2.	intonaciju; veze,	<ul style="list-style-type: none"> • da vodi razgovore o temama iz svakodnevnog života,

JEZIKA I KOMUNI- KACIJE	Govor	<ul style="list-style-type: none"> • Da pravilno izgovara rije i govornika • Da pravilno izgovara proste re enice shodno sintaksi, • Da odgovori na postavljena pitanja, • Da shvati osnovni obi ni, rje nik francuskog jezika, • Da sastavi proste re enice od rije i koje je nau io 	<ul style="list-style-type: none"> • Da se izražava u skladu sa jezi kim i • gramati kim normama francuskog jezika, • Da komentariše jedan tekst, jednu pri u, jednu novelu .itd. • Da shvati osnovni rje nik francuskoga jezika. • Da sastavi prostu re enicu od rije i koje je nau io i koje su naj eš e
	1.3. Pisanje	<p>Na kraju ovog obrazovnog nivoa u enik se osposobljava:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Da pravilno kopira nau ene rije i , • Da pravilno napiše nau ene rije i • Da sastavi kratku poruku, dopisnicu, jedan poziv, • jednu parolu ili plakat shodno, pravopisnim normama, • da sastavi proste re enice od rije i koje je nau io i koje su naj eš e 	<p>Na kraju ovog obrazovnog nivoa, u enik se osposobljava:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Da razmeni pisma sa svojim vršnjacima, • Da opiše jedan doga aj , • Da sastavi jedan tekst; jednu informaciju; jednu poruku itd.), • da napiše jednu pjesmu ili jednu kratku prozu • Da sastavi proste re enice od rije i koje je nau io i koje su naj eš e
		<p>Na kraju ovog obrazovnog nivoa, u enik se osposobljava da shvati:</p>	<p>Na kraju ovog obrazovnog nivoa, u enik se osposobljava da shvati:</p>

	1.4. itanje	<ul style="list-style-type: none"> • Ilustrovane materijale (crteže; geografske karte, ; obavijest, razne šeme), • kratke i obi ne poruke (dopisnicu, jedan pismeni poziv itd.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekstove prose nog jezi kog nivoa: <ul style="list-style-type: none"> - proze (pri e, novele, razne doga aje) - kratku poeziju • lanke iz novina i listova sa temom iz svakodnevnog života.
2.0. KULTURA	2.1.Francuska kultura 2.2. Albanska kultura 2.3. Frankofonija	<p>Na kraju ovog nivoa, u enik se:</p> <ul style="list-style-type: none"> • upoznaje sa aspektima francuske kulture i civilizacije i osposobljava se da uo i sli nosti i razlike izme u njih i svoje kulture i civilizacije . • osposobljava se da preko francuskog jezika, prenese drugima osnovne kulturne i civilizacijske vrijednosti svoga naroda, uvijek razvijaju i svoju jezi ku kulturu. • upoznaje sa nekim osnovnim podacima o frankofoniji 	<p>Na kraju ovog nivoa, u enik :</p> <ul style="list-style-type: none"> • savla uje osnovne vrijednosti francuske kulture i civilizacije što mu pomaže da formira svoje kriti ke stavove prema njima; • Osposobljava se da kulturne i civilizacijske vrijednosti svog naroda prenese drugima – i da uspostavi vezu izme u njih, uvijek razvijaju i i oboga avaju i svoju jezi ku kulturu, ; • upoznaje sa nekim osnovnim podacima frankofonije

PROGRAMSKI SADRŽAJ 13

Teme (thèmes)	Jezi ke funkcije (fonctions langagi.)	Primjeri (exemples)
1.Svakodnevni društveni odnosi (Les relations sociales courantes)	1. Ohrabrujem nekoga (encourager qqn.) 2. estitam nekome(féliciter qqn.) 3. Tražim izvinjenje pravdaju i se (s`excuser en se justifiant) 4. Ljudski odbijam (refuser poliment)	1. Bonne chance ! Tu réussiras ! bon courage 2. Je te félicite d`avoir été si prudent. Félicitations ! Bravo ! 3. Pardon, désolé(e), excusez-moi d`être en retard, il y avait une embouteillage. 4. Désolé(e) / je regrette / malheureusement je ne suis pas libre dimanche prochain
2. Ocjenjujem (apprécier)	1. Informišem se o ukusu, dopadanju (s`informer sur les goûts, les préférences) 2. Izražavam ljubavna ose anja (exprimer des sentiments amoureux) 3. Izražavam entuzijizam / razočaranje (exprimer son enthousiasme / sa déception)	1. Tu aimes le rap ? Ça me plaît bien, mais je préfère le rok. 2. Je suis amoureux(se) / je suis tombé(e) amoureux(se) de toi. 3. J`ai beaucoup d`admiration pour ce musicien. Quel talent ! Ça ne m`a pas tellement plu.
3. Dajem jedan savet / jedan argumenat/ sud (donner un conseil / un argument / un jugement)	1. Savjetujem nekoga(conseiller qqn.) 2.Odbacujem jedan pogled (réfuter un point de vue) 3. Iznosim argumente (présenter des arguments) 4. Nijansiram jedan sud (nuancer un jugement) 5. Izražavam odobravanje / neodobravanje (exprimer son approbation / désapprobation)	1. Je te conseille de te reposer. Ne le drange pas. 2. C`est vrai que..., mais je ne suis pas d`accord. d`accord, mais... 3. Je suis pour, parce que, c`est raisonnable 4. Ce n`est pas tout à fait juste. 5. Vous avez parfaitement raison. Je suis absolument contre.
4. Izražavam modalitete	1. Izražavam uslov i hipotezu (exprimer la condition et l`hypothèse)	1. S`il fait beau, on organise un pique-nique. S`il faisait beau, on organiserait un pique-nique.

(exprimer des modalités)	2. Izražavam obavezu (exprimer l'obligation) 3. Nadam se (espérer)	2. Il faut que je parte. 3. J'espère aller en France un jour.
5. Izražavam logi ne relacije (exprimer des relations logiques)	1. Izražavam posljedice (exprimer la conséquence) 2. Popuštam (exprimer la concession)	1. Je suis malade, donc je ne peux pas venir 2. Je vous accompagne, même si je n'ai pas envie.
6. Iznosim ne ije rije i(rapporter les propos de qqn)	1. Iznosim ne ije rije i indirektno (rapporter des propos de qqn. de manière indirecte)	1. Il m'a dit qu'il allait au cinéma. Il m'a demandé d'aller au cinéma avec lui. Il lui demande s'il va bien.
7. Postavljanje u vremenu (se situer dans le temps)	1. Govorim o mojim prošlim navikama (parler de mes habitudes passées) 2. pri am jedan tok doga aja / postupke prošlosti(raconter une suite d'évènements / d'actions passés) 3. Obavještavam se o vremenu trajanja (s'informer sur la durée)	1. L'année dernière, je jouais au foot tous les samedis 2. Pendant les vacances, je suis allé chez mes grands parents. Ce matin j'ai raté le bus, j'ai attendu très longtemps le prochain. 3. Combien de temps vous êtes en chômage ? Depuis combien de temps vous le connaissez ?
8. Govorim o jednoj katastrofi(parler d'une catastrophe)	1. Vjetru (vent) 2. Poplavama (inondations) 3. Vatri (incendies) 4. Zemljotresu (tremblement de terre) 5. Vulkanu (volcan) 6. Klizanju zemljišta (glissement de terre)	Qu'est-ce qui s'est passé ? 1. Souffler un vent / une tempête 2. Inonder un champ / une vallée 3. Incendier une forêt. Bruler une maison 4. Tremblement de terre 5. Eruption volcanique 6. Glissement de terre

<p>9. Govorim o ne ijim kvalitetima / nedostacima (parler des qualités / des défauts de qqn.)</p>	<p>1. O raspoloženju (de l'humeur): 2. O ponašanju (du comportement): 3. O karakteru (du caractère):</p>	<p>1. Il est de très bonne / mauvaise humeur; elle est optimiste / pesimiste; il est content / mécontent 2. Elle est timide / expansive; indépendante / sociale. Il est égoïste / généreux; antipathique / sympathique; poli / impoli; jaloux / confiant; agressif / calme 3. Etre rêveur; idéaliste / réaliste; fragile / fort; peureux / courageux; ambitieux / modeste; organisé / desorganisé</p>
<p>10. Izražavam (s'exprimer)</p>	<p>1. Izražavam svoj interes (exprimer son intérêt) 2. Ne odgovaram na pitanja (ne pas répondre à une question) 3. Ponovo započinjem razgovor... (reprenre la conversation) 4. Završavam razgovor i udaljavam se (mettre fin à la conversation et partir) 5. Dajem sebi vrijeme da mislim (se donner du temps pour réfléchir) 6. Ne dopuštam drugome da upada (ne pas laisser la parole à qqn.) 7. Prekidam riječ nekome (interrompre la parole à qqn)</p>	<p>1. Ça m'intéresse / je suis curieux de vir... / j'aimerais bien savoir ce que vous lisez. 2. C'est difficile à dire. Ça n'intéresse personne. Je n'ai pas beaucoup de temps. On pourra en parler demain. 3. Excusez-moi, je ne voulais pas être indiscret. Excusez-moi, ce que je voulais dire c'est que... 4. Oh, excusez-moi, j'ai rendez-vous. Excusez-moi de vous avoir dérangé, il faut que je parte. 5. Qu'est-ce que vous voulez dire. Si j'ai bien compris, vous voudriez... Je ne vois pas ce que vous voulez dire. 6. Soyez gentil, laissez moi finir. 7. Permettez-moi de préciser que... Excusez-moi, mais...</p>
<p>11. Govorim o identitetu (parler de l'identité)</p>	<p>1. Kulturni identitet (identité culturelle) 2. Tradicija (la tradition)</p>	<p>1. Conserver / disparaître / renaître une culture 2. Perdre / conserver / maintenir une tradition;</p>

12. Informišem se, postavljam pitanja (s`informer, poser des questions)	<p>1. U vezi nekog pojedinca (à propos d`une personne)</p> <p>2. U vezi neke stvari (à propos d`une chose)</p>	<p>1. De qui parlez-vous ? Je parle de... Pour qui travaillez-vous ? Je travaille pour...</p> <p>2. A quoi pensez-vous ? Je pense a mes études. De quoi parlez-vous ? Je parle de mon enfance.</p>
13. Radim jedan pismeni zahtev (faire une demande écrite)	<p>1. Običnim formulacijama (avec des formules ordinaires)</p> <p>2. Zaključnim formulacijama (avec des formules finales)</p>	<p>1. Je voudrais savoir...; je serais intéressé...; Je vous prie de (bien vouloir) m`envoyer...; Je vous serais très reconnaissant de...</p> <p>2. Je vous prie d`agrèer.../ veuillez agréer l`expression de mes sentiments les meilleurs / mes salutations amicales / distinguées.</p>

Fonetika Morfologija	<i>Vokalni sistem</i>	<p>Protivre nost Je / j`ai; {f} / {v}; {d} / {t}; {s} / {z}</p> <p>Povezivanje rije i</p> <p>Protivre nost {Ø} / {æ}</p> <p>Suglasnik + samoglasnik + {R}</p> <p>Ils sont / ils ont</p> <p>Nosni samoglasnici</p> <p>Protivre nost {y} / {u}; {k} / {g}; {p} / {b}</p> <p>à (Promena glagola)</p> <p>Protivre nost izme u je / j`ai; tu as / tu es, etj.</p> <p>Izgovor krajnjeg smoglasnika participa prošlog vremena</p> <p>Glasovi {f} / {3}</p> <p>-eur / euse u krajnjem položaju</p> <p>{ } muklo e</p>
---------------------------------	-----------------------	---

		{a} / {ã} (amener / emmener)
Složene odnosne zamjenice		<i>Qui:</i> Nina qui joue du violon est belge). <i>Que:</i> Saint-Malo que que vous ne connaissez pas est une jolie ville). <i>Ou:</i> Prishtina est une ville ou j`aimerais vivre) <i>Dont:</i> Le groupe dont je vous parle joue cet ete a Durrës) <i>Ce qui:</i> j`aime ce qui est beau.
Složene odnosne zamjenice(les pronoms relatifs composés)		<i>Ce que:</i> je decouvre ce que je ne connais pas <i>Auquel:</i> le premier ministre auquel je pensais <i>Laquelle:</i> l`entreprise por laquelle je travaille
Superlativ pridjeva(le superlatif des adjectifs)		<i>C`est... qui:</i> C`est Pierre qui a la clef <i>C`est... que:</i> C`est a mon oncle que je vous parle
Prisvojne zamjenice(les pronoms possessifs)		C`est Vlora qui est la meilleure
Pokazne zamjenice (les pronoms démonstratifs)		Il est le plus intelligent parmi ses copains. <i>Le mien, les miens; la mienne, les miennes, le sien, les siennes. Ce livre, c`est le mien. Il dort fans sa chambre, je dors fans la mienne.</i>
Proste upitne zamjenice (les pronoms interrogatifs)		<i>Celui, celle, ceux, celles; celui-ci, celle-ci, ceux-ci, celles-ci; celui-là, celle-là, ceux-la, celles-la.</i>
Prilog za koli inu (adverbe de quantité)		J`ai deux livres: celui-ci est rouge, celui-là est bleu
Prilog za mjesto (adverbe de lieu)		
Prilog za vrijeme(adverbe de temps)		<i>Qui (kryefjalë) / que ? (...) quoi ?</i> <i>De qui, a qui (si k. e zhdrejtë) / de quoi ? a quoi ?</i>
Prilog za na in (adver. de manière)		<i>Qui (kundrinë e drejtë) / que ? (...) quoi ?</i>
Afirmativni / negativni prilog (adverbe affirmative/ negati.)		<i>Bien, peu, beaucoup, assez, plus, trop</i>

	Adverbni izrazi(expressions adverbiales) Formiranje priloga	<i>Ailleurs, dessus, dessous, dedans, dehors, ici, la, y, devant, derriere</i> <i>Aujourd'hui, hier, maintenant, demain</i> <i>Ainsi, bien, mieux, comment</i> <i>Oui, si, vraiment, sans doute, non, jamais</i> <i>à propos, tout à fait, tout de suite, tout à l'heure,</i> <i>peu à peu,</i> <i>me –ment: regulierement, rarement, librement</i>
	Li ne zamjenice – objekat sa imperativom(les pronoms personnels complément à l'impératif) Direktno pitanje (interrogation directe) Indirektno pitanje (interrogation indirekte)	1a) Regarde-toi. Prends-la. Appelez-nous. Ecoutez-les 1b) Telephone-moi. Disons-lui. Envoyez-leur Est-ce que vous revenez demain ? Bernard demande à Chantal si elle revient le lendemain.
Glagoli Les verbes	Slaganje vremena (concordance des temps): si + sadašnje vrijeme si + ne svršeno si + prošlo Glagolska vremena: Pluskvamperfekat (le plus-que- parafit) Particip prezenta (le participe présent) gerundiv	Si j'ai du temps, je viendrai chez vous. Si j'avais du temps, je viendrais chez vous. Si j'avais eu du temps, je serais venu chez vous. Formiranje I upotreba. J'avais écrit le devoir déjà hier. Ils s'étaient rentrés il y a deux semaines. Les personnes <i>ayant</i> un billet peuvent entrer.

	(le gérondif)	Elle partait <i>en chantant</i> joyeusement.
	Particip prošlog vremena (le participe passé)	Formiranje I oblici sa: -é, -i, -u, -s, -t J'ai déjà mangé un gâteau et fini mes devoirs
	Pripovjedanje (la narration)	Ils chantaient en rentrant de l'école. Elles traversèrent la rue en courant. Nous avons eu de la chance d'être partis très tôt. Ils avaient rencontré des chasseurs dans la forêt.
	Aktivni oblik (voix active) Pasivni oblik (voix passive)	Le directeur félicite le journaliste Le journaliste est félicité par le directeur

Kategorija: 1.0. Jezik i komunikacija

Potkategorija	Sadržaj programa	Očekivani rezultati
1.1.Slušanje	1.Razmjena mišljenja između profesora i učenika. 2.Snimljeni dijalozi ili u neposrednim situacijama (razgovor). 3. Razlike raznih oblika intonacije 4. Razlike glasova (posebno usni i nosni). 5. Shvatanje raznovrsnog govora / poruka. 6. Izvlačenje glavne informacije iz jedne poruke.	Učenik je u stanju : 1.da razmijeni mišljenja sa profesorom, sa učenicom, 2.da shvati snimljeni dijalog i razgovore, 3.da razlikuje razne oblike intonacije, 4. da razlikuje glasove (posebno usmene i nosne), 5. da shvati govor /razne poruke, 6. da izvuče glavne informacije iz jedne poruke.

1.2.Govor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razgovor i dijalog . 2. Izgovaranje rečenica prema pravilima sintaksnog povezivanja. 3. Postavljanje pitanja i odgovor na obična i kratka pitanja. 4. Iznošenje pravih podataka, o jednom učeniku ili drugu, o svojoj sredini. 5. Izražavanje dopadanja, mišljenja, i vrednovanja. 6. Opis jednog pojedinca, monumenta, jednog mjesta, pejzaža. 7. Kratko pripovedanje događaja (iz školskog ili porodičnog života). 8. Preprisanje jednog kratkog teksta (čitano). 	<p>Učenik je u stanju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. da učestvuje u razgovoru i dijalogu, 2. Pravilno izražavanje rečenica prema pravilima sintaksnog povezivanja, 3. da postavlja pitanja i daje kratak odgovor, 4. da iznese podatke o sebi, o nekom učniku ili drugu, o svojoj sredini, 5. da izrazi svoja dopadanja, mišljenja, svoja vrednovanja, 6. da opiše nekog pojedinca, jedan monument, neko mjesto, jedan pejzaž, 7. da kratko ispriča događaje (iz školskog ili porodičnog života), 8. da prepriča jedan kratak tekst (čitano).
1.3. Čitanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pravilno čitanje i shvatanje crteža, geografskih karata, šema, oglasa, skica, planova grada, natpisa. 2. Čitanje i shvatanje jednog kratkog teksta, obrasca, upitnika, običnih fragmenata iz štampe, romana, priče, poezije, pjesme.. 3. Čitanje i shvatanje zabavnih tekstova. 	<p>Učenik je u stanju :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. da pravilno čita i shvati crteže, geografske karte, šeme, oglase, skice, planove grada, natpise, 2. da pravilno čita i shvati jedan kratak tekst, jedan obrazac, upitnik, jedan običan fragment iz štampe, roman, priču, poezije, pjesme, 3. da čita i shvati zabavne i informativne tekstove.
1.4.Pisanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tačno kopiranje teksta i riječi, izraza i prostih rečenica 2. Pravopis poznatih riječi (na pr. pisanje odgovarajuće riječi ili rečenice ispod jednog crteža). 	<p>Učenik je u stanju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. da tačno kopira riječi, izraze, i proste rečenice 2. da pravilno piše poznate riječi (n.pr.: pisanje riječi ili odgovarajuće rečenice ispod crteža), 3. da sastavi kratke poruke/: raspored časova, neku

	<p>3. Da sastavi kratke poruke: Raspored asova , pozivnice, ske , pismo, kratku pri u, kratak opis (pridrđavaju i se pravopisnih i sintaksnih pravila).</p> <p>4. Diktiranje iz nau enih tekstova.</p>	<p>pozivnicu, ske , pismo, kratku pri u, kratak opis (pridrđavaju i se pravopisnih i sintaksnih pravila),</p> <p>4. da ta no prepíše diktiranje iz nau enih tekstova.</p>
--	---	---

Kategorija: 2.0. Kultura

Potkategorija	Sadržaj programa	O ekivani rezultati
<p>2.1. Francuska kultura</p> <p>2.2. Bosanska kultura</p> <p>2.3. Frankofonija</p>	<p>1. Umjetni ke izložbe, sajmovi knjiga, pozorište, muzika, opera, arhitektura i umjetnost gra evine.</p> <p>2. Radio emisije na bosanskom jeziku u Francuskoj (RFI), prevod bosanskih književnih djela na francuskom, izložbe bosanskih umijetnika u Francuskoj, u eš e na sajmu knjiga.</p> <p>3. Frankofonija i frankofonska književnost. U enje francuskog jezika u albanskim i bosanskim sredinama.</p>	<p>U enik je u stanju:</p> <p>1. da shvati i razlikuje osnovne osobine i vrijednosti francuske kulture i kulturnih manifestacija,</p> <p>2. da ocijeni zna aj emisija na bosanskom jeziku u Francuskoj, da shvati zna aj prevoda bosanskih književnih djela na francuskom i u eš e bosanskih umijetnika na raznim izložbama u Francuskoj,</p> <p>3. da shvati prostiranje frankofonije u svijetu i osnovne umjetni ke i književne vrijednosti frankofonske književnosti i širenje u enja francuskog jezika u albanskim i bosanskim sredinama.</p>

METODOLOŠKA UPUTSTVA

1.0. METODOLOŠKO-DIDAKTI KI PRINCIPI

Nauiti jedan strani jezik zna i nauiti komunicirati na takav način da možeš upotrijebiti jezik u realnim životnim situacijama. Jezike vještine zauzimaju primarno mjesto u učenju jezika.

1.1. Prvo na engleski: usredsređenost na komuniciranje a ne kao do sada usredsređenost na jezik.

1.2. Drugo na engleski: usredsređenost na učenika i na njegovo učenje.

2.0. KOMUNIKATIVNI OBLIK PREDAVANJA

Komuniciranje je najpovoljniji oblik predavanja i u učenju stranog jezika. Danas se ovom pristupu sa puno razloga pridaje posebna pažnja, jer omogućuje učenicima da se izraze na francuskom jeziku u određenim situacijama u svakodnevnom životu.

Polazna tačka takvog predavanja ne može biti gramatičko pravilo, već konkretna jezička situacija, znači da se iz jezičkih situacija izvuku pravila a ne obrnuto.

3.0. NASTAVNE METODE

3.1. Metode koje podstiču komunikaciju su:

- rad u parovima i grupama,
- obilježje debate,
- igranje uloga, skečeva itd.
- obilježje intervjua

3.2. Metode koje podstiču nezavisan rad:

- tekstovi sa praznim mjestima,
- igre u učenju (pamćenje),
- međusobna kontrola pismenih zadataka i usmenih odgovora,
- prikupljanje i nezavisna upotreba raznih izvora,

- učenje u toku predavanja (učenik uzima ulogu učitelja),
- dopisivanje sa licima u Francuskoj (partnerstvo škola, dopisivanje između naših i francuskih učenika).

3.3. Metode koje podstiču proizvodnju:

- izrada zidnih novina, slika, postera, teksta (n.p.r. za izložbe, za školska takmičenja) i njihovo usmeno komentiranje,
- kreativno pisanje poezije, kratkih priča, koje se podstiče preko aktiviranja unaprijed stečenog znanja, probe, priča o događajima, opis pojedinaca, objekata.

4.0. KORIŠĆENJE MEDIJA

4.1. Televizija, radio

Televizija i radio su trajno korisna sredstva koja treba da se koriste kako od nastavnika tako i od učenika. Školske emisije, koje se posvećuju francuskom jeziku i kulturi, filmski i dramski program na Kosovu i razne emisije inostranih televizija na francuskom jeziku, predstavljaju snažna sredstva koja će pomoći učenicima pri savladavanju ovog stranog jezika.

4.2. Novine i časopisi

Korišćenje raznih novina i časopisa na francuskom jeziku, takođe, može mnogo pomoći da se što lakše savlada francuski jezik. Novine i časopisi mogu se koristiti u učionici i kući.

4.3. Film, pozorište, muzika

Film, pozorište i muzika su značajna sredstva za motivaciju za povećanje rezultata u učenju i savladavanju francuskog jezika, iako kod nas ona nisu dovoljno korišćena koliko je postajala moguće. Film, pozorište i televizija, od sad pa nadalje imaće značajnu ulogu u ovom pogledu.

4.4. Fotografije i crteži

Fotografije i crteži pomažu da se izrade opisni kreativni tekstovi. Učenici opisuju poznate i neobične stvari koje vide na fotografiji i crtežu. Oni pričaju jedan događaj ili po etak ili kraj predstavljajući fotografijom ili crtežom.

4.5. Audio material (diskete, kasete)

Ovaj materijal omogućava napredak sa standardnim francuskim jezikom i podstiče shvatanje jezika preko slušanja audio materijala.

Učenici pronalaze po etak ili kraj prethodno slušanog teksta oni se poistovjećuju sa licima jednog saslušanog pozorišnog komada i razgovaraju o njihovom ponašanju.

4.6.1. Video materijal (videoprojektor)

Upotreba projektor omogućava interesovanje učenika za nastavu. Ovo se postiže preko:

- prikazivanja fotografija, crteža, ilustrovanih bajki i tekstova pomoću folije projektor,
- djelimičnog pokrivanja i otkrivanja fotografije,
- foto prikazivanja događaja bez hronološkog redosljeda,
- predstavljanja jednog podijeljenog i nepravilno složenog teksta i njegovo pravilno sređivanje .

4.6.2. Videomaterijali (videokasete)

- Upotreba video materijala daje učenicima mogućnosti za stvaranje pismenog i usmenog teksta ..
- Prikazivanje jednog filma koji je radjen na osnovama jedne pripovjetke ili bajke koji podstiče upoređivanje sa pripovjetkom ili bajkom koja je prethodno slušana ili čitana..

5.0. REDOSLJED POSTUPAKA

Jezičke vještine jesu vještine koje su integrisane i ne mogu se podijeliti

Ali, za efektivno učenje stranog jezika potrebno je da se poštuje ovaj redosljed **slušanje, govor, čitanje, pisanje**. Ovo je jedan logični redosljed ije poštovanje omogućava jedno brže, lakše i kvalitetnije predavanje i učenje ovog stranog jezika.

5.1. Aktivan i konkretan rad

U toku učenja francuskog jezika u našim školama nastavnici treba da uzmu u obzir naše uslove i okolnosti (kao ne frankofonska sredina) koji se razlikuju od onih u Francuskoj (kao frankofonska sredina).

5.2. Vježbe i njihovo sprovođenje

Posebnu pažnju treba pridati vježbanju, zavisno od njihove vrste. One se mogu zasnivati na slušanju, gledanju i na pisanju..

6.0. POPRAVKE U ENI KIH GREŠAKA

Oblici popravki u eni kih grešaka esto se i na protivnje an na in diskutiraju u krugovima nastavnika Neki od njih greške vide kao prepreke u procesu nastave, neki ih vide kao pomoć u savlađivanju stranog jezika..Neki od njih smatraju da se one moraju odmah ispraviti da se ne bi potkrale, Drugi, misle da ne treba popraviti svaku grešku po svaku cijenu,.Kako god bilo u fazi jezi kog komuniciranja, n.pr.u toku opisivanja jedne fotografije, nastavnici.praktikuju slobodno izražavanje svojih u enika U toku ispravke grešaka u enike ne treba kažnjavati, ili opominjati za u injene greške,.

Ovo se može izbjeći i grupnom kontrolom i slobodnim radom.

7.0. PREDAVANJE / DIFERENCIRANO U ENJE

Nastavni sadržaj treba da se prilagodi individualnim potrebama u enika sa posebnim sposobnostima.Ni jedno odjeljenje nema homogeni sastav u enika što se tiče njihovog prethodnog znanja .Ovo treba da uzme u obzir nastavnik i na osnovu toga treba da organizuje čas.Ovo podrazumijeva da se u enici koji imaju sposobnosti za brže učenje tretiraju tako da učenje francuskog jezika bude u skladu sa mogućnostima i individualnim sposobnostima svakog u enika .

8.0. TEHNIKE RADA

Jedan od zadataka nastave stranog jezika jeste i osposobljavanje u enika da samostalno (konsultiraju i rješenja, potrebnu literaturu i ostale materijale) i da preuzmu odgovornost za individualno učenje.U enici koji imaju mogućnosti da razmišljaju o procesu učenja, organizovanja nastavnog procesa i grupnog učenja, obično postižu bolji uspjeh. Na ovaj način, oni pored ostalog mogu se pripremiti da samostalno reaguju u školskim i vanškolskim situacijama, kao i da nastave proces učenja jezika.

ME UPROGRAMSKA POVEZANOST

U enje jednog stranog jezika posebno u višim razredima pruža mogućnost za međuprogramске veze na svim nivoima. Ove veze obuhvataju mnoge oblasti (nastavne predmete), naročito jezike (maternji jezik, prvi strani jezik), društvene nauke (građansko vaspitanje, historiju, geografiju itd); umjetnosti raznih vrsta; ali i prirodnih nauka. Na ovaj način učenicima se pomoću znanja drugih predmeta sa jedne strane pomoći na uspješno savladavanje francuskog jezika s druge strane preko znanja francuskog jezika oni će proširiti njihova predhodno stečena znanja iz ostalih predmeta.

VREDNOVANJE

1.0. VRSTE VREDNOVANJA NA POLJU FRANCUSKOG JEZIKA

1.1. Dijagnostičko vrednovanje ima za cilj:

- da identifikuje poteškoće sa kojima se suočavaju učenici i da posreduje na njihovom prevazilaženju,
- da kontroliše znanje učenika.

1.2. Spoljnje vrednovanje ima za cilj:

- da procijeni napredovanje učenika,
- da identifikuje postignute rezultate i njegovo izostajanje,
- da vrednuje znanje učenika, da bude siguran da su stečena znanja dovoljna da učenik može preći u sljedeći razred.

1.3. Formativno vrednovanje ima za cilj:

- da omogućiti učeniku da identifikuje postignute rezultate i negativne strane i da se zalaže za prevazilaženje poteškoća.

2.0. ŠTA TREBA VREDNOVATI?

2.1. Stečena znanja učenika

2.2. Napredovanje učenika u savladavanju francuskog jezika:

- vrednovanje razvoja učenika,
- stepen savladavanja.

2.3. Integracija ste enih znanja:

- Vrednuju se projekti i vanškolske aktivnosti.

3.0. KAKO TREBA VREDNOVATI?

3.1. Na in vrednovanja od strane profesora: stalna kontrola:

- a) Neposredno vrednovanje: nastavnik ocjenjuje rezultate u enika.
- b) Posredno vrednovanje: test u pismenoj formi.

3.2. Vrednovanje od strane u enika (u enici ocjenjuju jedan drugog): u grupi u enika, u razredu, pomo u jedne tabele. Ovo je neposredno vrednovanje .

3.3. Samovrednovanje u enka: vrednovanje se vrši od samih u enika, svaki u enik ocjenjuje sebe.

4.0. VRSTE TESTA:

- 4.1. test samookontrole,**
- 4.2. test vrednovanja,**
- 4.3. test napredovanja,**
- 4.4. završni test.**

Napomena. Djelovima programa koji objektivno mogu predstavljati poteško e pri savla ivanju za u enike, nastavnik treba da posveti posebnu pažnu u toku predavanja i pilikom vrednovanja njihovog znanja.

LITERATURA I POTREBNA SREDSTVA

Za uspješno ostvarivanje programskog sadržaja za ovaj razred nastavnik treba da ima stru nu literaturu i potrebna sredstva: knjigu, vježbanke za u enike, svoju knjigu, didakti ko metodi ki priru nik za francuski jezik, kabinet za strane jezike, rje nik (jedno i dvo jezi ni) gramatiku francuskoga jezika, audio kasete ili CD, video kasete, kasetofon, video i televizor, CD sa francuskom muzikom, novine i razne asopise na francuskom jeziku.

UVOD

Poznavanje stranih jezika stvara prostor i veliku slobodu za razvoj samopovjerenja i ono je jedan od glavnih uslova kvalifikacije za svjetsko tržište rada, a istovremeno je i preduslov za upoznavanje drugih kultura.

Sa posljednjim promjenama na Kosovu otvorile su se mogućnosti slobodnijeg kontaktiranja sa Evropom i sa ovim su se stvorile i mogućnosti za lakše izučavanje stranih jezika.

Zbog velikih migracija u zemljama gdje se govori njemački jezikom, na jedan način su se stvorile i veze sa njemačkim jezikom i njemačkom kulturom.

Sve ovo je razlog da savremena nastava stranih jezika doprinese mladima u formiranju vještina i znanja koja su potrebna u višeznamnom svijetu, koja im pružaju mogućnost da budu sposobni da djeluju i izvan granica svog maternjeg jezika.

Razlog za sve ovo je da učenje njemačkog jezika u XIII razredu posmatramo kao nastavak onoga što je učeno u predhodnim razredima i jedan stepen dalje u cilju usavršavanja stečenih znanja kao i pomoć u učenju drugih stranih jezika.

CILJEVI

Cilj nastave njemačkog jezika u trinaestom razredu je:

1. da unaprijedi znanja postignuta u osmom razredu, znanja koja podižu njegove sposobnosti, njegovu kulturnu i jezičku samosvijest;
2. da stalno razvije receptivne i produktivne vještine u čitanju, kako u govornom tako u pisanju i njihovoj upotrebi u raznim jednostavnijim

jezičnim situacijama, u školskoj sredini ili u kontaktima sa ljudima sa prostora u kojem se govori njemačkim jezikom;

3. da se uenicima omogući i da dobiju znanja za njemačku civilizaciju (za kulturu i njihovu tradiciju), kao i prethodno dobijena znanja da uspješno koriste u poređenju sopstvene kulture sa onom njemačkom;
4. da uenici nauče da stečene sposobnosti u njemačkom jeziku i dalje razvijaju nezavisno, kao i da ih primjenjuju u učenju drugih stranih jezika.

OPŠTI OBJEKTIVI	SPECIFIKI OBJEKTIVI
<p>Učenik treba da je u stanju:</p> <p>I Da razumije duže izvještaje i referate kao i neku kompleksniju argumentaciju kada je riječ o nekoj temi, manje ili više poznatoj. On, takođe, treba da je u stanju da razumije na TV-u i u veštinu informativnih emisija i aktuelnih reportaža, da razumije i veštinu filmova, ukoliko se govori standardni jezik.</p> <p>II Da čita i razumije članke i izvještaje oko aktuelnih problema (u kojima autori prikazuju određeno djelovanje). Takođe, treba da je u stanju da razumije savremenu književnu prozu.</p>	<p>Učenik treba da je u stanju:</p> <p>I.1. da razumije riječi i izraze koji se pojavljuju u svakodnevnom životu;</p> <p>I.2. da razumije jedan razgovor ili argumentaciju kada se koristi običan standardni jezik sa temama, više ili manje razumljivim za njega;</p> <p>I.3. da uzima informacije od neke radio ili TV emisije koje su u domenu njegovog interesa;</p> <p>I.4. da razumije ono što se traži i da pravilno odgovori u različitim situacijama u kojima se može naći tokom putovanja u mjestu njemačkog govornog područja;</p> <p>II.1. da čita i razumije poznate i manje poznate tekstove;</p> <p>II.2. da čita i razumije zabavne tekstove nezavisno, a naročito informativne u jednom znatnom obimu;</p> <p>II.3. da čita i razumije tekstove prilagođene za nivo njegovog znanja na način da se oni mogu upotrijebiti tokom izražavanja pisanjem ili izgovaranjem (npr. odgovaranjem na pitanja, potvrđivanje mišljenja); Ovi tekstovi</p>

<p>III da se sporazumije tokom spontanij razgovora koje e praviti omogu avaju i razvoj jednog normalnog razgovora sa jednim njema kim govornikom. On, tako e, treba da bude u stanju, da u poznatim situacijama (jezi kim) uzme aktivno u eš e i da opravda i odbrani svije stavove, kao i da dâ jedan jasan i detaljan prikaz oko mnoštva interesantnih tema, ili da objasni svoje stavove oko nekog aktuelnog pitanja i da diskutuje o prednostima i o manjkavostima;</p> <p>IV da piše jasne i detaljne tekstove sa razli itim temama koje ga interesuju. Tako e, on treba da bude u stanju da u jednoj kompoziciji ili izvještaju daje informacije ili argumente i kontra argumente, za ili protiv jedne odre ene ta ke gledišta, kao i da piše pisma i u njima da objašnjava li ne stavove oko razli itih pitanja;</p> <p>V da izgovara rije i razumljivije, iako se jasno uo ava strani</p>	<p>mogu sa injavati i nepoznata jezi ka sredstva iji smisao se može izvu i iz konteksta;</p> <p>II.4. da ita i razumije savremene prozne tekstove;</p> <p>III.1. da izvještava o doga ajima;</p> <p>III.2. da opiše doga aje, procese i dešavanja;</p> <p>III.4. da usmeno i pismeno prikaže doživljaje ili doga aje;</p> <p>III.5. da izvještava o budu nosti ili o ne emu imaginarnom;</p> <p>IV.1. da pravilno piše tekstove tokom diktiranja;</p> <p>IV.2. da prikaže sigurnost tokom pisanja zadatih tekstova u pogledu pravila pisanja njema kog jezika i pravila akcentovanja;</p> <p>IV.3. da predstavi u pismenoj formi li ne doživljaje, doga aje, procese ili okolnosti o kojima je diskutovano tokom nastavnog procesa;</p> <p>IV.4. da opiše svojim rije ima sadržaj jedne pri e sa fotografijom jednog filma, knjige, pozorišnog komada itd;</p> <p>IV.5. da tokom pisanja jednog teksta objasni svoje stavove oko jednog pitanja i da dâ argumente i kontra argumente;</p> <p>V.1. da izgovara razumljivo, da zna mjesto naglaska rije i i re enica;</p>
---	---

<p>akcentat i ponekad rije i izgovaraju pogrešno.</p> <p>VI. da sa jednim širokim spektrom jezičkih sredstava opiše nepredvidive situacije; glavne aspekte jednog mišljenja ili jednog problema da prikaže sa jednom zadovoljavajućom tačnošću i da iskaže svoje stavove oko kulturnih tema (kao muzika, film).</p> <p>VII. da poznaje dobro gramatiku; ne mnogo često može se pojaviti slučajna površnost ili nesistematska greška i mala manjkavost u izgradnji rečenice koja je u stanju ispravke kada se stalno misli na nju.</p> <p>VIII. da zna informacije o načinu življenja i mišljenja, kulturni, politički, ekonomski, historijski razvoj, geografski položaj ili aktuelne preokupacije naroda njemačkog govornog područja, upoznavanje sa problemima sredine, uvijek nastojeći da se uprede sa sopstvenom kulturom.</p>	<p>V.2. da razlikuje kratke i duge samoglasnike;</p> <p>VI.1. da, iz jednog puno širokog rečenika sa kojim sada raspolaže, nađe i opiše pomoć u kojih se može i da se izrazi oko mnoštva tema iz svakodnevnog života, kao npr. porodica, hobi, interes, posao, putovanja, aktuelna dešavanja.</p> <p>VI.2. da tokom govora, tačnost upotrebe rečenika bude na visokom nivou, iako može doći i do pogrešnog izbora jedne riječi ili do zapleta riječi, ali bez ometanja komunikacije.</p> <p>VI.3. da koristi rečnik od oko 1.500 aktivnih riječi koji je neophodan za izradu zadataka koji su usko vezani sa četiri jezička stepena;</p> <p>VI.4. da zna pravila formiranja riječi i između u njima nezavisno (neometano) da proširi rečnik;</p> <p>VII.1. da poznaje jezičke strukture obrađene tokom učenja jer ovo treba njemu da pomogne da: -razumije pisane i izgovorene tekstove, -da mu omogući jedan kreativni jezički proizvod, -da razvije spontani govor koji nekom prilikom može biti neodlučnost oko izbora struktura ili riječi i da se stvore pauze (prekidi) između rečenica, -da podstigne nezavisnu upotrebu pomoćnih gramatičkih sredstava;</p> <p>VIII.1. da ima ideju o načinu življenja naroda njemačkog govornog područja: a) poznavajućih karakteristike kulturnog i socijalnog života mladih u mjestima njemačkog govornog područja, posebno pod aspektom ujedinjene Njemačke; b) da iskaže sposobnosti i spremnost da se bavi geografijom, ekonomijom, politikom, historijom i kulturom njemačkih mjesta i upoređivanjem istih</p>
---	---

	sa svojim mjestima; c) da se poznaju svojstva i problemi sredine u internacionalnoj i globalnoj ravni kao i djelovanja i mogućnosti zaštite ambijenta.
--	--

PLANIRANJE PROGRAMSKIH SADRŽAJA

Kategorije	Podkategorije
I. Komunikacija	1. Perceptivne vještine: a) slušanje b) čitanje 2. produktivne vještine: c) govorne vještine d) vještina pisanja
II. Jezičko formiranje	1. razlika i upotreba fenomena njemačkog jezika 2. pojam i upotreba riječi u vezi sa određenim temama za drugi nivo 3. upotreba jezičkih struktura.
III. Kulturna samospoznaja	1. Poznavanje kulture naroda koji govore njemačkim jezikom i upoređivanje sa svojom kulturom.

Kategorije	Podkategorije	Programski sadržaj	Okvireni rezultati
IKOMUNIKACIJA	<p>I 1. perceptivne vještine:</p> <p>a) slušanje</p> <p>b) čitanje</p> <p>I 2. produktivne vještine:</p> <p>a) govorne vještine</p> <p>b) vještina pisanja</p>	<p>1. Lična životna iskustva</p> <ul style="list-style-type: none"> • prirodne katastrofe • nasilje <p>2. Lični identitet</p> <ul style="list-style-type: none"> • pristanak (priznanje) života • držanje prema životu • promjene tokom rasta • svijet mladih i odraslih • samospoznaja o ulozi u društvu <p>3. Odnosi među parovima</p> <ul style="list-style-type: none"> • seksualnost • podrška partnera • oboje • podjele <p>4. Svakodnevica i porodica</p> <ul style="list-style-type: none"> • važnost (vrijednost) porodice u društvu • planiranje budućnosti • način življenja 	<p>I.1a) učenik može (treba da je u stanju):</p> <p>A. da razumije autentične izraze koji se javljaju u njemačkom i maternjem jeziku;</p> <p>A.1. da razumije slušane tekstove iz školske knjige;</p> <p>A.2. da razumije slušane tekstove koji se ne vežu direktno sa školskom knjigom, već sa jezikom sredstvima koji se mogu izvući iz konteksta, kao npr. uhljane bilješke, npr. upisivanje (registovanje) različitih razgovora, diskusija i intervjua oko poznatih tema;</p> <p>A.2. da razumije odvojene (izvučene) dijelove iz pozorišne predstave koje se shvataju lako;</p> <p>A.3. da razumije lake pjesme, rep muzike;</p> <p>A.4. da razumije televizijske i radiofonske reportaže o putovanjima ili sportskim dešavanjima;</p> <p>A.5. da razumije dokumentarne filmove (npr. o životinjama)</p> <p>B. da razumije elitne informacije autentičnih tekstova iz medija, npr. informativnih emisija na radiju i televiziji za koje je shvatanje potrebno poznavanje ključnih riječi;</p> <p>C. da razumije saopštenja (usmena) i da potvrdno reaguje na njih, ako je situacija razgovora nova;</p>

	<p>5. Pojedinaac i društvo</p> <ul style="list-style-type: none"> • li na pozicija u društvu • li no ponašanje prema društvu • suprotnosti u društvu • otvoreno društvo <p>6. Stanovanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlike ranijeg stanovanja (iseljavanje, obnova, restauracija) • upoznavanje jedne nove sredine (razmjena u enika) • stanovanje na drugoj planeti <p>7. Vaspitanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvoj ka autonomnoj velikoj (odrasloj) li nosti • civilizacijski uticaji na vaspitanje (filmovi, televizije, mediji) • državni sistem školovanja u Njema koj • u iti, raditi nezavisno; <p>8. Posao</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesionalno stremljenje • tehnika i dostignu a • poljoprivreda i industrija • raznovrsnost posla u industriji modernih društava • usluge 	<p>D.da shvati i dalje razvije uo enu re enicu koja pravo vodi na razumijevanje sagovornika njema kog govornog podru ja u kompleksivnim situacijama razgovora (ranije nepoznatim);</p> <p>I.1.b) u enik može (treba da je u stanju)</p> <p>A da ita poznate tekstove i obi ne nepoznate tekstove sa dobrim i razumljivim izgovaranjem:</p> <p>A.1.tekstove iz škenske knjige</p> <p>A.2.dijelove iz dramskih tekstova</p> <p>A.3.autenti ne tekstove iz novina</p> <p>A.4.pjesmice,literarne radove</p> <p>B.da ita i razumije na nezavisan na in zabavne (izmišljene) tekstove, odnosno informativne</p> <p>B.1.tekstove iz školske knjige</p> <p>B.2.pri e,kratke ispovjesti,obi ne kriminalne pripovjetke</p> <p>B.3.aktuelne tekstove,posebno relevantne teme iz Njema ke civilizacije</p> <p>B.4.najuproš enije profesionalne tekstove,npr. iz oblasti biologije ili geografije</p> <p>C.da ita nepoznate tekstove i da ovaj put sakupi glavne izreke</p> <p>C.1.tekstove iz školske knjige</p> <p>C.2.jednostavne (uproš ene) tekstove iz asopisa, ilustrativnih jeziki h asopisa)</p>
--	--	--

		<p>9.Snadbijevanje</p> <ul style="list-style-type: none"> •zdravom hranom •biti u formi •snadbijevanje energijom <p>10.Zdravstvene brige</p> <ul style="list-style-type: none"> •živjeti zdravo •konzumiranje droge (alkohola,nikotina,dropa itd) <p>11.Slobodno vrijeme</p> <ul style="list-style-type: none"> •Putovanja u druga mjesta •planiranje odmora •odlazak u restoran •teatar •koncerti <p>12. Sport</p> <ul style="list-style-type: none"> •prava igra/doping •značaj sporta u društvu <p>13. ovjek i priroda</p> <ul style="list-style-type: none"> •preduzete mjere za njeno očuvanje •trovanje (zagađivanje) prirode •prirodne katastrofe •ovjek kao dio prirode 	<p>D.da tekstove,koji sadrže takođe i nepoznata jezička sredstva, razumije tako da tokom usmenog izražavanja (odgovora na pitanja,dopisivanja itd) i pismenog može da ih upotrebljava</p> <p>D.1.tekstove iz školske knjige</p> <p>D.2.literarne radove,lirske i jednostavne dramske tekstove</p> <p>I.2.a)učenik treba da je u stanju:</p> <p>A.1.da dobija i daje informacije</p> <p>A.2.da se interesuje za jedno pitanje prema odgovornosti (osjećaju)</p> <p>A.3.da pita odrasle o njihovom životnom iskustvu</p> <p>A.4.da pita o prolazu (provodu) slobodnog vremena:disko, teatar,kino,da daje informacije o njima,</p> <p>A.5. da pita o mogućnostima putovanja kroz Njemačku</p> <p>A.6. da pita (da se informiše) za knjige (u biblioteci)</p> <p>A.7. da dobija informacije o ponudi za školovanje, npr. na Geteovom institutu</p> <p>A.8. da se pozdravi i da se predstavi (prezentuje)</p> <p>A.8.1. da upotrebljava različite nivoe stilskog izražavanja u razgovoru sa starijima i svojim vršnjacima</p> <p>A.9. da izvještava o međuljudskim problemima tokom jednog putovanja</p> <p>A.10. da opiše korišćenje slobodnog vremena mladih</p> <p>A.11. da osudi, opiše i argumentuje naivna ponašanja i</p>
--	--	--	---

	<p>14. Pokretljivost i promet</p> <ul style="list-style-type: none"> •promet kao dio naprednog društva •pokretljivost kao štetnost sredine <p>15. Komuniciranje</p> <ul style="list-style-type: none"> •njema ki kao strani jezik •jezi ka raznovrsnost u Evropi •zna aj poznavanja stranih jezika •razlikovanje nekoliko njema kih dijalekata <p>16. Nauka i tehnika</p> <ul style="list-style-type: none"> •zaga iva i sredine i njihovo otkrivanje •jednostavni hemijski eksperimenti. •upotreba kompjutera •tehnika u svakodnevnici, komunikaciji, zdravstvu, u drugim oblastima itd. 	<p>ljudskog djelovanja</p> <p>A.12. da razvije jedan razgovor, da odgovara na pitanja drugih, da zamoli druge, da ponovi pitanje drugoga, da bi dobio na vremenu</p> <p>A.13. da razvija telefonske razgovore sa poznatim i nepoznatim osobama u razli itim prilikama</p> <p>B. da na mjestu upotrebljava jezi ka sredstva u razgovoru, diskusijama (da pita i postavlja kontrapitanja, da potvr uje, argumentuje itd.)</p> <p>C. da uzima u eš e u sportu i aktuelnim diskusijama.</p> <p>I.2.b) U enik treba:</p> <p>A. da pravilno (ta no) piše re enice i kratke tekstove ili djelove iz školskog teksta ili itanog teksta</p> <p>B. da ima sigurnost na polju njema kog pravopisa (obuhvataju i i znake interpunkcije)</p> <p>C. da obradi svoje li ne ideje, mišljenja i svoje poglede na neprekidne tekstove</p> <p>C.1. u pismima, pismima italaca</p> <p>C.2. pri e, u formiranju jednoga doga aja</p> <p>C.3. u biografiji, itd.</p> <p>D. da svojim rije ima dâ sadržaj doga aja sa slikom, skicom, crtanim filmom</p> <p>E. da upotrebljava profesionalne izraze, kao npr. Strofe, reim, Verszeile, Metapher.</p>
--	--	---

II J E Z I K O F O R M I R A NJ E	II.1.razlika i upotreba fonema njema kog jezika II.2.shvatanje i upotreba rje nika u vezi sa odre enim temama za trinaesti razred	<ul style="list-style-type: none"> •Präteritum •rije i koje se završavaju na <i>als</i> •sastavljeni (složeni pridjevi) •prepozicija i prijedlog pridjeva (prädikative und attributive Stellung) •izreke mjesta i vremena •pasivna diateza u sadašnjem vremenu (Vorgangspassiv Präsens) •imenovanje glagola i pridjeva (Substantivierung) •rod imena •pasivna dijateza u svršenom i nesvršenom vremenu (Vorgangspassiv Präteritum und Perfekt) •Infinitiv •pridjevi sa povratnim dejstvom (Attributive Stellung) •pridjevi sa nastavcima –lich, -bar •imenovanje (Nominalisierung) •Budu e vrijeme(Futur II) •Konjektiv pomo nih glagola haben i sein (Konjektiv II) •Konjektiv u obliku würde + infinitiv (Konjektiv II) •Posredno predavanje (Konjektiv I) •Re enice zavisne sa wenn 	II.1.1 U enik treba da: A.1. da ima jasnu vezu Fonem-Grafem A.2. da ita razumljivo i jasno (iako se manje ili više može uo iti akcenat), fonemat njema kog jezika (kako bi se prilagodio nivou svog u enja) A.3. da izgovara razumljivo pitanja, molbe, nagodbe, osude, sumnji enja, itd B. da tokom izgovaranja razlikuje duge i kratke samoglasnike II.2.1. U enik treba: A.1. da posjeduje jedan osnovni rje nik (iako još pravi elementarne greške) da bi saopštio malo kompleksnije doga aje, ili da bi se izrazio o temama i situacijama manje poznatim A.2. da koristi rije i i re enice u potrebnom kontekstu kako u govoru tako i u pisanju A.3. da koristi rje nik od oko 1.600 aktivnih rije i, kako u pisanju, tako i u govoru A.4. da zna, na osnovu poznavanja pravila formiranja re enice, da proširi svoj rje nik A.5. da je sposoban da proširi aktivni rje nik kroz sistematske zadatke proširavanja rje nika kako tokom asa u enja, tako i ku i A.6. da proširi poznati rje nik po sredini•Prefikse •Sufikse •Verbzusatz
--	--	--	--

	<p>II.3.Upotreba jezičkih struktura</p>		<p>•Razlikovanje dijelova predavanja (Wortartenwechsel)</p> <p>II.3.1.U enik treba da je u stanju:</p> <p>A.1.da koristi riječi, koje se koriste kao modalne (uslovljene) (npr. lassen, hören itd); da koristi infinitiv Präsens Passiv sa modalnim riječima (u glavnoj rečenici Hauptsatz) npr. „, muss gewechselt werden; da koristi pasiv u sadašnjem vremenu (Präsens), u nesvršeno i u Perfekt (svršeno); da zna listu nepravilnih glagola; da koristi glagole sa dodatkom u dativu (III padež); da koristi glagole sa dodatkom prijedloga kao i vezu glavne rečenice sa onom zavisnom; da koristi prelazne i neprelazne glagole koji se teško razlikuju (npr. stellen, legen itd) koji se vežu sa mjesni (lokalnim) prijedlozima i usmerenjima; da koristi lassen + infinitiv;</p> <p>A.2.da koristi sve modalne glagole, dürfen, können, mögen, müssen, sollen, wollen</p> <p>A.3.da zna sve mogućnosti višeznačnosti imena</p> <p>A.4.da koristi konjuktivne zamjenice u jednini i množini u svim slučajevima i poslije prijedloga; da</p>
--	---	--	--

			<p>koristi neodređene zamjenice (Indefinitpronomen) jeder, jemand, niemand, man, etwas, nichts</p> <p>A.5. da zna promjenu pridjeva po svim padežima</p> <p>A.6. da koristi prijedloge uz sve padeže</p> <p>A.7. da zna glavne priloge koji traže dativ; da zna glavne priloge koji traže akuzativ; da zna glavne priloge koji traže određene prijedloge</p> <p>A.8. da zna vrste zavisnih rečenica; da zna da upotrijebi konjunktivne rečenice (u genitivu sa prijedlogom i „wo,„); da koristi apozicije (oznake); da koristi alternativne konstrukcije za zavisne rečenice; da koristi participijalne sadržaje; da koristi trpno stanje u drugim oblicima; da koristi zavisne riječi u trpnom stanju sa modalnim glagolima; da zna da smjesti povratne zamjenice; da zna oblik rečenice poslije veznika (Und, aber, denn, oder, sondern); da zna mjesto glavne riječi i kada se uklanja (izbacuje glavna riječ poslije upotrebe veznika und), da zna položaj dijelova akuzativa; da formira rečenicu Satzreihen und Satzgefüge; da zna da veže glavnu rečenicu sa onom zavisnom</p> <p>A.9. da pravilno koristi znake interpunkcije tokom prepiske.</p>
III. K U L	III.1. Poznavanje kulture naroda koji govore	Svakodnevnica i porodica •Značaj (vrijednost) porodice u društvu •Planiranje budućnosti	III.1. Učenik treba da je u stanju: A.1. da zna o načinu življenja jedne njemačke porodice, organizaciju unutar porodice kao i planiranje budućnosti

T U R N O O S V J E Š I V A N J E	njema kim jezikom i uporeivanje sa svojom kulturom	<ul style="list-style-type: none"> •Na in življenja <p>Odnosi me u supružnicima</p> <ul style="list-style-type: none"> •Seksualnost •Podrška partnera •O ajanja •Podjele <p>Vaspitanje</p> <ul style="list-style-type: none"> •Razvoj u pravcu autonomne i odrasle li nosti •Civilizacijski uticaji na vaspitanje (filmovi, televizije, mediji) •Državni sistem školovanja u Njema koj •U iti i raditi nezavisno <p>Slobodno vrijeme</p> <ul style="list-style-type: none"> •Putovanja u druge zemlje •Planiranje odmora •Odlazak u restoran •Pozorište Koncerte 	<p>A.2.da zna me upartnerske odnose i za mnogobrojne probleme koji esto dovode do razdvajanja parova</p> <p>A.3.da zna o sistemima školovanja u razli itim zemljama njema kog govornog podru ja, da poznaje vrste škola, mogu nosti za studiranje</p> <p>A.4.da zna o istorijskim doga ajima,da poznaje književne periode kao i njihovo postojanje, najzna ajnije predstavnike jednog književnog perioda itd.</p> <p>A.5.da zna o aktivnostima unutar i van školskih institucija, korištenje školskih biblioteka i posredstvom interneta itd.</p> <p>A.6.da zna o slobodnom vremenu unutar i van škole,organizaciju razli itih aktivnosti od strane uprave škole</p>
--	--	---	--

4.LERNJAHR	
Lernziel 1	Lerninhalte
Über Ereignisse berichten	Thematische Schwerpunkte <ul style="list-style-type: none"> • Sachverhalte • Ereignisse • Schulveranstaltungen • Beobachtungen bei Unterrichtsgängen Grammatic <p>Präteritum Nebensätze mit <i>als</i></p>

4.LERNJAHR	
Lernziel 2	Lerninhalte
Gegenstände und Vorgänge beschreiben	Thematische Schwerpunkte <p>Beschreibung von</p> <ul style="list-style-type: none"> • Personen • Tieren • Gegenständen Grammatic <p>Zusammengesetzte Adjektive Adjektive in prädikativer und attributiver Stellung Orts- und Zeitangaben</p>

4.LERNJAHR	
Lernziel 3	Lerninhalte
Tätigkeiten Und Vorgänge beschreiben	Thematische Schwerpunkte <ul style="list-style-type: none"> • Spiel- und Bastelanleitungen • Gebrauchsanweisungen • Kochrezepte • Versuche beschreiben Grammatic <p>Vorgangspassiv im Präsens Zustandspassiv im Präsens Substantivierung von Verbenj und Adjektiven Genitiv von Nomen</p>

4. LERNJAHR	
Lernziel 4	Lerninhalte
Mitteilungen sachlichen Inhalts machen	Thematische Schwerpunkte <ul style="list-style-type: none"> • Veranstaltungen • Besichtigungen • Lokale Feste • Unfallbericht Grammatic Passiv im Präteritum Infinitivsätze

4.LERNJAHR	
Lernziel 5	Lerninhalte
Vorgegebene Geschichten und Erlebnisse mündlich und schriftlich darstellen	Thematische Schwerpunkte <ul style="list-style-type: none"> • Vorgegebene Geschichten • Eigene Erfahrungen und Erlebnisse aus der Umwelt der Schüler • Kriterien erlebnishafter Erzählungen: <ul style="list-style-type: none"> - Personen, Gefühle - Zeitlicher Ablauf - Wichtiges/Nebensächliches - Mittel des Spannungsaufbaus - Höhepunkt Grammatic: Adjektive in attributiver Stellung Adjektive mit Suffixen (-lich,-bar) Nominalisierung

4.LERNJAHR	
Lernziel 6	Lerninhalte
Über Zukünftiges und Erdachtes berichten	Thematische Schwerpunkte <ul style="list-style-type: none"> • Das Schuljahr ist zu Ende: <ul style="list-style-type: none"> - Pläne für die Ferien - Vorhaben für das neue Schuljahr • Was wäre,wenn... <ul style="list-style-type: none"> - Phantasie-Geschichten Grammatic: Futur I Konjunktiv II von <i>haben</i> und <i>sein</i> Konjunktiv II mit <i>würde</i> Nebensätze mit <i>wenn</i>

METODOLOŠKA UPUTSTVA

1. Komunikativni oblik nastave

U jednoj savremenoj nastavi komunikaciji se pridaje posebna pažnja, jer se treba reći i koja jezička sredstva trebaju u određenim jezičkim situacijama kako bi se izražavali i ponašali na zahtjevan (traženi, potreban) način.

Komunikacija je najprihvatljiviji način za postignuće postavljениh objekata.

Koncepcija za jednu ovakvu nastavu ne može biti jedno gramatičko pravilo već razne jezičke situacije. Bolje rečeno, iz jezičkih situacija izlaze pravila, a ne obrnuto.

2. Jasan redosljed jezičkih polja

Neophodno je, osobito na početnom nivou nastave, da se posebno stavi akcenat na razna jezička polja, kao:

- prorada vokabulara (rječnik),
- prorada udžbenika,
- prorada jezičkih struktura.

Ovo znači: da treba odrediti prioritete unutar jedne nastavne jedinice.

Ne može se, na primjer, razvijati novi rječnik i nove jezičke strukture.

Najpravičniji način bi bio da se prvo proradi (prouči) i trenira vokabular, koji se pojavljuje u određenim lekcijama.

Zatim vokabular, proučen, treba staviti u nove sintaksičke strukture,

Nastavnik, unutar komunikativne nastave, bira takve jezičke situacije, koje su bliske svakodnevnici, tako da su uvježbane strukture prirodne, a ne izvještene.

3. Ciljevi

Jasno određivanje ciljeva je olakšica za posao učitelja i pomaže u određivanju važnijih ciljeva. Kada se postignu ciljevi - to znači da učitelj vlada obradom materijala - onda predavač (nastavnik) treba da bude zadovoljan sa ovim. Ako se još nije završio nastavni

as, nema logike da se dodaju (ubacuju) novi sadržaji na as. U ovom sluaju logi nije bi bilo da se utvrdi ono što je u eno pomo u razli itih vježbi, da se obradi jedna pjesma tokom nastavnog asa ili da se ubaci neka nastavna igra s namjenom postizanja cilja.

Tako e, je zna ajno da u fazi, upoznavanja sa novom temom, u e, što je mogu e brže u srž problema sa jednom motivacijom sa kojom se postiže cilj i ne da se ide sporednim putevima koji bi omogu ili u eniku-ci da naga a oko nje (teme) što, uistinu, može biti cilj nastavnog asa.

4. Ograni enje ciljeva

Poznaju i u enike i imaju i jasno ciljeve prethodno odrene, nastavnik ne e praviti grešku i postavljati više ciljeva za jedan nastavni as, a poslije se uđiti zašto nije postignut cilj. Zbog ovoga nastavnik treba da odredi jedan specifi ni cilj kojeg teži da postigne unutar jednog nastavnog asa. Odre ivanje više ciljeva za jedan as ima za posljedicu ovo:

Ostaje malo vremena za vježbe i oglede, zbog ega u enici ne mogu dovoljno savladati materiju. Na sljede em asu treba da se obnovi i objasni materija još jednom jer se može dogoditi da su na injene greške koje se zatim vrlo teško ispravljaju, što dovodi do o aja nastavnika i u enika.

Ra unica je prosta: jedan pretrpan (preoptere en) as i jedan as za obnavljanje ine dva asa. U ovom sluaju bi e logi nije da se materija od po etka podijeli na dva asa.

Prema istraživanju, osrednji u enici su u stanju da za jedan nastavni as upamte oko deset novih izraza. Ova injenica ne treba da se ostavi po strani.

5. Redosljed: slušanje, shvatanje, govor, itanje, pisanje.

Osobito, u po etnoj nastavi, treba uvati redosljed ovih vještina, ime treba re i:

- U enici kao da ne bi željeli da govore ili kažu nešto o onome o emu ranije nisu uli;
- Oni kao da ne bi željeli da itaju o onome o emu ranije nisu uli, govorili i itali;
- Oni ne bi htjeli da pišu ništa o onome o emu ranije nisu uli, govorili i itali;

Da bismo se pridržavali ovog redosljeda, osobito kod po etnika, govore sljedeci razlozi:

- Ako se kaže jedna nova rije , logi no bi bilo da se ona ranije ula. S druge strane, itanje jedne nove rije i je lakše ako se ona ranije ula ili govorila. Tako e bi i pisanje bilo lakše ako bi se ta rije ranije slušala, govorila i itala.

- Grafemi njemačkog i bosanskog jezika se ne podudaraju u svim slušajevima.

Nakon što su u enici nau ili abecedu bosanskoga jezika, može se pojaviti uopštavanje ili interferenca, ako se ranije po ne sa pisanjem na njemačkom jeziku.

Ovo se može izbjegnuti ako nastava po ne sa slušanjem i zatim kreće ka stanicama govora i čitanja i u pravcu pisanja.

6. Aktivan i konkretan rad

Razlika između učenja njemačkog jezika u Njemačkoj, bez obzira da li se govori o njemačkom jeziku kao maternjem ili o njemačkom jeziku kao drugom ili stranom jeziku, i na Kosovu između u ostaloga, jer kosovska sredina može dati malo ili nimalo informacija o Federaciji njemačkih republika. Osim nastavnog sata, kao da ne postoji nekakva mogućnost da bi se promijenilo ono što je naučeno. Tako dolazi do mogućnosti, da ono što je u školi naučeno može da se razvija izvan nastavnih sati kao putem ekskurzija, razvoja intervjua itd. u ovom kontekstu ne treba ni precijeniti ni potcijeniti televiziju.

Izrada (stvaranje) plakata, mozaika i postera, izrada malih ručnih radova takođe je veoma značajna.

Jedan drugi razlog za ovakve aktivnosti su znanja iz psihologije učenja, na osnovu kojih. rezultat (postignuće) je veći, što se više podržavaju jezičke djelatnosti od konkretnih djelatnosti.

7. Potrebno vrijeme za vježbe i primjenu

Za učenje i sigurno ovladavanje jednog jezika u cjelini potrebne su tri stvari: **vrijeme, vrijeme i opet vrijeme.**

Znamo da postoje tri vrste (tipa) učenja:

Akustički tipovi (u enici usvajaju brže uče jezik putem slušanja);

Vizuelni tipovi (gledajući) u enici usvajaju jezik, u prvom redu, ulomcima);

Motorni tipovi (u enici brže uče jezik pišući).

Zbog toga je veoma važno da se vježbanje, takođe, riješi putem ovih vrsta učenja, da se jezik istovremeno uči i putem više kanala, obzirom da većina onih koji uče su takozvani miješani tipovi.

8. Raznovrsnost u fazama vježbanja

Svaki nastavnik i nastavica zna da na času jezika monotono vježbanje u strukturi rečenice ima više negativan uticaj nego ono što želi postići.

U rečenici i u rečenici se izgubi interesovanje za učenje i ne učestvuje aktivno u nastavi učenika. S druge strane, mi znamo da predviđena motivacija i zadavanje interesantnih zadataka mogu da povećaju želju za učenjem i spremnost za rad postizanje (rezultata).

Promjena oblika rada (samostalan rad, rad u parovima ili u grupama) je veoma uspješna. Igre u učenju, pjesme, poezija, kao i priče treba da budu sastavni dio učenja.

9. Korigovanje (ispravljanje) grešaka u enici

Kaže se da se nijedno pitanje ne diskutira tako učestalo i na protivu rečenica u području nastave kao u enici i u korigovanju.

Dok korigovanje neki smatraju preprekom u učenju, drugi smatraju da greške treba odmah ispravljati, kako se ne bi usvojile (prihvatile).

Možda se može napraviti razuman kompromis tokom korigovanja i on bi izgledao ovako.

- U fazi prvog kontakta sa novom temom, kao na primjer putem jedne fotografije, nastavnicima otkuju slobodno izražavanje svojih učenika.

Ako bi nastavnici obavili masovno korigovanje tokom ove faze učenja, u rečenici bi se možda odmah povukli i na kraju bi se potpuno učestali.

U ovoj fazi je pravilno da se korigovanja, izmeću ostalog postavi na takav način, kao na primjer, jednu riječ pogrešno izgovorenu nastavnik ponovi još jednom, ali naravno na pravilan način.

- Situacija u fazi primjene i vježbanja je drugačija. Ovdje se govori o treniranju vokabulara i struktura pa je prirodno da je ovdje korigovanje bezuslovno.

Nema diskusije u rečenici ne smijemo omalovažavati pred razredom, ve treba da pokažemo pedagoški takt.

10. Diferencijacija

esto se dešava da razni jezici rezultati u enici u učenju djelimično dovode do velikih poteškoća.

Dok je jedan učenik već završio svoj zadatak, dosuđuje se na času ili ometa druge dok rješavaju svoje zadatke, drugi još nije gotov, iako ima dovoljno vremena na raspolaganju.

Za nastavnicu i nastavnika ovdje postoje dvije mogućnosti: da se ponašaju kao da nema razlika u rezultatima, ali tada treba uzeti u obzir i ono što će se ranije ili kasnije pojaviti kao poteškoća zbog manjih ili većih opterećenja (naših zahtjeva).

Druga mogućnost se oslanja na pragmatičnost mjera unutrašnje diferencijacije, a to bez sumnje za učenike znači rad.

Izdvajaju se razne forme diferencijacije o kojima ovdje neće biti diskusije jer su one sada poznate.

Samo dvije forme treba sagledati izbliza:

Kvalitativna i kvantitativna diferencijacija

- *Kvantitativna diferencijacija* ukazuje na razliku zadataka u njihovom kvantitetu, dakle, u njihovoj količini. Ovo ne govori ništa drugo već da „brzi učenici“, dobijaju dodatne zadatke. Masa se primjenjuje lako zato što nastavnici treba da pripreme dodatne zadatke koje, ako je potrebno, daju učenicima. Ova vrsta diferencijacije, pored svega toga, ima i nedostatke, ali se dodatnim zadacima od učenika traži više i na taj način oni postaju bolji. Drugim riječima, razlika između dobrih i manje dobrih postaje uvijek veća. Tako će, postavlja se pitanje da li bolji učenici ove dodatne zadatke vide kao jednu vrstu kazne zbog toga što su radili brzo.

- *Kvalitativna diferencijacija* ima više zahtjeva. U ovom slučaju daju se zadaci sa različitim stupnjem težine, ne ostavljaju ih sa strane zajednički temu. Da pored toga da u okviru jednog razreda treba da formiramo tri različite grupe (prema rezultatima): A, B, C gdje je grupa A sa najvišim postignućima, grupa B sa srednjim postignućima, dok je grupa C sa slabim postignućima. Koncept toka jednog nastavnog sata mogao bi da izgleda ovako:

<p>Sprachbegegnung-Prvi kontakt sa novom temom (evociranje, prisjećanje)</p> <p>Zajednički za sve učenike</p>
<p>Spracherarbeitung-Razrada teme (realizacija)</p> <p>Zajednički za sve učenike</p>
<p>Sprachübung-Vježbanje u okviru teme (refleksija, misaonost, povratna inf.)</p> <p>Diferenciranje grupa prema stepenu postignuća</p>

Grupa A Prorada cijelog teksta Kreativni dodatni zadatak	Grupa B Prorada cijelog teksta (pomo u npr. Artikelhilfe)	Grupa C Prorada jednog dijela teksta (pomo u npr. Artikelhilfe)
--	--	--

esto se uje još jedan argument koji govori protiv ovog oblika diferencijacije, a to je:

Kod ovog oblika nastave svi u enici ne u e isto gradivo, zato što je profil zahtjeva druga iji u ovom trostupnom slu aju.

- Jedna analiza ovog argumenta ipak pokazuje veoma brzo da ovo ne važi za stalno zato što u enici u principu ne postižu podjednako brzo i dobro cilj nastavnog asa.
- Ono što se postiže putem ovog procesa je izbjegavanje od suvišnih zahtjeva ili od malo zahtjeva, zato što su sposobnosti u enika u u enju razli ite, nezavisno od toga da li se praktikuju mjere diferencijacije ili ne.

11. Podjela jednog nastavnog asa

Tok jednog nastavnog asa mogao bi da izgleda ovako:

Artikulationsstufen	Methodische Absichten
1. Sprachbegegnung	Begegnung mit der neuen Sprachsituation, z.B. durch Bild, Tonaufnahme, Filmausschnitt, Lehrer- oder Schülervortr.ag
2. Spracherarbeitung	Bereitstellen und Erarbeiten von neuem Wortschatz oder Neuen Strukturen.
3. Sprachübung	Übungsbeispiele, möglichst in Form von realen Sprech-handlungen. Aufgreifen und Wiederholen von bekanntem Wortschatz mit neuen Strukturen und umgekehrt. Differenzierungsmaßnahmen Sprachlernspiele
4. Sprachanwendung	Übertragen des Gelernten auf neue Situationen: Im Klassenzimmer Im außerschulischen bereich

ME UPROGRAMSKA POSTUPNOST

Prije nego što pristupimo detaljnoj izradi plana rada ovog razreda, mi smo uradili jednu vrstu približnog (globalnog) plana za četiri godine, na nam da bi nam bar malo bilo jasno do kojeg stupnja postignu a želimo da idemo nakon završena četiri razreda (jednog nivoa):šestog, devetog, desetog, jedanaestog, dvanaestog, trinaestog.

Drugi razlog je da ura eni planovi za razred imaju jednu programsku povezanost i nastavljaju se približno tamo gdje su prekinuti na prethodnoj godini, kako ne bi došlo do ponavljanja opštih objekti va ili do drasti nog povratka natrag.

Ovaj plan je ura en po taksionomi Bluma i konceptiran je tako da se može itati vertikalno (napredovanje po taksionomi za jednu školsku godinu) i horizontalno koje je takore i pra enje jednog objekti va iz godine u godinu na najvišem stupnju.

Kako bi bilo jasnije, u nastavku je dat postepeni stepenovani tabelarni pregled nivoa i sadržaja:

	1. Lernjahr	2. Lernjahr	3. Lernjahr	4. Lernjahr
Lernziel 1	Einfache sprachliche Kontakte herstellen	Miteinander sprechen	In mündlichen und schriftlichen Kontakten persönliche Mitteilungen machen	Über Ereignisse berichten
Lernziel 2	Gegenstände und Tätigkeiten benennen und beschreiben,nach Gegenständen fragen	Über Gegenstände und Tätigkeiten Aussagen machen	Sachinformationen einholen und weitergeben	Gegenstände und Vorgänge beschreiben
Lernziel 3	Anweisungen verstehen und Fragen beantworten	Anweisungen verstehen und erteilen	Anweisungen geben und Aufforderungen äußern	Tätigkeiten und Vorgänge beschreiben
Lernziel 4	Sich orientieren und verständigen	Angaben zur örtlichen Umgebung machen	Angaben zu Zeit, Lage und Raum machen	Mitteilungen sachlichen Inhalts machen
Lernziel 5	Sprachliche Kontakte knüpfen	Wünsche und Gefühle äußern	Erlebtes und Gehörtes wiedergeben	Vorgegebene Geschichten und Erlebnisse mündlich und schriftlich darstellen

Lernziel 6	Einfache Auskünfte einholen und erteilen	Persönliche Daten erfragen und Angaben machen	Die eigene Meinung darstellen	Über Zukünftiges und Erdachtes berichten
-----------------------	---	---	-------------------------------------	--

ME UPREDMETNA POVEZANOST

Ustvari, jezik koji u prvom redu služi kao sredstvo komuniciranja ne u i se ekskluzivno na nastavnim asovima jezika ve u jednom drugom obliku, a ne kao što je slu aj sa nekim drugim nastavnim predmetima.kad su u pitanju jezi ke sposobnosti, razne ta ke gledišta i jezi kih znanja razvijaju se pomo u jezi kih puteva.

Onoliko koliko jezik pomaže drugim predmetima, toliko i drugi predmeti mogu pomo i u postizanju objektivna unutar nastave njema kog jezika.Prije svega, i odabrane teme povezane sa više nastavnih predmeta, pomo i e u nastavi njema kog jezika.

Naravno, jezik je prije svega povezan sa umjetnostima, zato što se svaka nova rije i pojam može i treba da se objasne putem pjesme, crteža, fotografije, igre (kako kod djece-II nivo) ili kod omladine (III nivo).

Saznanja iz nauka, bilo prirodnih ili društvenih treba koristiti tokom tretmana raznih tema, predvi enih za osmi razred.

Ova saznanja se koriste naro ito u prvoj fazi asa (evociranje, prisje anje) gdje,zavisno od teme koju emo tretirati, koristimo znanja iz drugih predmeta (u enike pripremamo za temu).

Povezanost sa društvenim naukama koje osvješ uju u enike o mnogim životnim pitanjima i koje pomažu u postizanju stvaranja potrebnih životnih i komunikativnih vještina su mnoge teme u sedmom razredu (a posebno veza sa gra anskim vaspitanjem).

Postoji povezanost i sa prirodnim naukama, a naro ito su potencirana ona znanja koja se bave sredinom, njenim o uvanjem, zdravljem (uvanjem svojeg i zdravlja drugih), ishranom itd.

ŠKOLSKI UDŽBENICI

12.razred: Deutsch international, Band 3 (prva polovina leksikona), Cornelsen Verlag ,Berlin

13.razred: Deutsch international, Band 3, (druga polovina leksikona), Cornelsen Verlag, Berlin

alternativni udžbenici:

12.razred: Blick 3 (prva polovina leksikona), Hueber Verlag, Ismaning

13.razred: Blick: (druga polovina leksikona), Hueber Verlag, Ismaning

LATINSKI JEZIK

(2. razred sedmi razred, 64. razred godišnje)

Standardi dostignuća

I. ELEMENTARNO HISTORIJSKO-JEZIKO ZNANJE

1. Formiranje latinskog jezika
2. Historijska vrijednost latinskog pisma
3. Latinska fonetika i fonologija

II. POVEZANOST SA GRAMATIČKOM I LEKSIČKOM TERMINOLOGIJOM

1. Izgradnja promjenljivih dijelova govora
2. Izgradnja nepromjenljivih dijelova govora
3. Historijska vrijednost gramatičkih i leksičkih terminologija

III. IZRAZI I KULTURA

1. Glavna i zavisna rečenice
2. Mudre riječi i latinske sentence
3. Uobičajene latinske skraćenice

1.0. ELEMENTARNO HISTORIJSKO-JEZIKO POZNAVANJE

1.1. Znanja o pismu (alfabeta) i latinskom jeziku

- 1.1.1. Mjesto i vrijeme formiranja latinskog (književnog) jezika;
- 1.1.2. Latinsko alfabetsko pismo (upoređeno sa bosanskim alfabetom)
- 1.1.3. Glasovi: samoglasnici, diftonzi i suglasnici;
- 1.1.4. Antička (klasična) i tradicionalna izgovaranja;
- 1.1.5. Razlika između u tradicionalnog i antičkog izgovaranja;
- 1.1.6. Dužina sloga (podjela riječi na slogove: con-cor-di-a-spajanje);

1.1.7. Akcenat (obi no se naglašava predposljednji slog: natura, kao u bosanskom jeziku: *priroda ...*);

2.0. POVEZANOST SA GRAMATI KOM I LEKSI KOM TERMINOLOGIJOM

2.1. Latinska morfologija (i bosanska)

- 2.1.1. Morfološke osobine: osnova (korijen), tema i nastavak (završetak);
- 2.1.2. Promenljive i nepromenljive vrste govora;
- 2.1.3. Imenice i pridjevi;
- 2.1.4. Nastavak kao osebena oblik morfoloških oblika;
- 2.1.5. Rod, broj i padež imenica (upitni oblici padeža);

2.2 Promjena imenice

- 2.2.1. Promjena imenice i pridjeva (Declinatio)
- 2.2.2. Prva promjena sa - i karakteristike prve promjene;
- 2.2.3. Druga promjena sa - o i karakteristike druge promjene;
- 2.2.4. Tre a promjena sa suglasnicima;
- 2.2.5. Tre a promjena sa samoglasnicima – i i karakteristike tre e promjene;
- 2.2.6. etvrta promjena sa – u i karakteristike etvrte promjene;
- 2.2.7. Peta promjena sa e- i karakteristike pete promjene;
- 2.2.8. Promjena gr kih imenica;

2.3. Pomjena (i stepenavanje) pridjeva

- 2.3.1. Pridevi iz grupe prvog i drugog reda (Pridevi sa – us, - a, -um; er, -a, -um, i pridevi sa tri i sa jednim nastavkom);
- 2.3.2. Stepenovanje prideva (potvrđni, komparativni i superlativni stepen);
- 2.3.3. Neupravno, opisno, i nepotvrđno steponavanje;
- 2.3.4. Prilozi i njihovo stepenovanje;
- 2.3.5. Zamenice (li ne i povratne (refleksivne), prisvojne, pokazne, odnosne, pridevne, neodre ene i korelativne);
- 2.3.6. Brojevi (osnovni, redni, rastavni, pridevni);

2.4. Glagol (Verba)

- 2.4.1 Pravilni glagoli i njihovo mijenjanje;
- 2.4.2 Lice, broj, vrijeme, na in i dijateza glagola;
- 2.4.3 Mijenjanje etiri glagola i njihovo razlikovanje po temi;
- 2.4.4 Prvo mijenjanje – are i drugo menjanje – ere;

- 2.4.1. Tre e mijenjanje sa samoglasnicima (i mešovito) i etvrto mijenjanje –*ire*;
- 2.4.2. Vremena teme sadašnjosti (sadašnje, nesvršeno, budu e vrijeme);
- 2.4.3. Vremena teme svršenog (prošlo vrijeme, prije prošlo vrijeme, budu e pre ašnje);
- 2.4.5 Na ini glagola (pokazni, odnosan i zapovedni);
- 2.4.6 Dijateze glagola (prelazne, pasivne);

2.5. Nepravilni glagoli

- 2.5.1 Deponentni i semideponentni glagoli;
- 2.5.2 Nepravilni glagol *esse* i oni koji je sastaji od njega;
- 2.5.3 Nepravilan glagol *ire* i oni koji se sastoji od njega;
- 2.5.4 Nepravilan glagol *ferre* i oni koji se sastoji od njega;
- 2.5.5 Glagoli: *volo, nolo, malo, fio, edo, queo*;
- 2.5.6 Elipti ni glagoli (*inquam, aio, memini, odi, coepi*);
- 2.5.7 Bezli an glagol i pozdravne rije i;

2.6. Implicitni olik glagola

- 2.6.1 Deverbativne imenice i predjevi;
- 2.6.2 Sadašnji particip;
- 2.6.3 Gerundiv i Gerundivi (i njihova razmena);
- 2.6.4 Prvi i drugi supini;
- 2.6.5 Opisno aktivno i pasivno mijenjenje;

2.7. Nepromjenljivi djelovi govora

- 2.7.1. Predlozi sa prediktom i sa ablativom (psledi ni);
- 2.7.2. Veznici i uzvici;

3.0. IZRAZI I KULTURA

3.1. Sintaksa

- 3.1.1. Red rije i u re enici;
- 3.1.2. Subjekat, predikat i atribut;
- 3.1.3. Sintaksa padeža;
- 3.1.4. Ablativni padež;
- 3.1.5. Upotreba imenica mjesta sa predlogom – *in* i bez predloga;
- 3.1.6. Pojam djelova rije i (govora);
- 3.1.7. Pojam gramati ke izgradnje;
- 3.1.8. Akuzativ sa infinitivom;

- 3.1.9. Nominativ sa infinitivom;
- 3.1.10. Slobodni ablativ (Ablativus absolutus);

3.2. Sintaksa re enice

- 3.2.1. Glavne i zavisne re enice i saglasnost vremena;
- 3.2.2. Upitne (zavisne) re enice;
- 3.2.3. Namjerne (zavisne) re enice;
- 3.2.4. Vremenske (zavisne) re enice;
- 3.2.5. Razložne (zavisne) re enice;
- 3.2.6. Pogodbene (zavisne) re enice;
- 3.2.7. Uporedne (zavisne) re enice;
- 3.2.8. Posljedi ne (zavisne) re enice;
- 3.2.9. Upravni i neupravni govor.

Pravopis, interpunkcija, jezi ka kultura

Mudre rije i i sentence;

Naj eš e skra enice u latinskom jeziku;

Latinski sinonimi i upotreba rje nika.

OBLICI I METODE REALIZACIJE PLANA I PROGRAMA

Predavanja, vježbe, prevod re enica (kratkih tekstova) od napisanog teksta po ovom planu i programu.

Vrednovanje znanja u enika vrši se jednom u mjesecu kontrolnim na prevodu re enica (i kratkih mudrih rije i ili latinske sentence). Pismena izrada dva puta godišnje ima za cilj vrednovanje (ocenjivanje) u enika na usavršavanju pravilnog pisanja i itanja, što zna i , fonetike i fonologije, onda usavršavanju morfologije i sintakse, kao i (ne manje od 1000) latinskih rije i.

MATEMATIKA

(2. razred sedmi razred, 6. razred godišnje)

UVOD

Matematika za trinaesti razred je nastavak i proširenje prethodnog znanja dobijenog iz predmeta matematike prethodnih godina. Ona omogućava učenicima da steknu znanja i vještine da bi razumjeli fizički i društveni svijet i razvija sposobnosti učenika kako da se postave prema različitim problemima iz oblasti matematike i iz svakodnevnog života kao i sposobnost da rješavaju iste na korektna i inovativna načina.

CILJEVI

Učenici predmeta matematike imaju za cilj da kod učenika:

- Razvija sposobnosti mišljenja i izražavanje na jasan i precizan način;
- Ubrzava njegovu dalju radoznalost i kreativnost;
- Razvija i produbljuje dalje navike za samostalan rad;
- Razvija sposobnosti da stečena znanja primjenjuje u rješavanju problema iz drugih predmeta (fizike, hemije i dr.) i iz svakodnevnog života;
- Obezbjedi učenicima solidnu osnovu za visoko školovanje.

OPŠTI OBJEKTIVI

Iz programskih sadržaja predmeta matematike za trinaesti razred, učenik treba da je u stanju:

□ **Da razvija stavove i vrijednosti**

- Pojam li nog ponašanja (da bude saradnik, otvoren, iskren, poštovan, razpoložen, kriti ki itd.)

□ **Da poznaje**

- Pojmove limita i neprekidnosti funkcija, derivata i integrala funkcije.

□ **Da shvata**

- Zna enje pojmova: limit niza, limit funkcija, derivat i integral;
- Metode i postupke u toku rješavanja problema;
- Osnovne injenice vezane za limit niza, limit funkcija, derivata i integrala.

□ **Da primjenjuje**

- Svojstva limita nizova, limita funkcija i neprekidnosti funkcija za rješavanje razli itih problema;
- Svojstva derivata za rješavanje razli itih zadataka (matematike i prakse) i za prou avanje i grafi ko predstavljanje funkcija;
- Metode integracije (metoda zamjene, metoda integracije u djelovima) za rješavanje razli itih integrala funkcija;
- Odre eni integral (formula Njutn-Lajbnicova) za rješavaanje razli itih problema iz geometrije i drugih predmeta;

□ **Da pokaže duhovnu sposobnost**

- Za koriš enje injenica, teorema i metoda za rješavanje razli itih problema od limita, od neprekidnih derivata i od integrala;
- U toku analize rješavanja problema podataka sa kojima raspolaže;

- U toku rješavanja zadataka sa limitom niza, limitom funkcija i derivata, upotrebljavaju i njihovu ograničenost;
- U toku rješavanja zadataka iz oblasti geometrije (za rješavanje površine neke figure u ravni, dužina neke krivulje ili zapremine nekog tijela, koje se dobija obrtanjem neke krive oko neke od koordinatnih osa), upotrebljavaju i svojstva određenog integrala;
- U primjeni kreativnog i kritičkog mišljenja za provjeravanje različitih matematičkih rezultata, polaze i od suprotne pretpostavke i dolaze i do neke protivnosti, ili daju i suprotan primjer.

ORGANIZACIJA SADRŽAJA PREDMETA

Pravljenje sadržaja je organizovano na podudaranju ciljeva i objektivna predmeta. Kategorije sadržaja predmeta date su na tabeli br. 1.

Tabela 1.

Predmet	Kategorije sadržaja		asovi	%	Ukupno %
Matematika	I. Analiza		52	81.25	100
		Pismeni zadaci	6	9.375	
		Testovi	4	6.25	
		Rezervni asovi	2	3.125	

SADRŽAJ, O EKIVANI REZULTATI, ME UPREDMETNA VEZA

Tabela 2.

Kategorije	Potkategorije sadržaja	Sadržaj	O ekivani rezultati	Me upredmetna veza
I. Analiza	I.1. Brojevni niz	<p>I.1.1. Pojam brojevnog niza Ograni enost brojevnog niza; standardni nizovi; monotoni nizovi; ograni eni nizovi; primjeri važnijih nizova; aritmeti ki niz i geometrijski niz.</p> <p>I.1.2. Limit niza Pojam limeita niza; konvergentni niz i divergentni niz; osnovne injenice u vezi sa konvergentnim nizovima (bez dokazivanja); konvergentnost monotonih nizova; broj e (bez dokazivanja).</p>	<p>U enik treba da je u stanju: 1. da da razli ite primjere nizova (standardne, monotone, ograni ene i dr.); 2. da upotrijebi formule aritmeti kog niza i geometrijskog niza u rješavanju razli itih problema; 3. da ograni i limit niza; 4. da primijeni svojstva konvergentnih nizova u rješavanju razli itih zadataka;</p>	

	<p>I.2. Limit funkcije i neprekidne funkcije</p>	<p>I.2.1. Limit (grani na vrijednost) funkcije Ograničenost limita (u “jeziku $\varepsilon - \delta$”), svojstva limita (bez dokazivanja); jednostani limiti; karakteristični limiti</p> $\left(\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin x}{x} = 1, \lim_{x \rightarrow 0} (1 + x)^{\frac{1}{x}} = e\right),$ <p>limit kad $x \rightarrow \pm\infty$ (bez dokazivanja); neodređeni izrazi.</p> <p>I.2.2. Neprekidne funkcije Ograničenost neprekidne funkcije; osnovna svojstva neprekidnih funkcija (bez dokazivanja); neprekidne funkcije sa lijeve strane, odnosno sa desne strane;</p>	<p>5. da primijeni karakteristične limite u rješavanju različitih zadataka;</p> <p>6. da odredi ograničenost limita funkcije;</p> <p>7. da rješava različite zadatke koristeći ograničenost limita funkcije i njihova svojstva;</p> <p>8. da primijeni karakteristične limite u rješavanju različitih zadataka;</p> <p>9. da definiše neprekidnost funkcije;</p> <p>10. da analizira datu neprekidnu funkciju;</p>	<p>Fizika (brzina, ubrzanje, snaga).</p>
--	---	---	--	--

	<p>I.3. Izvodi i diferencijali</p>	<p>kriterijum neprekidnosti; ta ke presjeka i njihove vrste.</p> <p>I.3. 1. Izvodi funkcija Dodatak dokazu (argumentu) i funkciji; problem brzine i tangente, definisanost izvoda, veza izvoda sa neprekidnoš u, izvodi osnovnih funkcija, pravila izvoda (bez dokazivanja), izvodi složenih funkcija i onih obrnutih (bez dokazivanja), izvodi viših redova.</p> <p>I.3.2. Diferencijali funkcija Diferencijali funkcije i njihova veza sa izvodom.</p> <p>I.3. 3. Proučavanje i grafičko predstavljanje funkcije Polje definisanosti, nule i znaci, jednakost, perioda, ponašanje</p>	<p>11. da primijeni svojstva neprekidnih funkcija i da razlikuje ta ke presjeka;</p> <p>12. da na e izvode razli itih funkcija, upotrebljavaju i njegovu definisanost;</p> <p>13. da primijeni pravila izvoda u rješavanju razli itih zadataka;</p> <p>14. da predstavlja (interpretira) geometriju i kinematiku izvoda;</p> <p>15. da definiše karakteristi ne ta ke za prou čavanje i grafičko predstavljanje jedne funkcije;</p> <p>16. da upotrijebi</p>	<p>Fizika (put, brzina, rad, snaga).</p>
--	---	---	--	--

	<p>I.4. Izra unavanje integrala</p>	<p>funkcije na krajevima polja definisanosti, asimptote, monotonija i ekstremne (krajnje) vrijednosti (pomo u izvoda) udubljenost i ispupčenost, tačke krivine (nepromjenljive).</p> <p>I.4.1. Neodređeni integral Definisanje jednostavnost funkcija i neodređeni integrala, svojstva neodređeni integrala, tabela integrala (bez dokaza).</p> <p>I.4.2. Izra unavanje integrala Metoda zamjene, metoda dopune u djelovima, dopunjavanje racionalnih funkcija i onih trigonometrijskih.</p>	<p>izvode za proučavanje i grafičko predstavljanje jedne funkcije; 17. da izrađuje jednostavne različitne funkcije;</p> <p>18. da upotrebljava integralne tablice za izrađivanje različitih zadataka;</p> <p>19. da izrađuje određeni integral za jednu datu funkciju, upotrebljavajući metode dodavanja (ubacivanja);</p> <p>20. da izrađuje određeni integral (za neke jednostavne funkcije), koristeći njihovu definisanost;</p>	<p>Ekonomija, demografija, medicina, tehnika itd.;</p>
--	--	--	---	--

		<p>I.4.3. Odre eni integral Zbir integrala, definisanost odre enog integrala, osnovna svojstva odre enog integrala (bez dokaza).</p> <p>I.4.4. Izra unavanje odre enog integrala Integral kao funkcija gornje granice, Njutn-Lajbnicova formula (bez dokaza).</p> <p>I.4.5. Primjena odre enog integrala Površina krivolinijskog trapeza, površina ravnih površi, zapremina obliha tijela, dužina luka i površina obliha tijela (bez dokaza).</p>	<p>21. da primijeni svojstva odre enog integrala za izra unavanje površine ravni, različite dužine lukova, zapremine obliha tijela kao i njihovih relevantnih površi.</p>	
--	--	--	---	--

METODOLOŠKA UPUTSTVA

Kao u svakom predmetu, i u predmetu nastave matematike, glavni zadatak nastavnika je rukovođenje obrazovnog rada, koji ispunjava postizanje rezultata u enja predviđenih objektivima.

Praksa pokazuje da tehnike, metode i strategije, koje osiguravaju produktivnu nastavu, su one koje omogućavaju u eniku da aktivno učestvuje u izgradnji razumjevanja, u razvijanju matematičke strategije za rješavanje problema i razvoj sposobnosti za primjenu znanja u svakodnevnom životu. Domaći zadaci i različiti seminari su veoma važni elementi, koji omogućavaju postizanje izgradnje navike za samostalan i kreativan rad u budućnosti.

U odluci koju uzima nastavnik za odabir nastavnih metoda, pored mnogih faktora, treba imati u vidu i ove:

- prirodu nastavnog materijala;
- tip u enja u enika;
- nivo i zatjeve u enika.

Za ovaj cilj, metode i tehnike nastave treba da budu raznolike i prilagodljive različitim stilovima znanja i u enja u enika. One treba da podstiču saradnički rad u enika sa ciljem da pojača društvene dimenzije u procesu u enja.

Međupovezana nastava angažira u enika da preuzima odgovornost u proširenju znanja, ali i njihovom vrednovanju.

Ovaj model je određen ovim fazama:

1. Određuju se teme ili pitanja koja su interesantna za u enike, koja imaju smisla i koja su tijesno povezana sa životnim aspektima. Tako, se matematika od jednog apstraktnog i teorijskog predmeta pretvara u shvatljiv predmet, tijesno povezan sa životom;
2. Nastavnik ohrabruje i podstiče u enike da razmišljaju o pitanjima koja se obrađuju u tekstu ili oko nekog određenog problema. U ovoj fazi, oni se uključuju u različita istraživanja: posmatranja, pravljenje bilježaka (zapisivanja), evidentiranja problema, uzimanja informacija;
3. Postavljaju se mnoga pitanja za objašnjenje, kojima treba dati odgovor. Važno je da su pitanja jasna za u enika;

4. U enici razvijaju svoj plan za preduzimanje jednostavnijih istraživanja i daju ta ne odgovore na postavljena pitanja u gornjoj (prethodnoj) fazi;
5. U enici zajedno sa nastavnikom diskutuju o njihovoj praksi - dobijenim rezultatima iz istraživanja ili rješenja problema. Nastavnik im pomaže da uzmu u obzir i druge mogu nosti za rezultate i planirane zahtjeve ili dalja istraživanja. Važno je da u enici shvataju i odre uju vrijednost njihovih ideja, rješenja koja daju i da su svjesni odgovornosti koje uzimaju.

U nastavku dajemo nekoliko metoda rada.

METODE RADA

Škola treba da služi o uvanju i podizanju interesovanja u enika za matematiku i postepeno ih razvija.

- Nastava matematike ne smije ostati apstraktna i verbalna, zato što matematika tako u suštini i djeluje sa svojim apstraktnim pojmovima i relacijama. Ona treba da se što više približi u enicima upotrebljaju i eksperimente i što više grafi ki predstavljati primjere i realne situacije iz svakodnevnog života;
- Na in u enja treba razvijati u obliku spirale, zato što radnje i strukturu matematike nije mogu e odjednom i u potpunosti shvatiti. Dobro bi bilo, u koliko je mogu e, male cjeline novih sadržaja povezivati u velike na taj na in, unose i nove sadržaje, usvajati sve više stare sadržaje;
- Motivisanost je klju u enja matematike, zato što je tu izvor majstorstva nastavnika. Motivisanje u enika da rade neprekidno i samostalno, u koliko je to što više mogu e, je jedan veoma važan temelj. Veoma je važno izabrati sadržaje (gradivo) za vježbanje, koji u e neprekidnom razmišljanju i postepenom radu postavljaju i nova pitanja. Takve vježbe orjentišu u pravcu istraživa kog rada i podižu (izazivaju) nove teme na diskusiju;
- Razlike u enika u sposobnosti za usvajanje predmeta mogu biti veoma velike. Zato, nastavnik treba da prona e metode kako da svi u enici napreduju. Preporu ljivo je da se u toku vježbi primjenjuje metoda kriti nog mišljenja, dijele i u enike u manje grupe po dva, etiri itd.;
- Treba biti pažljiv da u toku vježbi, u enika stimulisati pri rješavanju zadataka i na neki originalni (li ni) na in;

- Cilj učenja matematike ne treba da bude mehaničko učenje činjenica i radnji, već temeljno usvajanje materije;
- Nastavnik ne smije da vodi čisto stereotipnim metodama, sa nastavnikom u centru, ostavljajući i po strani učenikove aktivnosti u matematičkom rezonovanju. Treba birati i izabrati odgovarajuće vježbe, koja će razvijati intuiciju kod učenika na zadovoljavajućem stepenu za kretanje uvijek korak naprijed.

VREDNOVANJE

Redovno vrednovanje učenika u toku napredovanja je dio nastave rada i učenja matematike. Preko tog procesa konstatuje se ne samo stepen dostignuća učenika, nego i vrednovanje programa i metodologije nastave uopšte.

Vrednovanje pomaže dijagnostifikovanju napredovanja učenika, pravilno planiranje nastave, motivisanje učenika i tako utvrđivanje njihovih krajnjih rezultata. Ono treba da se fokusira na identifikovanju postojećeg znanja učenika, na pogrešnim konceptima i strategiji znanja. Isto tako, preko vrednovanja se obezbjeđuju vrijedne informacije, koju nastavnik matematike koristi za procjenu različitih sposobnosti učenika i njihovih prethodnih znanja.

Nastavnik u toku vrednovanja treba da uzme u obzir programske sadržaje, opšte objektivne, specifične objektivne i standarde dostignuća utvrđene planom i programom predmeta.

1. Nivoi dostignuća

Stepen dostignuća učenika vrednuje se bazirajući i se uglavnom na tri nivoa:

Nivo I. Obuhvata najniži nivo dostignuća, što znači da predstavlja neophodan minimum, koji treba da dostigne svaki učenik. Dakle, on pokazuje donju (dozvoljenu) granicu usvojenog programskog sadržaja i u procentima izraženo sa 40% od razvojnog materijala. Ovim nivoom obuhvataju se učenici, koji rješavaju probleme uz pomoć nastavnika sa ograničenim brojem metoda, objašnjavaju jednostavne matematičke činjenice uz pomoć nastavnika kao i raspravljaju o matematičkom znanju, imaju i uvijek ovu pomoć.

Nivo II. Predstavlja granicu rezultata izraženu u procentima (50%-80%). Na ovom nivou su obuhvaćeni učenici koji rješavaju zadatke i probleme i objašnjavaju matematičke činjenice uz ograničenu pomoć.

nastavnika, od strane ne velikog broja strategija i metoda, sa nelokliko grešaka ili sa malim propustima (nedostacima).

Nivo III. Je unaprije eni nivodostignu a u enika, izraženo u procentima (80-90%). Ovim nivoom treba da budu obuhva eni u enici, koji rješavaju zadatke i probleme i objašnjavaju matemati ke injenice, uz veoma malu pomo nastavnika.

Nivo IV. Je najve i nivo dostignu a u enika izraženo u procentima (iznad 90%). Ovim nivoom obuhva eni su u enici, koji rješavaju zadatke i probleme i dokazuje matemati ke istine na samostalan na in. Rješavanje matemati kih problema razli itim metodama, analiziraju i komentarišu dobijene rezultate na samostalan (nezavisan) na in i ta no, jasnim i te nim jezikom.

2. Procedura vrednovanja

Proces vrednovanja preporu uje se da bude u harmoniji sa postavljenim standardima. Tipovi vrednovanja su mnogi i razli iti. Oni se trebaju upotrijebiti u skladu sa ciljevima i objektivima predmeta, strategijom u enja i uzrasta (doba) i zahtjevima u enika. Za predmet matematike, smatramo da vrednovanje može biti dobro ako se uzimaju u obzir sljede e aktivnosti:

- Rad u razredu
 - usmeni odgovori;
 - aktivnosti u enika sa mjesta;
 - aktivnosti u enika tokom rada u grupi.
- Testiranje
 - testovi za grupu tema;
 - testovi na kraju odre ene kategorije sadržaja;
 - testovi na kraju semestra.
- Pismeni zadaci
- Doma i zadaci i seminarski radovi.

LITERATURA

1. Dr. M. Efendija, dr. Q. Haxhibeqiri, R. Limani: *Analiza me teori të gjasës*, tekst për klasën XII të Gjimnazit Matematikë-Informatikë, ShB “Dukagjini”.
2. Dr. M. Berisha, dr.F. Berisha, dr.F. Berisha,: *Analiza me teori të gjasës*, tekst për klasën XII të Gjimnazit Matematikë-Informatikë, ShB “Libri Shkollor”.

GEOGRAFIJA

(2. klasa sedmi razred, 64. godišnjak)

UVOD

Nastavni plan i program za XIII razred urađen je na bazi drugog nivoa, VI, VII i IX razreda i uvaže veze njihovih sadržaja. On pruža uenicima znanja o **fizičkoj sredini** (geološki sastav, reljefni oblici, klima, voda, zemljište, biljni i životinjski svijet); **humanoj sredini** (stanovništvo, naseljena mjesta i ekonomske aktivnosti) i **regionalnoj i administrativno-političkoj podjeli** Kosova i zemalja u okruženju.

Predmetni plan i program, **ima za cilj** tumačenje veza **fizičkih i humanih karakteristika**, interpretiranje i ih kao pojave i posebne fenomene i povezanosti u okvirima prirodnih kompleksa-regiona kao sistema povezanosti. On ima za cilj da uenike podstakne da istražuju i razvijaju svoja znanja, **vještine, navike, kompetencije, stavove i vrijednosti**. Predmet geografije za XIII razred tretira nastavne sadržaje u skladu sa uzrastom uenika. Struktura predmeta se zadržava na principima i konceptima **Geografije Kosova i zemalja iz okruženja**. **Geografija Kosova**, pružaju i uenicima znanja o karakteristikama prirode, prirodnih bogatstava, stanovništvu i njegovim aktivnostima, razvijaju osjećanja nacionalne pripadnosti, rodoljublja i utiče na stvaranje odgovornosti za zaštitu, razumijevanje, saradnju i toleranciju u zemlji i regionu.

CILJEVI:

Nastava Geografije Kosova i zemalja u okruženju ima za cilj:

- Razvijanje sposobnosti uenika **kako bi upoznali** geografski položaj, prirodne odlike (geološki sastav, reljef, klimu, vode, biljni i životinjski svijet), humane osobine (stanovništvo, naseljena mjesta i ekonomske djelatnosti).

- Razvijanje sposobnosti u enika da **shvate** vezu između u prirodnih i društvenih karakteristika i njihov uticaj na ljudske aktivnosti, izazove i perspektive.
- Razvoju sposobnosti u enika za da **cijene** kulturno nasljeđe Kosova i zemalja u okruženju.
- Razvijanje sposobnosti u enika da formiraju **vještine** i **navike** za upotrebu verbalnih, koli inških i simboli njih podataka u tekstu, fotografijama, snimcima, tabelama, dijagramima i mapama.
- Razvijanje sposobnosti u enika u formiranju **spremnosti** da pravilno i odgovorno upotrebljavaju ste ena znanja, vještine i navike ste ena nastavom geografije Kosova i njegovog okruženja.
- Razvijanje sposobnosti u enika da **poštuju** ljudska prava na Kosovu i zemljama u okruženju, nacionalnu, vjersku, jezi ku, kulturnu, polnu jednakost i angažovanje u traženju rješenja problema: lokalnih, nacionalnih, regionalnih i dr.

OPŠTI I POSEBNI OBJEKTIVI

• Da zna

- injenice o osobinama prirodnih i humanih faktora na Kosovu i njegovom okruženju.
- Koncepte o prirodnim i humanim karakteristikama Kosova i zemalja u okruženju.

• Da shvati

- Geografske specifi nosti Kosova i zemalja iz njegovog okruženja (geografske specifi nosti Kosova, prirodne specifi nosti, društvene, ekonomske i politi ke).

• Da primijeni

- Upotrebu grafikona, dijagrama, tematskih karti i sl. Da zna da koristi statisti ke podatke o Kosovu i njegovom okruženju.
- Izradu karti, grafikona, dijagrama i dr. iz statisti kih podataka o Kosovu i zemljama u okruženju.

- **Da analizira**

- Uticaj prirodnih, društvenih i političkih faktora na Kosovo i zemljama u okruženju.
- Ulogu prirodnih i društvenih faktora u društveno-ekonomskom razvoju Kosova i zemljama u okruženju.

- **Da vrednuje**

- Ulogu prirodnih i društvenih faktora u niskom ekonomskom razvoju Kosova i zemljama u okruženju.
- Uticaj ljudskih djelatnosti na životnu sredinu.

- **Da razvije stavove i vrijednosti**

- Za raznolikost prirodnih, ljudskih i kulturnih karakteristika Kosova i zemalja u okruženju, vrednovanje prirodnih i ljudskih resursa.
- Ličnog ponašanja (da je kooperativan, otvoren, tolerantan, voljan, kritičan, sposoban za rad u grupi, paru, u upotrebi literature, leksikona, enciklopedija, interneta, obrazovnih televizijskih programa, da je sposoban za rad i saradnju sa komunitetima i dr.).

PLANIRANJE PROGRAMSKIH SADRŽAJA NA OSNOVU NACIONALNE PRIPADNOSTI

Kategorija	Potkategorija	Nastavne cjeline	Albanci		Srbi i Crnogorci		Bošnjaci		Turci		Hrvati	
			Br. ..	%	Br. .	%	Br. .	%	Br. .	%	Br. .e	%
Reoni- regioni	Kosovo i zemlje u okruže- nju	Balkansko Poluostrvo	2+1	4.55	2+1	4.55	2+1	4.55	2+1	4.55	2+1	4.55
		Kosovo	27+8	53.03	27+8	53.03	27+8	53.03	27+8	53.03	27+8	53.03
		Albanija	10+3	19.7	4+2	9.09	4+2	9.09	4+2	9.09	4+2	9.09
		Makedonija	3+1	6.06	3+1	6.06	3+1	6.06	3+1	6.06	3+1	6.06
		Srbija i Crna Gora	2+1	4.55	8+2	15.15	2+1	4.55	2+1	4.55	2+1	4.55
		Gr ka	1+0	1.52	1+0	1.52	1+0	1.52	1+0	1.52	1+0	1.52
		Bosna i Hercegovina	2+1	4.55	2+1	4.55	8+2	15.11	2+1	4.55	2+1	4.55
		Hrvatska	1+0	1.52	1+0	1.52	1+0	1.52	1+0	1.52	6+2	12.12
		Turska	2+1	4.55	2+1	4.55	2+1	4.55	8+2	15.15	2+1	4.55
		Ukupno	50+16	100	50+16	100	50+16	100	50+16	100	49+17	100

Planiranje programskih sadržaja

Katego- rija	Potkate- gorija	Nastavne cjeline	Br. as.	Ukupan br. as.	%
Reoni- Regioni	Geogra- fija Kosova i okolnih mjest	Balkansko poluostrvo	2+1	2+1	4.29
		Kosovo			
		Položaj i veli ina	1+0		
		Priroda Kosova	9+3		
		Stanovništvo i mjesta stanovanja	4+1		
		Ekonomija	8+2		
		Regioni Kosova	5+2	27+8	53.03
		Albanija			
		Položaj i prirodne odlike	3+1		
		Stanovništvo i mjesta stanovanja	2+0		
Ekonomija	3+1				
Regjioni Albanije	2+1	10+3	19.70		
Albanija (za minoritete)					
Geografski položaj i prirodne odlike	1+0				
Stanovništvo i mjesta stanovanja	1+1				
Ekonomija	1+0				
Regioni Albanije	1+1	(4+2)			
Makedonija					
Položaj i prirodne odlike	1+0				

		Stanovništvo i ekonomija	1+0		
		Regioni Makedonije	1+1	3+1	6.06
		Srbija i Crna Gora			
		Položaj i odlike prirode	1+0		
		Stanovništvo i ekonomija	1+1	2+1	4.55
		Srbija i Crna Gora (Srbi i Crnogorci)			
		Položaj i prirodne odlike	2+0		
		Stanovništvo i naseljena mjesta	2+1		
		Ekonomija	2+0		
		Regioni	2+1	(8+2)	
		Gr ka			
		Položaj, prirodne odlike, Stanovništvo i ekonomija	1+0	1+0	1.52
		Bosna i Hercegovina			
		Položaj i prirodne odlike	1+0		
		Stanovništvo i ekonomija	1+1	2+1	4.55
		Bosna i Hercegovina (Bošnjaci)			
		Položaj i prirodne odlike	2+0		
		Stanovništvo i naseljena mjesta	2+1		
		Ekonomija	2+0		
		Regioni	2+1	(8+2)	
		Hrvatska			
		Položaj, prirodne odlike, stanovništvo i			

		ekonomija	1+0	1+0	1.52
		Hrvatska (Hrvati)			
		Položaj i prirodne odlike	1+0		
		Stanovništvo i naseljena mjesta	1+1		
		Ekonomija	2+0		
		Regioni Hrvatske	2+1	(6+2)	
		Turska			
		Položaj i prirodne odlike	1+0		
		Stanovništvo i ekonomija	1+1	2+1	4.55
		Turska (Turci)			
		Položaj i prirodne odlike	1+0		
		Stanovništvo i naseljena mjesta	2+1		
		Ekonomija	3+0		
		Regioni Turske	2+1	(8+2)	
		Ukupno		50+16	100%

Napomena: Prikazani asovi u zgradama odnose se na nacionalne manjine koje žive na Kosovu. Sve manjine o Albaniji u e po fondu 4+2 asa. Srbi i Crnogorci za Srbiju i Crnu Goru raspolažu fondom od 8+2 asa, dok Bošnjaci za Bosnu i Hercegovinu (8+2),Turci za Tursku (8+2) i Hrvati za Hrvatsku (6+2).

Kategorija	Potkategorija	Nastavne cjeline	Okvireni rezultati	Međupredmetne veze
REGIONI	GEOGRAFIJA KOSOVA I OKOLNIH MJESTA	Balkansko Poluostrvo	-Da objasni geografski položaj i prirodne odlike Balkanskog poluostrva -Da upoznaju politiku podjelu Balkanskog poluostrva -Da objasni demografske i ekonomske karakteristike Balkanskog poluostrva	Geopolitika, Demografija, Ekonomija
		Kosovo Geografski položaj, teritorijalno prostiranje, veličina i granice	-Da zna prednosti geografskog položaja Kosova na Balkanskom poluostrvu -Da argumentuje transferne veze mora i kontinentalne unutrašnjosti. -Da objasni teritorijalno prostiranje i granice sa susjednim zemljama.	Geopolitika, Ekonomija, Matematika, Historija, Sociologija
		Priroda Kosova: sastav i geološki razvoj, reljef, klima, vode, zemljišta (vrste), biljni i životinjski svijet	-Da razlikuje glavne geološke karakteristike, da objasni vrste stijena i mineralna bogatstva - Da objasni glavne forme reljefa i njihove osobine -Da argumentuje ulogu reljefa u ljudskim aktivnostima - Da objasni klimatske faktore i tipove klima - Da argumentuje srednje vrijednosti i ekstreme klimatskih elemenata i vremenska pomjeranja i njihova teritorijalna	Geologija, Geomorfologija, Klimatologija, Hidrologija, Biogeografija, Pedologija, Fizika, Hemija, Biologija

			<p>prostiranja.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Da vrednuje vodena bogatstva i teritorijalne razlike -Da razlikuje hidrološka svojstva glavnih morskih udubljenja. -Da razlikuje vrste jezera i njihova svojstva -Da vrednuje značaj klime, voda ljudskih aktivnosti. -Da objasni glavne tipove zemljišta i njihova svojstva -Da argumentuje uzroke degradacije, erozije, zagađenja i zloupotebe zemljišta (oranica) -Da objasni uzroke izraženog biodiverziteta 	
		<p>Stanovništvo i naseljena mjesta: Historijski tokovi stanovništva, broj, geografsko prostranstvo, kretanje stanovništva, struktura stanovništva, migracije, dijaspora i naseljena mjesta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Da objasni kako je Kosovo bilo ranije naseljeno. - da objasni geografsko pružanje antičke Dardanije. - Da objasni zašto je Kosovo tokom historije bilo etnički, kulturni, vjerski i jezički mozaik i varijacija raznih konflikata i ratova -Da argumentuje uzroke promjene broja albanskog stanovništva i drugih naroda tokom raznih historijskih perioda. -Da objasni prostorne promjene gustine stanovništva -Da razlikuje faktore koji utiču na stupanj 	<p>Arheologija, Etnologija, Historija, Sociologija, Umjetnost, Demografija, Urbanizam, Građansko vaspitanje</p>

			<p>nataliteta i prirodnog porasta stanovništva</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da argumentuje uzroke nataliteta i mortaliteta i prirodnog porasta stanovništva. - Da vrednuje uzrasnu ekonomsku, polnu, ekonomsku, vjersku, obrazovnu, nacionalnu strukturu, i njihove osobine. - da objasni faktore koji uti u na migraciju stanovništva i njihove glavne faze. -Da objasni kriterije podjele mjesta za stanovanje i njihove funkcije -Da razlikuje glavne karakteristike gradova -Da argumentuje veze izme u industrijalizacije, urbanizma i degrarizma. 	
		<p>Ekonomija: Faktori ekonomskog razvoja, poljoprivreda, šumarstvo, industrija, faktori razvoja, energetske izvori i mineralna bogatstva, industrijske grane, razvoj i prostorno prostiranje. Transport, trgovina i turizam.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da razlikuje prirodne faktore koji uti u na ekonomski razvoj - Da objasni glavne grane poljoprivrede i nivo njihovog razvoja - Da vrednuje šume kao narodno blago i njihovu ulogu - Da razlikuju faktore koji uti u na razvoj industrije - Da razlikuje glavne grane industrije i njihov razvoj - Da objasni ulogu industrije u opštem ekonomskom transformiranju Kosova - Da vrednuje energetske izvore - Da razlikuje vrste, rezerve i proizvodnju 	<p>Ekonomija, Sociologija, Historija, Geologija</p>

			<p>(preradu) glavnih ruda</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da vrednuje glavne industrijske grane: proizvodnju, prve predmete, geografsku raspodjelu i stupanj njihovog razvoja - Da razlikuje faktore koji utiču na razvoj transporta - Da opiše glavne vrste transporta i nivo njihovog razvoja - Da vrednuje prirodnu, kulturnu i društvenu bazu u razvoju turizma. - Da argumentuje turističke potencijale Kosova. 	
		Regioni Kosova	<ul style="list-style-type: none"> -Da objasni kriterije regionalne podjele Kosova -Da razlikuje glavne regione i njihove karakteristike (prirodne, stanovništva i ekonomske) 	Geologija, Pedologija, Klimatologija, Demografija, Ekonomija
		Albanija: Geografski položaj, odlike prirode, stanovništva, ekonomske i regionalna podjela.	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni geografski položaj - Da objasni glavne prirodne karakteristike, - Da razlikuje osnovne karakteristike stanovništva - Da pokaže karakteristike naseljenih mjesta Albanije - Da razlikuje prirodne i društvene faktore koji utiču na ekonomski razvoj 	Geologija, Pedologija, Klimatologija, Demografija, Hidrologija, Historija, Sociologija, Ekonomija

			<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni glavne grane poljoprivrede i nivo njihovog razvoja - Da razlikuje faktore koji uti u na razvoj industrije - Da razlikuje glavne grane transporta i njihov razvoj - Da vrednuje energetske izvore - Da razlikuje, vrste , rezerve i proizvodnju glavnih ruda - Da razlikuje glavne industrijske grane i regione. - Da argumentuje turisti ke potencijale Albanije - Da razlikuje glavne regione Albanije i njihove karakteristike - Da objasni administrativnu podjelu Albanije. 	
		<p>Albanija (za minoritete): Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo, naseljena, ekonomija i regionalna podjela</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni karakteristike geografskog položaja - da objasni glavne prirodne odlike -da objasni glavne karakteristike stanovništva i naseljenih mjesta -Da razlikuje ekonomske karakteristike - Da razlikuje glavne geografske regione i njihove glavne karakteristike. 	<p>Geologija, Geopolitika, Klimatologija, Demografija, Hidrologjija, Historija, Sociologija. Ekonomija</p>

		<p>Makedonija: Geografski položaj, prirodne odlike, odlike stanovništva, ekonomska i regionalna podjela.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni geografske osobine položaja - Da objasni glavne prirodne odlike - Da razlikuje glavne karakteristike stanovništva-etni ku strukturu i strukturu naseljenih mjesta. - Da objasni ekonomske karakteristike - Da razlikuje geografske regione i njihove glavne karakteristike 	<p>Geologija, Pedologija, Klimatologija, Demografija, Hidrologija, Historija, Ekonomija</p>
		<p>Srbija i Crna Gora Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo i ekonomija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni geografske osobine položaja i prirodnih uslova, - da razlikuje karakteristike stanovništva - Da objasni organizovanje i politi ku podjelu 	<p>Geologija, Klimatologija, Demografija, Historija, Ekonomija</p>
		<p>Srbija i Crna Gora (Srbi i Crnogorci): Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo, ekonomija i regionalna podjela</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni geografski položaj - Da objasni glavne karakteristike prirode, - Da razlikuje osnovne karakteristike stanovništva - Da pokaže karakteristike naseljenih mjesta Srbije i Crne Gore - Da razlikuje prirodne i društvene faktore koji uti u na ekonomski razvoj - Da objasni glavne grane prirode i njihov razvoj - Da vrednuje energetske izvore - Da razlikuje vrste, rezerve i proizvodnju glavnih ruda 	<p>Geologija, Klimatologija, Demografija, Hidrologija, Historija, Ekonomija</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - Da razlikuje glavne regione i industrijske grane. - Da razlikuje glavne grane transporta i uslove razvoja turizma 	
		Gr ka: Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo i ekonomija	<ul style="list-style-type: none"> -Da objasni karakteristike geografskog položaja prirodnih uslova, - Da razlikuje odlike stanovništva-kulturni razvoj i etni ku strukturu - Da objasni specifi nosti ekonomskog razvoja (morski transport i turizam) 	Historija, Demografija, Ekonomija, Geopolitika
		Bosna i Hercegovina: Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo i ekonomija	<ul style="list-style-type: none"> -Da objasni karakteristike geografskog položaja i prirodnih uslova, - Da razlikuje ekonomske karakteristike i karakteristike stanovništva - Da objasni organizovanje i politi ku podjelu 	Historija, Demografija, Ekonomija, Geopolitika
		<i>Bosna I Hercegovina (Bošnjaci):</i> <i>Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo, ekonomija i regionalna podjela</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni geografski položaj - Da objasni glavne karakteristike prirode, - Da razlikuje osnovne karakteristike stanovništva - Da pokaže karakteristike naseljenih mjesta Bosne i Hercegovine. - Da razlikuje prirodne i društvene faktore koji uti u na ekonomski razvoj - Da objasni glavne grane poljoprivrede i 	Geologjija, Klimatologija, Demografija, Hidrologija, Historija, Ekonomija

			<p>nivo njihovog razvoja.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da vrednuje energetske izvore - Da razlikuje vrste, rezerve i proizvodnju glavnih ruda - Da razlikuje glavne industrijske grane i regione - Da razlikuje glavne grane transporta 	
		<p>Hrvatska: Položaj, prirodne odlike, stanovništvo i ekonomija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni karakteristike geografskog položaja i prirodnih uslova, - Da razlikuje karakteristike stanovništva- kulturni razvoj i etni ku strukturu - da objasni specifi nosti ekonomskog razvoja (transport na moru i turizam) 	<p>Historija, Demografija, Ekonomija, Geopolitika</p>
		<p>Hrvatska (Hrvati): Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo, ekonomija i regionalna podjela.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni geografski položaj - Da objasni glavne prirodne karakteristike, - Da razlikuje osnovne karakteristike stanovništva i naseljenih mjesta - Da razlikuje prirodne i društvene faktore koji uti u na ekonomski razvoj - Da objasni glavne grane poljoprivrede i njihov razvoj - Da vrednuje energetske izvore - Da razlikuje vrste, rezerve i proizvodnju glavnih ruda - Da razlikuje glavne industrijske grane i 	<p>Geologija, Klimatologija, Demografija, Hidrologija, Historija, Ekonomija</p>

			<p>regione</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da razlikuje glavne grane transporta i uslove razvoja turizma. 	
		<p>Turska: Položaj, prirodne odlike, stanovništvo, ekonomija i regionalna podjela</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni karakteristike geografskog položaja i prirodnih uslova, - Da razlikuje odlike stanovništva, kulturni razvoj i etni ku strukturu - da objasni specifi nosti ekonomskog razvoja (transport na moru i turizam) 	<p>Historija, Demografija, Ekonomija, Geopolitika</p>
		<p>Turska (Turcit): <i>Geografski položaj, prirodne odlike, stanovništvo, ekonomija i regionalna podjela</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da objasni geografski položaj - Da objasni glavne karakteristike prirode, - Da razlikuje osnovne karakteristike stanovništva i naseljenih mjesta - Da razlikuje prirodne i društvene faktore koji uti u na ekonomski razvoj - Da razlikuje glavne grane poljoprivrede i nivo njihovog razvoja - Da vrednuje energetske izvore - Da razlikuje vrste, rezerve i proizvodnju glavnih ruda - Da razlikuje glavne industrijske grane i regione - Da razlikuje glavne grane transporta i uslove razvoja turizma 	<p>Geologija, Klimatologija, Demografija, Hidrologija, Historija, Ekonomija</p>

METODOLOGIJA U ENJA

Primjena metoda, tehnika, strategija i raznih formi organizovanja nastavnog procesa je profesionalno pravo nastavnika.

Preporu uje se da mnogim aspektima metodološkog polja, kako onim teoretskim tako i aplikativnim, posveti posebna pažnja.

Metodologiju treba predhodno odabrati u skladu sa sadržajem teme koja e se obra ivati, ali i u zavisnosti od didakti ke osnove i nivoa geografskog znanja u enika.

Dobro je, da je metodologija u cjelini bude u službi što bržeg i ta nijeg usvajanja i upotrebe znanja, navika i vještina i geografskih vrijednosti , u prvom redu onih koja su potrebne u svakodnevnom životu.

Dobro je, tako e da se didakti ke metode me u sobom prepli u jedna sa drugom tokom cijelog nastavnog asa, u skladu sa karakterom znanja, predmetnih objekta kao i u funkciji novih tehnologija koje mogu da koriste i u enici i nastavnici.

Iz grupe verbalnih metoda preporu uje se upotreba metoda: izlaganja (objašnjavanja), razgovora, demonstriranja, slobodnih diskusija i td. Nastava, “u enik u centru” je veoma pogodna za primjenu u razredu, u cilju da u enje (znanje) kod u enika bude dugotrajno. Diskusije mogu da se odvijaju sa cijelim razredom, u paru, u grupi i dr., dok u enje u sadejstvu (jedan sa drugim), može se vršiti putem raznih tehnika kao: navala misli (burna diskusija), plodno mišljenje (klaster), usavršeni leksikon, džiksou, dvostruki dnevnik, znam- volim i znam -u im., predhodni termini, Venov dijagram, diskusija koja rješava problem itd..

OBLICI RADA

U nastavnom procesu realizacije programskih sadržaja geografije albanskih predjela, mogu se primjenjivati više obika rada:

- **individualni**
- **u paru**
- **u grupi**
- **sa itavim odjeljenjem**

METODOLOGIJA VREDNOVANJA

Verifikovanje i vrednovanje stupnja usvojenosti geografskih znanja u enika je veoma važan proces za uspješnu primjenu ovog programa.

Zato preporučujemo da se vrednovanje skoncentriše više na količinski i kvalitetni nivo postignuća postavljene (određene) opštih i specifičnih objektivâ. Dakle, plodnija su sistematska svakodnevna verifikovanja, ocjenjivanja i vredovanja za sve učenike.

VREDNOVANJE

Vrednovanje zahtjeva:

- Jasne nastavne objektivâ
- Motivisanje učenika
- Poznavanje iskustva i sposobnosti učenika
- Jasne zahtjeve (potrebe i interese) kao i efikasne nastavne metode i tehnike.

Vrednovanje se zasniva na:

- Šta govore, šta pišu i šta rade učenici

Instrumenti vrednovanja

Predmetni nastavnik i škola treba da odaberu i da primjenjuju dovoljan broj instrumenata za mjerenje i vrednovanje kao što su:

- praćenje (posmatranje);
 - upitnik (samovrednovanje);
 - pismeni izvještaj jednog praktičnog rada ili istraživanja;
 - usmenog izražavanja;
 - pismenog izražavanja;
 - kontrolni listi (koristi se pri manevarskim vještinama učenika);
 - dosije ili portofolija (samovrednovanje)
 - test zasnovan na kriterijima i objektivima;
 - test dostignuća sačinjen od zahtjeva (pitanja):
 - sa više alternativnih odgovora;
 - sa otvorenim i kratkim odgovorima;
 - sa izabranim otvorenim odgovorima itd.
- i svaki drugi instrument koji nastavnik smatra potrebnim.

Etape vrednovanja:

- kontrola, npr. šta znaju (šta je postignuto) i šta učenici ne znaju (šta nije postignuto);
- mjerenje, ono što se kontroliše, mjeri se;

- vrednovanje, podrazumijeva postavljanje jedne vrste suda vrijednosti, količinske ili kvalitativne zasnovane na mjerenju ocjenom.

Kategorije vrednovanja:

- formalno
- dijagnostičko
- problemsko (testiranje)
- motivaciono

Sva gore navedena vrednovanja vrše se od strane nastavnika tj. – unutrašnje vrednovanje.

Stupanj postignuća (dobiti)

Na kraju nastavne godine svaki učenik treba da dođe do jednog stupnja postignuća :

- odličan (veoma visoko postignuće);
- vrlo dobar (više postignuće);
- dobar (srednje postignuće);
- dovoljan (ograničeno postignuće) i
- nedovoljan (nedovoljno postignuće)

UDŽBENICI I DRUGI NASTAVNI IZVORI

- Odgovarajući školski udžbenik
- Priručnici
- Globus
- Atlas
- Razne mape-karte
- Brošure
- Novine, profesionalni školski časopisi
- Fotografije, posteri, šeme, dijagrami, tabele, grafikoni, satelitski snimci i dr.
- Fotoslajdovi, filmovi videokasete
- Kompjuterski programi, internet, CD i dr.

HISTORIJA

(2. razred sedmi razred, 64. razred godišnje)

UVOD

Nastava historije u XIII razredu gimnazija opšteg smjera ima za cilj da uenicima približi najvažnije historijske događaje iz opšte svjetske, evropske i historije balkanskih naroda.

Ue i ovaj predmet uenici sti u znanja o historijskom razvitku svijeta, Evrope i balkanskih naroda u XX i početkom XXI vijeka.

Predmetnim Planom i programom predviđeno je 64. časova. Od toga 55 za obradu novog gradiva, 15 za ponavljanje ili utvrđivanje i 4. časova u dispoziciji učitelja tip određuje nastavnik zajedno sa uenicima.

OPŠTI CILJEVI:

Nastavni program predmeta historije u XIII razred ima sljedeće ciljeve:

- Razvijanje sposobnosti kod uenika za analiziranje i razumijevanje osnovnih koncepata društvenog razvitka ljudskog društva, odnosno organizaciju, funkcionisanje i razvoj ljudskog društva od kraja Prvog svetskog rata danasnjih dana.
- Razvijanje sposobnosti kod uenika za analiziranje na ina života, mišljenja i djelovanja ljudi kao i političkog, ekonomskog, naučnog i kulturnog razvitka u XX i početkom XXI vijeka.
- Razvijanje sposobnosti za analiziranje i pravilno vrednovanje uloge pojedinih historijskih ličnosti koja su djela ili ideje dovodile do opšteg progressa ljudskog društva ili pojedinih naroda.
- Izgrađivanje pozitivne historijske svijesti kod uenika neophodne za razvijanje kritičkog mišljenja i razumijevanja uzroka posljednjih veza u historijskim procesima i pojavama.

OPŠTI I SPECIFI NI OBJEKTIVI

U enici treba da iz predmeta historije:

Znaju:

- da prate opšti razvitak ljudskog društva, kao i razvitak balkanskih naroda od kraja Prvog svjetskog rata pa sve do današnjih dana.

Razumiju:

- Osnovnu historijsku terminologiju ovog historijskog perioda.
- Koncepte i pravce opšteg razvitka ljudskog društva u XX i po etkom XXI vijeka.

Identifikuju:

- Historijske li nosti iz oblasti politike, kulture, nauke i obrazovanja ovog perioda iz nacionalne, historije susjednih naroda, evropske i svjetske historije.

Analiziraju:

- Društveno-ekonomske, sociološke, kulturne forme organizacije društva i država.
- Faktore koji su dovodili do razvitka društvenih procesa.

Vrednuju:

- Ulogu država i institucija u procesima historijskog razvitka ljudskog društva.
- Historijske pojave i procese koji su imali negativne posljedice na društveni razvitak.

Razvijaju navike vrednovanja:

- Vrednuju napredak i razvitak humanih vrijednosti ljudskog društva u XX i po etkom XXI vijeka.
- Izgra uju pozitivne navike kao što su: saradnja, zajedništvo i kultivisanje demokratskog mišljenja.
- Razvijaju osje aj za poštovanje rasnih, nacionalnalnih, vjerskih, polnih i drugih razlika u ljudskom društvu.
- Razvijaju osje aj za o uvanje i zaštitu arheoloških nalazišta, monumentalnih historijskih spomenika, muzeja, arhiva, biblioteka kao važnih institucija kulturne baštine pojedinih naroda.

Kategorije	Potkategorije	Programski sadržaji	Okvireni rezultati	Medjupredmetna korelacija
SAVREMENO DOBA	Svijet izme u dva svjetska rata	<p>Svijet izme u dva rata</p> <p>1.Engleska od 1918-1939.</p> <p>2.Francuska od 1918-1939.</p> <p>3.Italija 1918-1939.</p> <p>4.Njema ka od 1918-1939.</p> <p>5.Španija od 1918-1939.</p> <p>6.SSSR od 1918 do 1939.</p> <p>7.Austrija i Ma arska izme u dva rata.</p> <p>8.Turska od 1918-1939.</p> <p>9.Zemlje Azije i Afrike izme u dva rata.</p>	<p>-daju kratak pregled razvoja evropskih zemalja pobjednica u prvom svjetskom ratu kao na primjer Engleske i Francuske.</p> <p>-daju kratak pregled razvoja Njema ke i Italije sa posebnim osvrtom na ja anje diktatorskih režima.</p> <p>-objasne karakteristike razvoja država nastalih poslije Prvog svjetskog rata na pr.Ma arska i Austrija.</p> <p>-opišu društvene i politi ke promjene u Rusiji poslije oktobarske revolucije.</p> <p>-objasne glavne karakteristike socijalisti kog ure enja Rusije i Staljinove diktature.</p> <p>-opišu ja anje diktatorskih režima i pojavu Nacizma u Italiji.</p> <p>-analiziraju koncepte fašisti ke ideologije.</p> <p>-opišu uzrok i tok gra anskog rata u Španiji.</p>	<p>geografijom, gra anskim vaspitanjem, ekonomijom, pravom. književnoš u, likovnom i muzi kom umjetnoš u.</p>

		<p>10.SAD i Latinska Amerika između dva rata.</p> <p>11.Velika ekonomska kriza 1929-1933 godine. Pojava i širenje nacizma.</p>	<p>-objasne o povećanju uticaja SAD u svjetskoj politici.</p> <p>-daju kratak pregled razvitka azijskih i afričkih država i shvate da je njihov kolonijalni položaj bio prepreka za njihov razvitak</p> <p>-shvate razmjere ekonomske krize 1929-1933 godine i njene posljedice.</p> <p>-opišu kako se velika ekonomska kriza manifestovala na jačanje diktatorskih režima i jačanje fašizma.</p>	
I.SAVREMENO DOBA	III.Razvitak kulture, nauke i tehnike u XX vijeku.	<p>Razvitak kulture, nauke i tehnike</p> <p>12.Razvitak nauke i tehnike</p> <p>13.Obrazovanje, kultura i umjetnost u svijetu između dva rata. (2 asa)</p>	<p>-obrazlože napredak nauke, tehnike i tehnologije u svijetu između dva svjetska rata.</p> <p>-opišu obrazovne i kulturne prilike u svijetu između dva rata.</p> <p>-prepoznaju nauku, tehniku i kulturna dostignuća ovog perioda</p>	<p>Prirodnim naukama, književnosti, likovnom i muzičkom umjetnosti</p>

<p>I.SAVREMENO DOBA</p>	<p>IV.Balkansko poluostrvo izme u dva rata</p>	<p>Balkan izme u dva rata 14.Ujedinjenje Južnih Slavena i stvaranje kraljevine SHS. 15.Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (Jugoslavija) od 1918 do 1941. 16.Ustavno-pravni položaj Bosne i Hercegovine u kraljevini SHS. 17.Ustavno-pravni položaj Kosova u kraljevini SHS. 18.BiH i Kosovo za vrijeme šestojanuarske diktature. 19.Rumunija od 1919 do 1941 god. 20.Bugarska od 1918 do 1941 god.i 21. Gr ka izme u dva rata.</p>	<p>-opišu preduslove i političke okolnosti u kojima je stvorena kraljevina SHS. -objasne kakav je bio položaj BiH i Kosova po ustavima iz 1921 i 1931 godine. opišu društveno-ekonomski, politički i kulturni razvitak Albanije izme u dva rata. - opišu društveno-ekonomski, politički i kulturni razvitak Turske republike izme u dva rata. -daju kratak pregled razvoja Rumunije, Bugarske i Grčke izme u dva rata.</p>	<p>geografijom, građanskim vaspitanjem, ekonomijom, pravom. književnošću, likovnom i muzičkom umjetnošću.</p>
--------------------------------	---	--	--	---

<p>I.SAVREMENO DOBA</p>	<p>V.Razvitak kulture, nauke i tehnike u XX vijeku.</p>	<p>Obrazovanje i kultura.</p> <p>22.Obrazovanje i kultura u Bosni izme u dva rata.</p> <p>23.Obrazovanje i kultura na Kosovu izme u dva rata. (2 asa)</p>	<p>-opišu obrazovne i kulturne prilike u Bosni izme u dva svjetska rata.</p> <p>-opišu obrazovne i kulturne prilike na Kosovu izme u dva svjetska rata.</p> <p>-identifikuju najvažnija kulturna dostignu a iz ovog perioda.</p>	<p>književnoš u, likovnom i muzi kom umjetnoš u.</p>
		<p>Drugi svjetski rat.</p> <p>24.Svijet na pragu Drugog Svjetskog rata.</p> <p>25.Uzroci i po etak rata.</p> <p>26.Fa istiška osvajanja do 1941.</p> <p>27.Drugi svetski rat od 1941 do 1943 godine.</p> <p>28.Stvaranje antifasisti ke koalicije.</p> <p>29. Drugi svetski rat od 1943 do 1945 godine.</p> <p>30.Napad na Jugoslaviju</p>	<p>-nau e o uzrocima koji su doveli do Drugog svjetskog rata.</p> <p>-opišu po etak rata i prve ratne operacije.</p> <p>-opišu tok rata od 1941 do 1943 godine.</p> <p>-pojasne o zna aju stvaranja antifasisticke koalicije i navedu glavne ta ke "Atlanske povelje"</p> <p>-na karti pokažu raspored snaga na glavnim frontovima i mjesta velikih bitaka.</p> <p>-opišu tok rata od 1943-1945 i slom osovine Rim-Berlin-Tokio</p> <p>-opišu napad na Jugoslaviju .</p>	<p>geografijom, gra anskim vaspitanjem, ekonomijom, pravom. književnoš u, likovnom i muzi kom umjetnoš u.</p>

I.SAVREMENO DOBA	VI.Svijet za vrijeme Drugog svjetskog rata.	i njen raspad. 31.NOP u Jugoslaviji. Bosna i Hercegovina kao neposredno ratno poprište. 32.NOP na Kosovu 33.Kraj rata i njegove društveno-ekonomske posledice.Holokaust.	-objasne posljedice okupacije i pojavu različitih ideoloških pokreta. analiziraju pojavu i tok NOP u Jugoslaviji. -na karti pokažu poprišta velikih bitaka na prostoru Bosne i Hercegovine. -opišu razvoj NOP-a na Kosovu. -daju kratak pregled rata na Balkanu. -navedu glavne političke društveno socijalne i demografske posljedice rata (ljudske žrtve, materijalna razaranja i dr.)	
II.SAVREMENO DOBA	VII.Obrazovanje, kultura, nauka i tehnika u XX vijeku.	Obrazovanje i kultura 34.Obrazovanje i kultura na Kosovu u toku Drugog svjetskog rata (1 čas)	-objasne o načinima i mogućnostima obrazovnog i kulturnog razvitka naroda Kosova za vrijeme fašističke okupacije.	književnost, likovnom i muzičkom umjetnošću.
	Evropa i svijet poslije Drugog svjetskog rata.	35.Međunarodni odnosi poslije Drugog svjetskog rata.	-analiziraju historijsku kartu poslijeratne Evrope i navеду karakteristike mirovnih ugovora.	

		<p>Hladni rat</p> <p>36. Organizacija UN i njena uloga u poslijeratnom svijetu.</p> <p>37. SAD od 1945-1990 god.</p> <p>38. Velika Britanija od 1945-1990 god.</p> <p>39. Francuska od 1945-1990 god.</p> <p>40. Nemačka od 1945-1990 god.</p> <p>41. Italija od 1945-1990 god.</p> <p>42. SSSR i zemlje Istočne Evrope 1945-1990 god.</p> <p>43. Azija i Afrika poslije Drugog svjetskog rata.</p>	<p>-razumiju nove političke odnose u Evropi između pobednika i poraženih.</p> <p>-objasne nove društvene odnose i narasli uticaj SSSR i socijalizma.</p> <p>-vrednuju stvaranje organizacije UN i njenu ulogu u poslijeratnom svijetu.</p> <p>-naučite o strukturi i organima organizacije UN.</p> <p>-objasne o novim suprotnostima u svijetu, stvaranju novih blokova i pojmu tzv. "Hladnog rata". daju kratak pregled razvoja zapadnoevropskih država Engleske i Francuske.</p> <p>-objasne posljedice poraza Nemačke i Italije na njihov poratni razvoj.</p> <p>-analiziraju glavne crte antagonizama i suprotnosti između evropskih država.</p> <p>-opisuju razvoj SSSR i jačanje uticaja socijalizma u istočnoj Evropi.</p> <p>-opisuju razvoj istočnoevropskih zemalja koje su bile pod neposrednim utjecajem SSSR.</p>	
--	--	---	--	--

		<p>44.SAD i zemlje Latinske Amerike poslije Drugog svjetskog rata.</p> <p>45.Formiranje odbrambenih i ekonomskih saveza u Evropi (OEBS, EU, NATO i dr.)</p> <p>46.Demokratski procesi u Istočnoj Evropi 90-ih godina XX vijeka.Kriza i pad komunizma.</p>	<p>-razlože poslijeratni razvitak SAD i objasne o povećanje političkog i ekonomskog uticaja SAD u svijetu.</p> <p>-daju kratak pregled razvitka zemalja Latinske Amerike.</p> <p>-opisu tok anticolonijalnog pokreta u Aziji i Africi.</p> <p>-vrednuju anticolonijalnu borbu naroda Azije i Afrike.</p> <p>-identifikuju probleme bivših kolonija (ekonomska zavisnost, neokolonijalizam i dr.)</p>	
	<p>Balkanske zemlje posle Drugog svjetskog rata.</p>	<p>Balkan poslije Drugog svjetskog rata</p> <p>47.Socijalistička Jugoslavija do 1974 godine.</p> <p>48.Jugoslavija od 1974 do 1990 godine.</p> <p>49. Ustavno-pravni položaj BiH u Jugoslaviji.</p>	<p>-daju kratak pregled poslijeratnog razvitka Jugoslavije.</p> <p>-opisu glavne karakteristike komunističke vladavine i ulogu Josipa Broza u poslijeratnom razvitku Jugoslavije.</p> <p>-analiziraju ustavni i pravni položaj BiH i Kosova u Jugoslaviji.</p> <p>-analiziraju odnose unutar jugoslovenske federacije.</p>	

		<p>50. Ustavni-pravni položaj Kosova u sastavu Jugoslavije do 1974. godine</p> <p>51. Kosovo u jugoslovenskoj federaciji posle 1974. god.</p> <p>52. Albanija i Turska posle Drugog svjetskog rata.</p> <p>53. Raspad Jugoslavije i ratovi na njenom prostoru</p> <p>54. Ratovi u Bosni i na Kosovu.</p> <p>55. Proces približavanja zemalja jugoistočne Evrope Evro-atlanskim integracijama.</p>	<p>-daju pregled društveno-ekonomskog i političkog razvoja Albanije u vrijeme socijalističke vladavine.</p> <p>-navedu karakteristike razvoja Turske između istoka i zapada</p> <p>-navedu uzroke ekonomske i političke krize Jugoslavije tokom devedesetih godina i opišu njen raspad i ratove na prostoru socijalističke Jugoslavije.</p> <p>-opišu razmjere ratova u Bosni i na Kosovu i njihove posljedice.</p> <p>-objasne o aktuelnim problemima zemalja jugoistočne Evrope (tranzicija, približavanje EU, NATO-u i dr.)</p>	
--	--	---	--	--

Napomena: Od ukupnog godišnjeg fonda osnova ostavljena je mogućnost da četiri osnivača nastavnika planira u zavisnosti od interesovanja učenika. Preporučuje se da se ti osnivači iskoriste za sadržaje iz lokalne historije ili za posjete muzejima, arhivama, kulturno-historijskim spomenicima itd.

METODOLOGIJA NASTAVE HISTORIJE

-Metodologija nastave historije je jedan od najvažnijih segmenata vaspitno-obrazovnog procesa jer jedino pravilnim metodološkim pristupom se može postići i uspjeh u nastavi a nastava historije ostvariti svoje vaspitno-obrazovne ciljeve.

Pored ovoga za uspješnu implementaciju nastavnih sadržaja predviđeni planom i programom veoma je bitan i stepen stručnosti i motivisanosti nastavnika kao i materijalno tehnički uslovi škole za izvođenje nastave historije. S obzirom da historija nije egzaktna nauka veoma je važan pravilan metodološki pristup uz stalno kombinovanje različitih nastavnih metoda kako bi se izbegla nezainteresovanost i demotivisanost učenika za predmet što se često događalo u dosadašnjoj praksi. Pri sastavljanju godišnjih, mjesečnih i dnevnih planova nastavnici planiraju nastavne jedinice onako kako su formulisane ali im je ostavljena mogućnost da zajedno sa učenicima planiraju nekoliko časova godišnje (po izboru) kao i da samostalno raspodijele časove za ponavljanje, utvrđivanje i t.d.

Prilikom realizacije nastavnici planiraju za svaku temu vaspitno-obrazovni cilj i zadatke, nastavne metode, nastavna sredstva, tekstove i literaturu za učenike i mogućnost korelacije sa srodnim predmetima koja je od izuzetnog značaja za uspješnu implementaciju programskih sadržaja kao i za postizanje rezultata u celokupnom obrazovnom procesu.

Na osnovu svega ovoga smatramo da se najbolji uspjeh u nastavi historije može postići kombinovanjem različitih metoda, organizacionih formi i tehnika učenika tj. kombinovanjem:

- narativne metode (predavanje)**
- dijaloške metode (razgovor, rasprave, debate)**
- metode demonstracije (pokazivanje, prezentovanje)**
- metoda rada sa tekstom (čitavanje i komentarisanje tekstova sa historijskom sadržinom)**
- korišćenje audio-vizuelnih i drugih tehničkih sredstava kao što su dijaprojektor, grafoskop, kompjuter sa internet mrežom i t.d.**
- posjete kulturno-historijskim spomenicima, muzejima, arhivama, arheološkim lokalitetima i t.d.**

Za uspješnu realizaciju nastavnih sadržaja je veoma bitno kombinovati i različite organizacione forme nastavnog procesa odnosno, oblike rada a to su:

- frontalni** (rad sa čitavim razredom) na primjer kada se primjenjuje narativna, dijaloška metoda ili kada se koristi dijaprojektor.

-rad sa grupama-na primjer kada se primenjuje rad sa tekstem

-rad u parovima

-individualni rad - na primjer kada se želi potstati i samostalan istraživački rad učenika.

Od velikog broja tehnika učenja sugeriraju se korišćenje onih tehnika preko kojih se motiveše samostalan i istraživački rad učenika tj. preko kojih se postiže da učenik bude aktivan i esnik u nastavi. Pored tradicionalnih preporuka uče se korišćenje novih tehnika kao što su: **brainstorming, klaster insert, petostih i druge.**

Posebno važno mjesto u metodologiji nastave historije zauzima i **me upredmetna korelacija sa srodnim predmetima** preko kojih se ostvaruje cjelokupnost, kontinuiranost i svrsishodnost u učenikovog

U nastavi historije korelacija se može ostvariti sa: **geografijom, arheologijom, ekonomijom, pravom, književnošću, likovnom i muzikom umjetnošću, grafičkim vaspitanjem i drugim predmetima.**

Svaki od ovih predmeta ima posebnu strukturu te se i korelacija u obradi ne može uvijek vremenski poklopiti pa je stoga potrebno da nastavnici historije korelaciju pojačaju konsultovanjem sa nastavnicima srodnih predmeta. I na kraju veoma je poželjno da nastavnici prilikom implementacije programskih sadržaja stalno ukazuju na uzročno-posledične veze i geopolitičku povezanost historijskih događaja i njihove trajnost i upotrebljivost u učenikovog znanja kao i razviti kod učenika sposobnost za kritičko razmišljanje i razumijevanje pojava, procesa i događaja u sadašnjem svijetu.

VREDNOVANJE

Vrednovanje je stalni proces posmatranja aktivnosti i uspjeha učenika i time se postiže podsticajni karakter nastave a u učenici se motiviše za temeljan i sistematski rad. Prilikom vrednovanja nastavnik prati i vrednuje cjelokupno angažovanje učenika tj. **usmene odgovore, pisane radove, referate, testove**, kao i sve aktivnosti koje učenik preduzima radi usvajanja znanja, umjenja i navika kao i njegov stvaralački duh. Proces vrednovanja pruža nastavniku povratnu informaciju o stepenu usvojenosti gradiva odnosno uspjeha učenika a samim tim i nastavnika.

Prilikom vrednovanja potrebno je obratiti posebnu pažnju na **obim znanja (kvantitet) i nivo znanja (kvalitet).**

Vrednovanje i obima i kvaliteta znanja utvrđuje se stepenom usvojenosti programa na nekom od sledećih nivoa:

-prepoznavanje i reprodukcija gradiva

-razumijevanje nau enog (shvatanje zna aja pojmova i injenica, izdvajanje bitnog od nebitnog, povezivanje injenica i td.)

-kriti ki odnos prema nau enom

-stvarala ki odnos prema nau enom, koji se ogleda u samostalnom pronalaženju primjera i td.

U vrednovanju ma kog od navedenih nivoa znanja u nastavi historije nastavnik mora uzeti u obzir slede e važne elemente:

-poznavanje historijskih injenica kao bitnih odrednica historijskog doga aja, pojave ili procesa u njihovoj logi koj i historijskoj povezanosti.

-povezivanje hronologije bitne za vremensko odre ivanje doga aja, pojave ili procesa u cilju shvatanja uloge historijskog vremena u društvenom razvitku.

-poznavanje elemenata historijske geografije bitnih za lokalizovanje doga aja, pojave ili procesa sa ciljem shvatanja uloge prostora u historijskom razvitku.

-poznavanje historijskih i socioloških pojmova i kategorija, njihovu odgovaraju u upotrebu i njihovo povezivanje u sistem koji omogu-ava razvitak historijskog mišljenja kod u enika

-razumijevanje uzro no-posledi nih veza u historijskim doga ajima.

-sposobnosti opisivanja i objašnjavanja doga aja, pojava ili procesa književnim jezikom.

Slicno vrednovanju znanja potrebno je vrednovanje interesovanje u enika za historijska istraživanja i rezultate historijske nauke kao i vrednovanje veština i navika prilikom koriš enja historijskegra e, literature, kaoi savremenih nastavnih sredstava

I na kraju potrebno je još jednom ista i da samo uz kombinovanje razli itih (savremenih) metoda i tehnika u nastavi historije može se o ekivati da sama nastava historije ostvari svoje opšte obrazovne i vaspitne zadatke i ciljeve u integralnom nastavnom procesu.

IZVORI I LITERATURA:

1. Prof. dr. Mustafa Imamovi : Historija Bošnjaka, Sarajevo, 1988;
2. J. V. Tarle: Istorija novog vijeka I i II, Beograd, 1949;
3. Dr. Ali Hadri: Historija albanskog naroda, Priština;

4. Grupa autora: Historia e Populit Shqiptar (za srednje škole), Priština, 1998;
5. Grupa autora: Istorija naroda Jugoslavie II, Beograd, 1953;
6. Enes Pelidija, Enver Imamovi : Historija za prvi razred srednjih škola, Sarajevo, 2001;
7. MONT: Okvir novog kurikulumuma Kosova, Priština 2001;
8. MONT: Nastavni plan i program za IX razred, Priština 2003;
9. MONT: Nastavni plan i program za X razred, Priština 2003.

IZVORI NA INTRNETU:

1. [www - mszs. si. slo. solstvo](http://www.mszs.si/slo/solstvo)
2. [www. historyplace. com](http://www.historyplace.com)
3. [www. eurocliohistory. org](http://www.eurocliohistory.org)
4. [www. euroclio. net](http://www.euroclio.net)

UVOD

Sada je već poznata činjenica da je nauka psihologije i profesija psihologa veoma popularna u svijetu. Ova popularnost nije ostavila a da ne obuhvati i kosovsko društvo, gdje je društveni interes za studiranje ove nauke mnogo više porastao nakon rata. Ovako veliko interesovanje dolazi kao posljedica velikih opštih ljudskih napora kako bi, prvo sebe upoznali, a zatim i druge, kako bi bolje shvatili ponašanje ljudi, da bi više vodili računa o njihovom zdravlju, da bi bolje odgovorili društvenim i tehnološkim promjenama, da bi stvorili društvo u kojem će prevladati poštovanje za prava svakoga i opšte blagostanje, kao i da bi se sačuvala prirodne vrijednosti sredine. Prezentirani plan i program se ovdje zalaže da da najbolji pregled, upravo da se stvori takvo stanje gdje će porasti interes mladih Kosovara za psihologiju.

Ovaj plan i program se zalaže da omogućiti pregled i iznese savremene tokove psihologije kao nauke, prilagode ih i se s druge strane razvoju i znanjima kosovskih učenika. Ovo im daje mogućnost da se približe svojim suvršnjacima u svijetu, koji psihologiju ubrajaju u jednu od najboljih profesija novog stoljeća. Dizajn plana i programa daje jednu dobru mogućnost i sa ta dva gledišta nastavne dinamike: on je u stvari, izrađen da bi olakšao učenicima u razredu na način da učenicima bude što lakše (1) da dobiju znanja za pojave i glavne psihološke koncepte psihologije i (2) da personalno reflektuju i primjenjuju više od tih znanaja i odnosa sa njima.

U pomoć nastavnom procesu dolaze i *objektivi* za svaku tretiranu temu. Ovi objektivi ciljaju da "razmontiraju" misaone procese i ljudska individualna i društvena ponašanja kako za nastavnike, tako i za učenike. Jednu drugu pomoć za nastavni proces i onaj vrednovanja osobito dolazi od *objektivnih rezultata*. Evidencija ovih rezultata daje nastavniku mogućnost da bude objektivniji pri vrednovanju i da što bolje mjeri

uspjeh u nastavnom procesu ovog predmeta. Sa druge strane, uenicima se putem oekivanih rezultata približava mogućnost da dobiju realan pogled za sposobnosti i njihova znanja iz ovog predmeta i da se sistematski angažuju u svom daljem usavršavanju. U opštem planu, plan i program psihologije za XIII razred, vjerujemo da e dati još jednu skromnu pomo u stvaranju jedne edukativne i kulturne raznolikosti.

CILJEVI

Glavni ciljevi predmeta psihologije za 13 razred opšte gimnazije bi bili:

- 1) Produbljivanje znanaja uenika putem psihologije, njenim metodama istraživanja i njenim tradicionalnim poljima (oblastima);
- 2) Shvatanje koncepata psihologije i glavnih psiholoških termina od strane uenika;
- 3) Poznavanje i razumijevanje uenika sa ulogom i uticajem unutrašnjih i spoljnih faktora na psihu ovjeka i njegovu psihološku funkciju;
- 4) Primjena znanja dobijenih od uenika iz njihovog svijeta shvatanja o sebi i društvu koje ih okružuje.

OBJEKTIVI

Predmetni materijal predmeta psihologije za 13 razred opšte gimnazije je dizajniran, da na kraju uenik može da:

1) Demonstrira jedan zadovoljavajući nivo znanja iz nauke psihologije

- U vezi sa glavnim pravcima psihologije
- Na planu razlika između glavnih pravaca psihologije što se ti e na ina, kako oni izu avaju psihologiju
- O metodama istraživanja u psihologiji

2) Da razrade prirodu psiholoških koncepata kod pojedinca i društva

- U vezi sa ljudskim razvojem kao procesom
- Između nekoliko teorija o ljudskom razvoju
- Objašnjenja o procesu uenja
- Sa ta ke gledišta fenomena pam enja i njegovih posebnih aspekata

- Na planu procesa mišljenja i jezika sudjelovanja me u njima
- Prema glavnim stanjima svijesti

3) Da objasni osnovne naučne fenomene odnosa društvo- individua

- Pojam ličnosti i na njega njegovog vrednovanja
- Opis karakteristika života odraslih
- Opisu uticaja socijalnih i kulturnih dimenzija u ponašanjima
- Razrada pitanja o mentalnom zdravlju i onom fizičkom.
- Demonstriranje pojmova o vrijednostima i vjeri

4. Da identifikuje temeljne individualne misaone procese i njihov uticaj na određene situacije

- Identifikuju i biološke osnove ponašanja
- U objašnjenju osjeta i percepiranja i njihovih posebnih aspekata
- U opisu motivacija i emocija u personalnom psihološkom konceptu
- U poznavanju i opisu seksualnih funkcija uvijek i fenomena polnih uloga
- U poimanju fenomena stresa i aplikaciji dobijenih znanja u vezi sa personalnim psihološkim životom

PROGRAMSKI SADRŽAJ			
KATEGORIJE	POTKATEGORIJE	Broj asova	%
Historija psihologije i metode istraživanja u psihologiji	Razvoj psihologije kao nauke	10	15.15
	Glavne psihološke teorije		
	Metode psihološkog istraživanja		
Biopsihologija	Biološke faze ponašanja	19	28.78
	Osjeti i percepiranja		
	Motivacija i emocije		
	Seksualnost i polnost		
	Stres, (savlađivanje) kako ga prebroditi i zdravlje		
Životni razvoj	Ljudski razvoj tokom života	4	6.06
	Učenje	14	21.21
Pamćenje			

Kognitivitet	Mišljenje i jezik		
	Stanja svijesti		
Sociokultura	Li nost	19	28.78
	Mentalno zdravlje i ono fizi ko		
	Kulturne i socijalne dimenzije ponašanja		
	Karakteristike života odraslih		
	Vrijednosti i vjera		

SADRŽAJ PREDMETA PO KATEGORIJAMA SA O EKIVANIM REZULTATIMA

Historija psihologije i metode psihološkog istraživanja (10 asova)	
Programski sadržaj:	O ekivani rezultati:
<p><i>1. Šta je psihologija i koje je ona promjene pretrpjela tokom svojeg razvoja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Discipline i alternativne poddiscipline u psihologiji • Koncepti tijesno povezani sa psihološkim istraživanjima • Šta je etika istraživanja sa ljudima i životinjama 	<ul style="list-style-type: none"> • Opis humanih gledišta, feministi kih i socijalnog konstruktivizma • Upore ivanje humanisti kih, feministi kih i socijalnog konstruktivizma. • Identifikovanje razvoja eti kih koncepata u ljudskom istraživanju i istraživanju životinja • Nabranjanje nekoliko eti kih pravila kod istraživanja • Diskusije o razvoju psihologije kao empirijske nauke • Zna aj eti kih principa u psihološkim istraživanjima
Me upredmetni pristupi:	
U ovoj kategoriji predmetni materijal je tijesno povezan sa poljem statistika.	

Biopsihologija (19 asova)	
Programski sadržaj:	O ekivani rezultati:
<p><i>1. Biološke osnove ponašanja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nervni sistem i svjesno iskustvo • Naslje e i sredina: šta je od 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovanje veza izme u nervnog sistema i svjesnosti • Objašnjenje uloge hemisfera u svjesnom psihi kom životu ovjeka • Opis kako neuropsihologija odre uje

<p>ve eg zna aja?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Istraživanja o naslje u kod ljudi • Endokrini sistem ovjeka <p>• Istraživanja u vezi sa mozgom</p> <p><i>2. Osjećaji i percepcija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Orijehtacija i kretanje • Osjetljivost kože i bol • Perceptivne snage: porijeklo (postanak) i uticaji • Rebus perceptiranja i kulturni diverzitet <p><i>3. Motivacija i emocija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Motiv ljubavi i njegovi kulturni elementii • Seksualni motiv i njegovi elementi • Elementi emocija • Agresivnost: emocionalni i motivacioni aspekti <p><i>4. Seksualnost i polovi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Poznavanje, stavovi i seksualno ponašanje • Seksualna poreme enosti i polni identitet 	<p>koncept “sebe”</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskusija o rezultatima istraživanja razlika između žena i muškaraca u funkcionisanju mozga <p>• Opis i diskusija o rezultatima istraživanja o naslje u kod ljudi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Funkcionisanje endokrinog sistema ovjeka • Opis funkcije i mjesta lu enja žlijezda endokrinog sistema <p>• Objašnjenje koncepata orijentacije i kretanja našeg tijela</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opis osjetljivosti kože u osjetima • Opis kulturnih razlika na osjetima bola • Objašnjenje sposobnosti povezanih u perceptiranju • Objašnjenje koncepta ekstra osjetljivog percepiranja • Opis kulturnih razlika koje se ti u percepiranja. <p>• Opis motiva ljubavi kao jednog od osnovnih motiva ovjekovog života</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskusija kulturnih varijacija emocionalnog života, psihi kog žiovota ovjeka • Razrada glavnih elemenata emocija • Identifikovanje psiholoških elemenata volje • Imenovanje bioloških karakteristika volje • Diskusija kulturnih elemenata emocija • Objašnjenje fenomena agresivnosti i njegovih elemenata • Razrada koncepta agresivnosti sa emocionalnog i motivacionog gledišta <p>• Opis veze između stavova i seksualnog ponašanja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identifikovanje glavnih simptoma psiho-seksualnih poreme enosti i polnog identiteta • Opis nekoliko oblika izražavanja seksualnog ponašanja
---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Seksualnost i nekoliko oblika njenog izražavanja <p><i>5. Stres, njegovo savladavanje i zdravlje</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Biološki i emocionalni faktori stresa • Lični faktori i njihov uticaj na stres • Kontekstni faktor i stres • Razlika ponašanja vezanih za zdravlje 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovanje i objašnjenje bioloških izvora stresa • Redosljed i objašnjenje mogućih emocionalnih reakcija na stres • Redosljed i objašnjenje ličnih faktora i njihova veza sa stresom • Identifikovanje kontekstnih faktora na izražavanje i težinu stresa • Identifikovanje i opis strategija za razliku ponašanja povezanih sa zdravljem
<p>Me upredmetni pristupi:</p> <p>U ovoj kategoriji predmetni materijal je povezan sa naukom biologije, sa anatomijom i fiziologijom, sa kulturologijom, kao i sa poljem mentalnog zdravlja i onog javnog.</p>	

<p align="center">Životni razvoj (4. razred)</p>	
<p>Programski sadržaj:</p> <p><i>1. Razvoj odraslih</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Odrasli: priroda razvoja i prelazak u ovu fazu • Rana zrelost i ona srednja • Pozna zrelost i prelomno doba • Opšte karakteristike faze prije smrti 	<p>Osigurani rezultati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opis fizičkih promjena, kognitivnih i socijalnih od perioda zrelosti do smrti • Objašnjenje prirode razvoja u zreloj dobi • Identifikovanje glavnih osobina prelaska u zrelo doba • Teorija životnih faza u zrelosti • Razlaganje prirode razvoja u prelomnoj dobi • Identifikovanje glavnih pitanja u vezi sa mentalnim zdravljem u toku prelomnog doba • Opis procesa suočavanja sa ličnom smrću • Opis procesa suočavanja sa smrću nekog drugog
<p>Me upredmetni pristupi:</p> <p>U ovoj kategoriji jedno veoma važno stajalište predmetnog materijala iz psihologije sa materijalom iz drugih polja je i ono sa biologijom i poljem tehnologije.</p>	

Kognitivitet (14 asova)	
<p>Programski sadržaj:</p> <p><i>1. Kod u enja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Biološka ograni enja u enja • Kognitivni uticaji kod u enja • Vezivni modeli u enja • Bihevizorna aplikativna analiza <p><i>2. Pam enje</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Teorije o pam enju • Kritika teorija o pam enju • Zaboravljanje i njegove karakteristike • Spre avanje zaboravljanja: koliko je mogu ovaj proces? • Napori za preplitanje biologije i psihologije pam enja <p><i>3. Mišljenje i jezik</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Pitanja obrazlaganja i izbora problema • Rasu ivanje i odlu ivanje • Produkt (izvedba) jezika: glavni koncepti • Jezik i komunikacija • Jezik, mišljenje i kultura 	<p>O ekivani rezultati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opis nekoliko ograni enja koja kod u enja dolaze iz biologije • Objašnjenje nekoliko glavnih koncepata bioloških ograni enja kod u enja • Identifikovanje glavnih uticaja u enja • Diskusija o glavnim teorijama kognitivnih uticaja u enja • Opis vezivnih modela u enja • Opis kognitivnih uticaja u enja • Pregled upotrebe aplikativne bihevizoristi ke aplikativne analize od strane psihologa • Identifikovanje glavnih elemenata aplikativne bihevizoristi ke analize <ul style="list-style-type: none"> • Imenovanje nekoliko teorija o pam enju • Razlika glavnih karakteristika raznih teorija o pam enju • Opis rada dvaju pionira istraživanja o pam enju: Ebingaus i Bartlet • Opis nekoliko glavnih karakteristika pam enja • Davanje personalnih primjera zaboravljanja • Identifikovanje tehnika spre avanja zaboravljanja • Diskusija o spre avanju zaboravljanja • Objašnjenje koristi od preplitanja biologije i psihologije u vezi sa pam enjem <ul style="list-style-type: none"> • Identifikovanje glavnih karakteristika potvr ivanja i izbora problema • Nabranjanje nekolikih vrsta mišljenja u vezi sa izborom problema • Opis veza izme u izbora problema i ljudske inteligencije • Opis jezi kih lapsusa • Diskusija o konceptu i artikulaciji jezika • Identifikovanje veza izme u jezika i

<p>4. Stanja svijesti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obrazlaganje svijeta snova • Svakodnevne razlike svjesnih stanja • Druga stanja svijesti • Hipnoza: njena priroda i teorije o njoj • Pitanja vezana za psihoaktivne droge 	<p>komunikacije</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskusija o principima razgovora • Identifikovanje razlika među polovima kod jezika i komunikacije • Diskusija o relativitetu jezika <ul style="list-style-type: none"> • Opis sadržaja snova • Diskusija o pojmu snova • Obrazlaganje funkcije snova • Obrazlaganje sanjanja u toku dana • Opis raznih oblika stanja svijesti kao hipnoza, meditiranje, haluciniranje i dr. • Objašnjenje fenomena hipnoze • Diskusija o elementima debate vezanim za psihoaktivne droge
<p>Me upredmetni pristupi:</p> <p>Predmetni materijal u kategoriji kognitiviteta je tijesno povezan sa biologijom i lingvistikom.</p>	

<p align="center">Sociokultura (19 asova)</p>	
<p>Programski sadržaj:</p>	<p>Opisani rezultati:</p>
<p>1. Ličnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Psihodinamičke i humanističke teorije o ličnosti • Teorije samoučenja i one kognitivne o ličnosti • Teorije o sebi • Upoređivanje teorija ličnosti <p>2. Mentalno i fizičko zdravlje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zdravlje i psihologija: 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovanje glavnih elemenata Frojdove teorije o ličnosti • Objašnjenje post-Frojdovih teorija o ličnosti • Obrazlaganje humanističke teorije Rodžersa o ličnosti • Opisivanje teorije ličnog konstrukta (smisla, sastava) Kela. • Identifikovanje teorije socijalnog učenja (Bandura) • Nabranjanje nekoliko dinamičnih aspekata samo-koncepta • Zapažanje nekoliko glavnih razlika među teorijama ličnosti. <ul style="list-style-type: none"> • Identifikovanje historijskog razvoja veza između psihologije i zdravlja • Objašnjenje o tome kako se razlikuju i interpretiraju simptomi fizičkih bolesti

<p>historijska dubina odnosa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prevazilaženje (prebro i vanje) bolesti i promocija zdravlja • Promocija mentalnog komunitarnog zdravlja • Spre avanje: vrijednost i njene glavne karakteristike 	<ul style="list-style-type: none"> • Citiranje primjera razlike simptoma fizi kih bolesti • Opis glavnih elemenata promovisanja mentalnog komunitarnog mišljenja • Objašnjenje nekoliko koncepata koji se povezuju sa spre avanjem kao preventiranje, incidencija i dr. • Diskusija o vrijednostima i uticajima programa spre avanja
<p>2. <i>Socijalne i kulturne dimenzije ponašanja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Percepiranje li nosti za društvo i ljubav • Opšti odre iva (determinator) me upersonalnog privla enja • Njegovanje (zaštita, uvanje odnosa) 	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstriranje pojma o perceptiranju li nosti za društvo i ljubav • Opis glavnih elemenata uticaja me upersonalnog privla enja li nosti • Identifikovanje glavnih determinatora (odre iva a) za me upersonalno privla enje. Identifikovanje nekoliko polnih razlika u me upersonalnom dogo anju (saglasnosti) • Objašnjenje o ekivanja u odnosu sa realnoš u u me upersonalnim odnosima • Jednakost (ravnopravnost) u odnosima
<p>3. <i>Karakteristike života odraslih</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Glavne faze životnog ciklusa porodice • Aktuelna tendencija porodica • Glavne karakteristike prilago avanja u braku • Vrste na ina života odraslih 	<ul style="list-style-type: none"> • Nabranjanje glavnih faza životnog porodi nog ciklusa • Identifikovanje glavnih karakteristika sparivanja • Objašnjenje razlika u životu li nosti kad se postaje roditelj • Opis nekoliko dinamika porodica, koji imaju lanove adolescente • Opis dinamika porodice u slu aju kada je roditelj adolescent • Identifikovanje o ekivanja koja izlaze iz naglašenosti braka • Objašnjenje karakteristika komuniciranja i bra nog konflikta • Objašnjenje uzroka i posledica nasilja u porodici • Diskusija o vrijednostima psihologije kao nauke • Identifikovanje glavnih ta aka faza moralnog rezonovanja (Kolberg)

<p><i>4. Vrijednosti i vjera</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Moralni razvoj i ljudske vrijednosti • Vaspitanje i podsticanje vrijednosti • Vjera i psihologija 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusija o kritikama teorije moralnog rezonovanja • Objašnjenje karaktera obrazovanja i vaspitanja u vezi sa moralnim vrijednostima • Opisivanje nekoliko elemenata historije psihologije vjere • Diskusija o prirodi vjere • Opis glavnih karakteristika vjerskog doživljavanja
<p>Me upredmetni pristupi:</p> <p>U kategoriji sociokulture me upredmetni pristupi se u glavnom ti u kulturologije, sociologije, polja mentalnog zdravlja i konkretno psihijatrije kao i teologije.</p>	

METODOLOŠKA UPUTSTVA

Izgleda da je teško za učitelje (posebno za one koji se po prvi put predavati predmet psihologije) i primjenu gore navedenih standarda tokom nastavnog procesa. Jedna od tačaka gdje profesori mogu da se oslone su *osigurani* o ekvivalentni rezultati koji mogu da se upotrijebe, ne samo kao jedna dobra osnova stvaranja aktivnosti u razredu, već i kao tačka referisanja o planiranju vremena, jedan problem sa kojim ima puno mogućnosti za istrajnost profesora. Takođe, o ekvivalentni rezultati mogu da se veoma dobro upotrijebe za objektivno vrednovanje učenika. Sa druge strane, ovi rezultati služe za stvaranje jedne solidne osnove znanja od strane učenika za psihologiju kao nauku, dopunjavaju i tako jedan značajan dio njihovog formiranja, što im omogućava da bolje upoznaju sebe i druge. Dakle, o ekvivalentni rezultati mogu da se koriste kao integralni dio u nastavnom planu profesora za svaki određeni čas, gdje se mogu obuhvatiti, takođe i materijali koji su im potrebni za čas, i za njihovu trajnost.

Naročito se preporučuje da se za dati plan i program upotrebljavaju audiovizuelna sredstva kako bi se što bolje omogućilo shvatanje datog materijala od strane učenika. Tačnija je da za psihologiju nedostaju didaktička sredstva u velikoj mjeri na Kosovu, ali treba reći da se stanje u vezi sa ovim mijenja iz dana u dan. U tom smislu, profesori treba da su otvoreni i spremni za upotrebu audiovizuelnih sredstava na časovima psihologije.

Jedan kvalitetan i smjeli plan i program može se primjenjivati samo oslanjajući se na nastavnikovo izlaganje koje će se podsticati u učenicima na

me uaktivno u enje, da integriraju elemente tehnologije u nastavi i koji e posjedovati znanje za istraživanja koja e se vršiti kod odre enih tema. Nastavnici e ohrabrivati izražavanje mišljenja i raznih stavova u toku nastavnog asa kako bi omogu ili najbolje poimanje individualnih i kulturnih gledišta. U me uvremenu, nastavni ki stav predmeta psihologije treba da razmjenjuje informacije – jedan sa drugim. Nastavnik treba da je treniran sa ta ke gledišta tehnologije i treba da bude u esnik raznih doga aja (konferencije, seminari) koji su u uopšte u vezi sa psihologijom i sa njenom nastavom posebno, otvaraju i tako zeleno svjetlo profesionalnog razvoja.

Tako, nekoliko metoda koje se preporu uju za primjenu filozofije gore pomenute nastave, u cilju postizanja postavljenih standarda za ovaj predmet bi bile:

Individualni rad – ova metodologija rada bi bila veoma pozitivna ako se primijeni onoliko puta, koliko nastavnik prosudi da u enik treba da reflektuje svoja znanja na individualan na in, u prvom redu o konceptima i tretiranim pitanjima u razredu.

Ova se metodologija može preplitati sa radom u parovima.

Rad u parovima – Ovoj metodologiji rada obi no prethodi individualni rad. Ova se metodologija rada uobi ajeno koristi, kako bi se ponovo potvrdila u eni ka znanja i kako bi im se dala mogu nost da stvore jedan ambijent za diskusiju me u njima.

Rad u malim grupama – Ova metodologija uti e na u enike da pod pratnjom nastavnika (profesora) imaju mogu nosti da diskutuju o svojim idejama u grupi, da formiraju mišljenja na ekipni na in i da ih prezentiraju pred razredom.

Podjela razreda na dvije grupe – ova bi metodologija rada bila idealna, naro ito kada nastavnik cilja da podstakne u enike na diskusiju i iznošenje stavova o konceptima ili odre enim pitanjima koje e oni postavljati.

Pitanje autora – Ova metoda je veoma zna ajna jer e u enici direktno, u o i, reflektirati kritiku na materijal koji im se pruža.

VREDNOVANJE

Na na in kako bi se vrednovanje objektivno reflektiralo znanja dobijena od u enika u razredu, njihovo integriranje u personalnom mišljenju, izražavanju istih pisanim putem, preporu ljive metode bi bile:

Posmatranje – Ova metoda služi da se vidi i vrednuje aktivnost u enika u razredu. Nastavnik može da bilježi svoja posmatranja u svom dnevniku na na in da ima sistematizaciju po ovoj ta ki i kako bi izbjegao mogu nost zaboravljanja detalja za svakog studenta(u enika).

Pismeno testiranje – možda bi bilo dobro da se ova metoda vredno- vanja primjenjuje poslije svake nastavne kategorije, a isto tako i na kraju predmeta.

Esej – ova metoda vrednovanja e se primjenjivati u cilju potvr- ivanja o tome koliko u enik može da integrira i reprodukuje ste ena znanja pisanim putem. Isto tako, esej bi bio idealna metoda da bi se vidio personalni stav koji u enik ima prema konceptima tretiranim u razredu. Dalje, ova metoda važi kao predpriprema u enika za jedan unaprije eni akademski rad, ako bi nastavili univerzitetske studije. Normalno, esej bi bio jedan zadatak kojeg treba dati na kraju predmeta, ali se može primjeniti i tehnika mini-eseja, ako nastavnik vidi da je to potrebno.

Usmeni test – ova metoda vrednovanja bi bila od vrijednosti za verifikovanje znanja koja su dobijena u razredu. Tako e, u enici bi imali mogu nost da govorom više usvoje termine i specifi no dobijena znanja.

LITERATURA

Nushi Pajazit (1999) “*Opšta psihologija II, ovjek i njegova li nost u psihologiji*”, Universitet Priština, Priština, Kosovo

Pango, Ylli (1997) “*Socijalna psihologija*” Tirana, Albanija

Pettijohn, Terry (1996) “*Psihologija: Jedan koncizni uvod;*, Tirana, Albanija

Str. interneta: www.uni-pr.edu/filozofik/psikologji, ovo je službena stranica Departamenta Psihologije Univerziteta Prištine. Na njoj u enici i nastavnici mogu da na u predavanja i razne informacije, interesantne za psihologiju na Kosovu i šire.

UVOD

Predmet sociologije za XIII razred omogućuje da učenici steknu znanja vezana za događaje, fenomene i procese u demokratskom društvu. Programski sadržaji imaju za cilj da osposobe učenike kako bi bili spremni za život, istovremeno da se ne osjećaju inferiornim u društvu, ali zainteresovani da izraze sposobnosti i njihove individualne potencijale. Sociologija daje znanje i nauku o kulturi u učenicima, na način da se oni osjećaju aktivni i stvaralaci sa dinamikom razvoja napredovanja društva.

Učenici će steći i znanje radeći na tematskim sadržajima tako će i osposobljavati se sa intelektualnog i etičkog aspekta, na način da preuzmu i sami društvenu odgovornost u realizaciji projekata sa interesom ne samo za samog sebe nego i za društvo.

Sociologija stvara znanja i sposobnost pravilnog vrednovanja mladih za socijalnu dimenziju individue i grupe, upoznaće ih sa teorijom i sa najnovijim rezultatima postignutim u savremenoj sociologiji, daje im odgovornost da rade poštujući i obaveze, ali i da uživaju individualna i kolektivna prava. Sociološko mišljenje razvijalo se preko istraživanja na različita polja društva i najbolji put stvaranje mogućnosti tako da i sami učenici upoznaju i istražuju socijalne pojave.

Program sociologije za opšte smjerove srednjih škola je prikazivanje glavnih socioloških pitanja i problema isključivo imajući u vidu interes i sociološko obrazovanje učenika ovog uzrasta.

Osnovni program namjerava da stvori učenike koji će postići da daju kritičko lično mišljenje, zatim, upoznavanje sa tehnologijom, najesencijalnijim pojmovima savremene sociologije kao i da se učenici prikažu u ulozi pronalazača, obrade i integracije socioloških činjenica u pristupu i njihovom autorijalnom radu. Preporučuje se i ponuda kratkih sadržaja tipičnih udžbenika i značajnih najpoznatijih sociologa za pitanja koja su vezana sa programskim sadržajem.

Predmet sociologije XIII u srednjoj školi u it e se dva asa sedmi no, odnosno 64 asova godišnje.

Plan i programi sociologije za XIII razred gimnazije sadržat e dovoljna znanja za u enike.

CILJEVI

Preko u enja predmeta sociologije za XIII razred opšte gimnazije namjeravamo da se postignu ovi ciljevi:

1. Da se kompletira fond informacija, sadržaja i podataka koje sociologija pruža kao opšta društvena nauka. Prethodnim kursom, u enici su upoznati sa osnovnim kategorijama sociologije, dok sa programom XII razreda, pruža kriti an pristup, ali dosta unaprije en da bi zaokružili znanja iz ove nauke.
2. Da se u enicima pruži znanje iz socioloških kategorija, koje, naro ito u prvom dijelu programa, proizvod su sociologa koji su nastavu o sociologiji osamostalili od prethodnog filozofskog konteksta i unaprijedili je na nivou stabilnih teorija i društveno podržanih.
3. Sa donošenjem novih formi pristupa prema društvenim institucijama, (posjete, živi kontakti i pisanje eseja, u enik na ovom kursu suo ava e se sa realnoš u društva gdje živi na neposredan na in, bez posrednika i interpretatora. Posjete instiucijama imaju za cilj demitizovanje i demistifikaciju ambijenata, što za u enike ovog uzrasta, jeste preduslov integracije u društvu.
4. Da razvije sposobnosti u enika da bi razmišljao na kriti an i kreativan na in o individui, grupi i društvu kao i o samom sebi, baziraju i se na poznavanje i razumjevanje socioloških pojmova.
5. Da bude u stanju da identifikuje negativne pojave aktualne u društvu i da se bori, dok one pozitivne pojave da unaprijedi;
6. Da u enik osje a pravilno realnost zahla enih društvenih i političkih odnosa, da se podsti e i da razmišlja kao odrastao i sposoban da pruži svoj doprinos u njihovim tokovima.
7. Da razvija kognitivne spobnosti u obra ivanju i shvatanju društvenih procesa:
8. Predloženi kurs za ovaj uzrast u enika pruža mogu nost produblivanja i primjene ste enih znanja u društvenim tokovima. Društvena teorija, politika, institucije, demografski tokovi, porodica, položaj žene i dr. posle ovog kursa sociologije, za u enike da ne ostanu briga samo “odraslih ” i službenika, nego i njihova.

9. Da razvija stalne vještine u enika kako bi razumjeli i upotrijebili sociološke pojmove i rezultate u govoru i u pisanju.
10. Da podstigne humane, stvaralačke odnose u porodici, grupama, školi, društvu.
11. Da se pripremi za istinite i ozbiljne studije u oblasti socijalnih nauka uopšte, ali i drugih nauka, pošto je sociologija jedina nauka koja se uči na svim fakultetima.
12. Da savlada frustracije i ustremičan razvoj, koja kod većine djece ovog uzrasta se manifestuju – kao posljedica formiranja u porodici neprijateljskom ambijentu kao sklonost podčinjenosti autoriteta, ali i iz nepoznavanja specifičnosti funkcionisanja individua, grupa i institucija u društvu.
13. Ohrabrivanje radi neustrasavanja da se uključuje u debatama na javnom predstavljanju, da izrazi mišljenje i svoj slobodan stav.

OPŠTI I SPECIFIKNI OBJEKTIVI

Polazeći od ciljeva koji se postavljaju u programu predmeta sociologije za XIII razred, nastavnim sadržajima se namjeravaju postići i ovi objektivi:

- 1. Posle upoznavanja sa osnovnim kategorijama sociologije, učenici će na ovom kursu unaprijediti i obogatiti znanje naučnim interpretacijama iz različitih pozicija koje proizilaze od teoretičara koji su imali i imaju preokupaciju društvom i zakonitosti njegovog funkcionisanja.**
- 2. Da stvore naučna znanja o transformaciji ljudskog društva u prošlosti i da otvore put za današnji društveni razvoj;**
 - 2A. Da stvore dovoljno znanja za razvoj sociološkog mišljenja i sociologije kao društvene nauke kao i za metodologiju istraživanja njenog predmeta;
 - 2B. Da nastave izučavanje opštih društvenih kategorija u historijskom kontinuitetu njihovog razvoja.
- 3. Da nauče o mehanizmima društvenog funkcionisanja, nastajanja, transformacije i njihovog unapređenja.**
- 4. Da omoguće integraciju individua u stvarnim tokovima društvenog razvoja;**
 - 4A. Da stekne znanje o odnosima individua – grupa – društvo i o drugim društvenim grupama;

- 4.B. Da primjeti ulogu individue u grupi u stimulaciji društvenih tokova, stvaranje institucionalnog života, unapređenje i prevazilaženje tradicionalnih formi i poštovanje pozitivnih zakona u društvu.
- 4C. Da se oslobode eventualnih predrasuda koji se manifestuju, kao netolerancija vezana za: kulturu, rasu, religiju, pol, politiku - opredjeljenje i dr.
- 4 ..Da ne ostanu na pozicijama naslednih uzoraka od ksenofobi njih ambijenata, nego da se pomogne u stvaranju otvorenog mišljenja kod učenika.

5. Da objasne fenomene i društvene procese

- 5A. Da sudi pravilno o fenomenima i životnim procesima bez obzira da li su pozitivni ili negativni;
- 5B. Da se društveni fenomeni ne tretiraju i analiziraju samo sa jedne dimenzije, nego da se tretiraju kao mnogodimenzionalni fenomeni;

6. Razumijevanje sociologije omogućiti i izbjegavanje li ne interpretacije društvenih tokova.

- 6A. Da razumije suštinu, ulogu i značaj društvenih institucija i institucionalizovanog života.

7. Da daje mišljenja o prevazilaženju društvenih poteškoća i problema.

- 7A. Da razumije pravilno društvene slojeve i konflikte koji se dešavaju u društvu i da uradi sve što je moguće u njihovom sprečavanju

8. Da razumije normalne procese savremenog društvenog razvoja.

- 8A. Da razumije da različitosti u kulturi i drugim oblicima samosvijesti, predstavljaju duhovno bogatstvo, a ne izvore konflikata.

9. Da razumije društvene promjene kao potrebu unapređenja kvaliteta življenja, pogleda na svijet i ponašanja, a ne kao slučajno razbacivanje patrijahalnih, tradicionalnih i krutih struktura.

- 9A. Da se osamosvijesti za svoju aktivnu ulogu u podržavanju društvenih procesa koji vode podizanju nivoa samosvijesti i odvajanje od zastarjelih mustri funkcionisanja individue u društvu.

PROGRAMSKA STRUKTURA

Kategorije	Potkategorije i broj asova	Programski sadržaj (nastavne jedinice)	Opisani rezultati	Međupredmetne veze
Definicija sociologije i metode izučavanja	<p>Predmet sociologije i metode sociološkog istraživanja</p> <p>11 asova 14.86%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Društvene i historijske okolnosti stvaranja sociologije kao nauke • Sociologija - nauka društvene krize • Šta je sociologija • Ime i definicija sociologije, odnosi sociologije sa drugim naukama • Metode ispitivanja i eksperimenata • Metode ankete i intervjua 	<p>Učenik treba da bude u stanju da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše događaje u procesu stvaranja sociologije; - zna koji je predmet sociologije i društveno-historijske okolnosti njenog stvaranja; - zna koje su glavne discipline sociologije, razlozi njihovih stvaranja, kao i zašto sociologija ima tijesne veze sa drugim naukama (historijom, ekonomskim naukama, psihologijom); - razlikuje naučna ispitivanja od uobičajenih (vrste ispitivanja, ulogu eksperimenta u sociološkom istraživanju); - zna za svaku metodu, kad je treba upotrijebiti i koja se od njih može koristiti; - zna za prednosti, ali i za nedostatke svake metode pojedinačno; 	<p>Historija, Psihologija, Antropologija, Ekonomske, političke i pravne nauke</p>

<p>Historijat mišljenja o društvu Glavni predstavnici sociološkog mišljenja</p>	<p>Razvoj sociološkog mišljenja</p> <p>5 asova 6.75%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Platon, Aristotel, Ibn Khalduni • Intelektualne snage i razvoj sociološke teorije (iluminizam, Sen Simon, O. Konti, E. Dyrkemi) • Izvori njemačke sociologije (Marks, Veber, Zimal) • Britanska sociologija (Spenseri) • Italijanska sociologija (Pareto e Moska) • Začeci američke sociologije (V.G. Samner, Škola ikaga, R. Park) • Savremene sociološke teorije • Funkcionalizam • Strukturalizam • Savremeni marksizam – teorija konflikta • Socijalna fenomenologija, simboli ni interakcionizam • Feministička teorija 	<p>- zna koji si mislioci sociologije prije zasnivanja sociologije kao posebne društvene nauke, zatim koje historijske i društvene okolnosti su dovele do rađanja sociologije kao nauke krize;</p> <p>- shvati gdje stoje razlike u načinu objašnjenja društva u raznim vremenima;</p> <p>- zna koji je doprinos svakog sociologa u objašnjenju društva i njegovih fenomena;</p>	<p>Historija, Filozofija, Političke nauke, Književnost, Biologija</p>
<p>Naučna definicija ljudskog društva</p>	<p>Ljudsko društvo i njegova struktura</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ljudsko društvo i njegov nastanak • Rad i podjela rada kao glavni oblik društvenih djelatnosti 	<p>- Učenik treba da shvati da je društvo jedan širok totalitet društvenih odnosa i da je društvo prošlo kroz razne faze svog razvoja;</p>	<p>Historija, Ekonomске i političke nauke, Građansko</p>

	<p>15 asova 22.98%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Odnosi pojedinac – grupa - društvo • Fenomeni i društveni procesi • Društvene grupe • Klasifikacija društvenih grupa • Porodica i njen razvoj • Funkcije porodice u savremenom društvu • Primitivni oblici društvenih grupa (horde, pol i pleme) • Nacija • Narod • Negativne pojave u odnosima me u narodima 	<p>- zna da je rad samosvjesna aktivnost ovjeka, ciljana i planirana aktivnost i da je izvor njegovog bogatstva;</p> <p>- zna da raspodjele poslova (prirodnih, društvenih i tehni kih) omogu avaju društveni razvoj, da je društvo dovoljno heterogeno i da je sa injeno od raznovrsnih društvenih grupa, gdje svaka od njih ima svoju zna ajnost;</p> <p>- zna šta su društveni fenomeni i šta su društveni procesi i kakve su razlike me u njima;</p> <p>- zna da u socijalizovanju pojedinca zna ajnu ulogu ima porodica, društvena sredina, škola, masmedije itd.;</p> <p>- zna da je porodica, kao zna ajna društvena grupa, tokom razvoja ljudskog društva prošla kroz nekoliko oblika (treba da shvate funkciju porodice, ali i razvode kao prisutnu pojavu);</p> <p>- zna koje su karakteristike nacija kao etni kih grupa;</p> <p>- zna kada i kako se formirao narod kao ljudska zajednica i koje su njegove karakteristike;</p>	<p>vaspitanje</p>
--	--	--	---	-------------------

			<p>- zna šta podrazumijevamo pod samoodlučivanjem naroda i šta su minoriteti;</p> <p>- zna koje su pojave i negativne tendencije koje sprečavaju razvoj društvenih odnosa, ne samo kod drugih, već i kod svog naroda;</p>	
Društvena struktura	<p>Društvene institucije</p> <p>8 asova</p> <p>10.81%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Društvene institucije i njihove vrste • Demokratija • Elita • Birokratija • Političke partije • Država – funkcije i podjela vlasti • Tipovi i forme država • Pravna država 	<p>- shvati funkciju, značaj i poštivanje društvenih i političkih institucija, a posebno državnih;</p> <p>- zna da uloga, funkcionisanje i organizovanje političkih partija imaju značaj u političkom životu ljudi i uopšte društva;</p> <p>- shvati šta je država, koje su njene funkcije i kako se dijeli vlast na: zakonodavnu, izvršnu i sudsku;</p> <p>- zna da postoji mnogo tipova i formi država i da svaka od njih ima svoje karakteristike;</p> <p>- zna da za održavanje demokratskog društva treba poštivati i ispunjavati nekoliko uslova (politički pluralizam, poštivanje zakona, slobode i jednaka prava građana);</p>	<p>Političke nauke, Historija, Pravo države, Građansko vaspitanje</p>

Konflikti i društvena neravnost	Društveno raslojavanje (stratifikacija) 7 asova 9.46%	<ul style="list-style-type: none"> • Socijalna stratifikacija i mobilizacija • Svojina i društvena sila • Oblici socijalne stratifikacije (ropstvo, kaste, redovi i klase) 	<p>- upozna ulogu i funkciju svojine u stvaranju društvenih slojeva;</p> <p>- zna da se stratifikacija kao vrsta društvene nejednakosti odlikuje vertikalnom hijerarhijom i odvaja od društvene diferencijacije;</p> <p>- zna da su društvene klase grupe ljudi koje se razlikuju po ekonomskoj nejednakosti;</p> <p>- zna da je tvorac teorije o klasama i klasnim borbama Marks;</p> <p>- zna da je na Marksovu teoriju dao kritiku M. Veber, objašnjavajući da se ljudi razlikuju po statusu i snazi koju imaju u društvu;</p> <p>- zna da su razlike između kasti i rangova uređene po religioznim ili zakonskim normama i po tome koje su kaste i rangovi bili u konkretnom društvu;</p> <p>- zna da je birokratija jedan društveni sloj, ali treba i da zna za pojave birokratizma;</p> <p>- zna da su društveni konflikti (konfrontacije) među grupama nastajale zbog oprečnih interesa ili radi raznih predrasuda;</p>	Historija, Građansko vaspitanje, Političke nauke
--	--	---	--	--

			<p>- zna da postoje vrste društvenih konflikata koje se uvijek ne izražavaju putem sile;</p> <p>- zna da su ratovi grubi i surovi oblici konflikata i koje su njihove vrste;</p>	
<p>Kultura i društvo</p> <p>Religija moral i svijest</p>	<p>Kultura i oblici društvene svijesti</p> <p>11 asova 16.21%</p>	<p>Kultura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šta je kultura, vrste kulture, sub-kultura i kontrakultura, znaci, simboli, jezik, norme • Religija i faze historijskog razvoja religije • Vjere monoteista • Društvena funkcija religije • Moral i moralna svijest 	<p>- shvata da su kultura i društvo uslovljene jedna drugom i da zna šta je kultura i njena društvena funkcija;</p> <p>- zna koje su glavne vrste kulture i šta su sub-kulture;</p> <p>- zna šta su religija i stari oblici vjerovanja;</p> <p>- zna koje su monoteisti ke vjere i koje su njihove zajedni ke karakteristike;</p> <p>- shvata da religija ima društveni karakter;</p> <p>- shvata šta su nauka i ideologija i koje su razlike me u njima;</p> <p>- zna šta je pravo i da ono predstavlja nivo društvenog i kulturnog razvoja konkretnih društava;</p> <p>- bude u stanju da identifikuje komponente morala i njihov uticaj na društvo;</p>	<p>Historija, Filozofija, Etika, Pravne nauke, Književnost</p>

Individua i društvo	Sociopatologija 5 asova 6.75%	<ul style="list-style-type: none"> • Konformizam i otuđenje • Kriminal i kažnjavanja • Sociopatološka ponašanja u društvu (narkomanija, trgovina ljudima, korupcija, depresija mladih) 	<p>- zna šta je konformizam, izbjegavanje i vrste izbjegavanja društva;</p> <p>- identifikuje kriminal, koji su faktori koji utiču na izvršavanje kriminala, vrste kriminala, kao i kažnjavanja;</p> <p>- shvati kako sociološka i psihološka teorija tumači kriminal;</p> <p>- shvati mnogostrane uzroke i posljedice ovjeka i društva usljed negativnih pojava kao što su: narkomanija, prostitucija i korupcija.</p>	
Problemi avremenog društva, socijalne promjene	Društvo i tehnologija 4 asova	<ul style="list-style-type: none"> • Uticaj raznih faktora na razvoj današnjeg savremenog društva • Automatizam (automatizovani pokreti) i urbanizam u okolnostima društvenog razvoja • Migracije • Integracije • Globalizam • Komunikacije • Ekologija 	<p>- zna koje su promjene naglašene u društvu i koji su ih faktori uslovlili;</p> <p>- zna koji su problemi porasta stanovništva u razvijenim mjestima i u mjestima koja su u razvoju i poznaje nekoliko teorija (teorija Maltusa) u vezi sa ovim pitanjem;</p> <p>- zna da automatizam i urbanizam mijenjaju tokove društvenog razvoja;</p> <p>- shvati koje su posljedice sociopatoloških ponašanja u društvu (narkomanija, trgovina ljudstvom i korupcija) - da su u stanju da ih identifikuju i da odbace negativne</p>	Historija, Demografija, Politika i ekonomske nauke, Informatika

<p>UMJETNOST, Funkcionalitet i njegova socijalnost</p>	<p>3 asa</p>	<p>Vrste i definicije umjetnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stvaralačka i reproduktivna umjetnost • Socijalitet umjetnosti • Faktori koji utječu na umjetnika i umjetničko djelo • Kri 	<p>pojave u svojoj društvenoj sredini;</p> <p>- zna da razne grupe žele i dobijaju najveći utjecaj putem raznih oblika, a posebno monopolišu korištenjem sredstava informisanja;</p> <p>- Učenik treba da shvati šta je umjetnost i ko je stvara, funkciju i razvoj, kao i ulogu koju je odigrala u društvenom razvoju (koji je utjecaj umjetnosti u modernom društvu - tradicionalna i avangardna umjetnost i dr.);</p>	
---	---------------------	--	--	--

Napomena: Nastavniku se tokom godine ostavljaju 2 sata na raspolaganje. Za vrijeme ovih sati mogu se tretirati aktuelne teme koje su od opšteg društvenog karaktera.

METODOLOŠKA UPUTSTVA

U nastavnom procesu sociologije mogu se primjenjivati razne metode. Svaka metoda koja se koristi u toku nastavnog sata je u kompetenciji nastavnika. Ponajviše, nastavnici treba da koriste metode zavisno od potreba i zahtjeva učenika, prirode sadržaja teme, od uzrasta i sposobnosti učenika za usvajanje novih znanja, kao i od želje nastavnika da kod učenika formira radne navike u korištenju udžbenika na nezavisan način.

Da bi se plan i program realizirao na što kvalitetniji način, nastavnik treba da podstakne učenike na interaktivno učenje. Takvo učenje omogućiti posjedovanje prethodnih znanja učenika o opštim društvenim problemima. Nastavnik treba da ohrabri učenike u slobodnom izražavanju misli i u isticanju svojih pogleda na društvene probleme.

Nastavnik, zajedno sa učenicima, treba da učini napore u prevazilaženju tradicionalne nastave i vrednovanja. Pomoću iznalaženju najpristupačnijih metoda je saradnja među nastavnicima sociologije, kao i u učionicima i seminarima didaktičkog karaktera.

Da bi imao kvalitetnu nastavu i što bolji uspjeh kod učenika, nastavnik može da koristi nekoliko metoda i tehnika, kao što su:

- Objasnjavanje
- Rad u grupama
- Podjela odjeljenja na dvije grupe
- Plodne diskusije u rješavanju problema (debate);
- Navalala misli (brainstorming);
- Samoistraživanje;
- Usmjeno izražavanje itd.

Tokom nastavnog procesa organizovanje učenika može biti:

- Rad u grupama;
- Rad sa cijelim razredom;
- Rad u parovima;
- Individualni rad.

Rad u grupama i u parovima predlaže se sa ciljem da bi se učenici oslobodili od neprijatnih emocija (straha) i kako bi zajedno diskutovali u grupi na način na koji se do i do ta njih i vrijednih zaključaka. Grupa može da bude sačinjena od 4-6 učenika. Za učenike, koji posjeduju prethodna znanja iz oblasti odgovarajuće teme, može se primijeniti interaktivno predavanje, kombinovano sa društvenom praksom.

Metoda diskusije koja rješava problem, ima za cilj da za razne probleme pronalazi ne samo jedno rješenje. Tako se uenicima daje mogućnost da daju što više alternativnih rješenja. Na kraju se rješenja vrednuju i odabira se najbolje.

Metoda navale misli (brainstorming) ima za cilj da osposobljava uenike u davanju ideja, brzih rješenja i brzih mišljenja (komentiranja) u vezi datog problema.

Spremnom nastavniku je uvijek uenik u centru i koristi razne strategije da kod njega razvija kritičko mišljenje. Nastavnik stalno treba da čini nastavu interesantnom, kako ona ne bi bila monotona. Nastavnik treba da poštuje didaktičke principe, tako da kod uenika stvara navike u učenju - polaze i od: poznatog ka nepoznatom, od prostog ka složenom, od konkretnog ka apstraktnom i od pojedinačnog ka opštem, kako bi uenik argumentovao svoje misli svojim riječima.

VREDNOVANJE

Vrednovanje uenika je dio nastavnog procesa. Putem vrednovanja utvrđujemo koliko su uenici usvojili znanja koja proizilaze iz samih objektivna nastavnog plana i programa. Vrednovanje, ne samo da je zaslužni prosud za kvalitetno i količinsko mjerenje znanja već on služi i kao zagrijavanje uenika za dalji rad. Vrednovanje može biti:

• neprekidnom kontrolom djelatnosti na času;

- pismeno putem raznih vrsta testova (testovi sa kratkim odgovorima, sa alternativnim odgovorima, sa kombinovanim testovima, testovi sa više odgovora, eseji itd.);
- usmeno (može se koristiti djelimično);
- domaći zadaci;
- praktični radovi.

Vrednovanje treba da se vrši sistematski (za svaku nastavnu jedinicu), periodično, semestralno ili godišnje. Vrednovanje treba da sadrži sljedeće karakteristike (da je sistematsko, objektivno, validno, ubjedljivo, pravedno, odgovarajuće, formantno i treba ga vršiti u dato vrijeme).

Vrednovanje može biti:

- **sistematsko** – treba ga vršiti poslije svake nastavne jedinice ili poslije jednog određenog vremenskog perioda;
- **objektivno** – treba vršiti na nepristran način, ne uzimajući u obzir pol, etničko porijeklo ili pak rodbinstvo;

- **vrijedno** – da se znanje realno vrednuje i na osnovu odgovarajućih kriterija;
- **povjerljivo** – da se znanje vrednuje istim standardima kako se kod učenika ne bi stvorile dileme;
- **jednako** – da se učenicima da jednaka mogućnost i onda kada njihova iskustva možda nisu ista;
- **odgovarajuće** – treba vrednovati na način koji najbolje odgovara učenicima kako bi izbjegli neprijatne emocije koje su eventualno prisutne;
- **vrednovanje u poželjnom vremenu** – vrednovanje treba vršiti tokom godine, a ne na kraju semestra ili godine, jer tada učenici nemaju vremena za popravljavanje.

Tipovi vrednovanja

Zadatak sa odgovornostima nastavnika je planiranje vrednovanja i kontrolisanja znanja učenika kako bi se postigao jedan bolji uspjeh. Postoje više tipova vrednovanja:

Vrednovanje bazirano na kriterijumima: ima za cilj kontrolisanje znanja učenika na bazi standardnih kriterija. Odgovore na testu treba izmjeriti poenima. Zavisno od procenta dobijenih poena vrši se i vrednovanje. Poentiranje odgovora je u odgovornosti nastavnika.

Formativno vrednovanje ima za cilj da nastavnici planiraju svoj budući rad. Ovo vrednovanje se vrši na početku ili u toku školske godine, ali ne ocjenama.

Dijagnostičko vrednovanje ima za cilj da otkrije poteškoće i slabosti na koje učenici nailaze. Predtestovi se ne vrednuju ocjenama, već služe kao informacija o poteškoćama i slabostima učenika.

Završno (sabitno) vrednovanje (kontrolno): je uobičajeno i vrši se na kraju prvog polugodišta i na kraju nastave godine. Ima za cilj da vrednuje i da kontroliše nivo postignutih znanja tokom jednog određenog perioda.

Literatura:

Salih Foco, Sociologija, za 3 razred gimnazije, Svjetlost

UVOD

Predmet filozofija obuhvaća jedna je programom za XIII razred sa ciljem pripremanja učenika za život, ispunjavanja njihovih interesa i potencijala u razvoju kulture i stvaranju osnovnih pojmova i znanja za postizanje individualnih ciljeva, koji vode u pravcu opšteg društvenog progresa.

Mladi imaju potrebu za filozofijom života koja ih osposobiti da žive i djeluju, imaju i projekte u kojima će realizaciji biti sami angažirani. Upravo zbog toga, filozofija koja pomaže učenicima da shvate i žive život, nudi se u učenicima srednjih škola. Ona je istovremeno pojam orijentacije shvatanja uvijek kao socijalnog bita, njegove praktične i teorijske djelatnosti, ponašanja, ali i orijentir njegovih društvenih ideala.

Filozofsko razmišljanje razvijeno je preko filozofskih problema, zato je najprirodniji način predstavljanja filozofije učenicima prateći put samog filozofiranja.

Iz ove perspektive, program predstavlja grupu problema, seriju razmišljanja, polazeći i od svakodnevnog iskustva učenika u pravcu istinite filozofske refleksije. Cilj programa je formiranje kritičkog filozofskog mišljenja učenika, polazeći i od povezanosti dva glavna elementa: ponudom informacija o glavnim filozofskim pojmovima i problemima (preko kratkih tekstova iz djela filozofa) i aktivne nastave (zasnovane na refleksiji) koja istovremeno predstavlja glavne izazove nastavnog procesa.

Isto tako, program će uticati na podsticanje stvaralačkog odnosa učenika prema svijetu i samom sebi.

CILJEVI

Imaju i u vidu da se u XIII razredu učenici po prvi put bave filozofskom problematikom opširno, cilj nastavnog programa predmeta filozofije je:

1. Razvijanje sposobnosti učenika za kritičko i analitičko razmišljanje o svijetu i samom sebi, baziraju i se na znanja i shvatanja osnovnih filozofskih pojmova.
2. Stalno razvijanje vještina učenika za jasnim izražavanjem filozofskih i opštih pojmova i kategorija, u usmenom ili pisanom obliku.
3. Podsticanje stvaralačkih odnosa učenika prema samom sebi i društvu, baziraju i se na odražavanje i primjenjivanje ste njih saznanja iz predmeta filozofije

OPŠTI OBJEKTIVI

U skladu sa ciljevima programa predmeta filozofije za XIII-ti razred, objektivi predmeta su orjentisani na isticanje značaja uzimaju i u obzir uvijek potrebe za razvoj učenika. Nastavni program predmeta filozofije teži da na kraju jednogodišnjeg učenja učenici postignu ove objektivne grupisane po ciljevima:

1. Da bi postigao cilj sticanja znanja i njihovog primjenjivanja učenik treba da:
 - Shvati položaj i ulogu filozofije u razvoju ljudskog mišljenja, i uzajamnog konceptualnog bogatstva filozofije i drugih nauka
 - Poznaje evoluciju filozofskog mišljenja zadržavaju i se na najosnovnijim problemima prakse i ljudskim ciljevima
 - Da zna da napravi razliku između u glavnih metoda interpretiranja historije filozofije
 - Raslanj glavne kategorije i pojmove filozofskog mišljenja, kao i uopštava ljudsko iskustvo
 - Da bude sposoban da prihvata različite načine rješavanja problema, primjenjuju i uvijek više nego jednu polaznu tačku i jedan ugao gledanja.

2. Da bi postigao cilj za sticanja sposobnosti i vještina učenik treba da:
 - Zna da strukturira mišljenje o argumentiranju svojih stavova o filozofskim i praktičnim pitanjima
 - Izrađuje nezavisno radove integrišu i teorijske i praktične informacije (iz filozofskih tekstova).

3. Da bi postigao cilj razvijanja stavova i vrijednosti u enik treba da:

- Analizira i objašnjava društvene fenomene i procese polaze i od opštih filozofskih shvatanja
- Posmatra stvarnost u njenom izvoru, kao osnovu za komunikaciju sa drugima
- Objasnjava svoj individualni položaj kao dio cjeline svijeta.

POSEBNI OBJEKTIVI

U enik treba da je u stanju:

- **Da poznaje**
 - Mjesto i položaj filozofije u opštem razvoju ljudskog mišljenja
 - Glavne metode interpretiranja filozofije tokom njene historije i da pravi razlike između u glavnih filozofskih disciplina
 - Različite aspekte, posebno filozofske u u eniku o ovjeku i njegovom položaju u svijetu
 - Ljudsko poznavanje u procesu njegovog razvoja unutar različitih filozofskih teorija
 - Osnovi metafizike i zasnovanosti kritike prema njoj
 - Problematiku vrijednosti u filozofiji morala
- **Da razumije**
 - Osnovne pojmove estetike u teoriji i praksi
 - Glavne filozofske teorije o društvu, državi i vlasti
- **Da izrazi**
 - kritičko mišljenje prema stvarnosti baziraju i se na znanja stečena iz filozofije
- **Da izradi**
 - nezavisne radove baziraju i se na izvorne filozofske tekstove i svoja individualna iskustva

Struktura programskih sadržaja

Aktiviteti	Br. asova	%
Prezentacija tematskog materijala	42	65,63
Nastava po izboru	5	7,81
Obnavljanje i vrednovanje	17	26,56
UKUPNO	64	100

Planiranje programskih sadržaja			
Kategorije	Potkategorije	Br. asova	%
Filozofija i njena historija	Položaj filozofije u razvoju ljudskog mišljenja i odnos filozofije sa drugim naukama	5	7.81
	Glavne metode interpretiranja historije filozofije		
ovjek i svijet	Pojam ovjeka	14	21.88
	Položaj ovjeka u svijetu		
	ovjek, vrijeme i prostor		
	ovjek i historija		
Saznanje i razum	Mogu nosti i granice spoznaje	12	15.63
	Pragmatizam i djelatnosti saznanja		
	Sposobnost su enja		
	Analiti ka filozofija		
Filozofija i metafizika	Temelj i kritika metafizike	11	17.19
	Pitanje boga unutar metafizike		
Etika	Morali i slobodna volja	9	14.06
	Problem vrijednosti		
Estetika	Osnovne kategorije estetike	6	9.38
Politi ka filozofija	ovjek i društvo	9	14.06
	Država i vlast		

PREDMETNI SADRŽAJ

Kategorija	Potkategorije	Programski sadržaji	Okvireni rezultati	Međupredmetna povezanost
I Filozofija i njena historija	1. Položaj filozofije u razvoju ljudskog mišljenja i odnos filozofije sa drugim naukama	<p><i>Učenik uči o:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Šta je filozofija? Glavnim disciplinama i poddisciplinama filozofije Odnosu filozofije sa drugim naukama Filozofiji, mitu i religiji <p>(3 sata)</p>	<p><i>Učenik treba da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Objašnjava termin i porijeklo filozofije Identifikuje osnovna pitanja i discipline filozofije Diskutira o razvoju filozofije i njenom odnosu sa drugim naukama Identifikuje zajedničke elemente i različite izmeću filozofije, mita i religije 	Društvene i prirodne nauke
	2. Glavne metode interpretiranja historije filozofije	<ul style="list-style-type: none"> Odnosu filozofije i njene historije Historijska metoda (hronološka) problemska metoda predstavljanja historije filozofije <p>(2 sata)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Određuje položaj filozofije u odnosu sa njenom historijom Shvata razlike između u dvije glavne metode predstavljanja filozofije i njene historije 	
IIčovjek i svijet	1. Pojam ovjeka	<ul style="list-style-type: none"> Osnovna pitanja o tome šta je ovjek Određivanje ovjeka pomoću duha čovjek kao kulturno biće <p>(2 sata)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Shvata ovjeka kao višedimenzionalno biće (ontološko, gnoseološko, etičko estetsko, historijsko itd.) Objašnjava kako se shvata ovjek po Šelerovoj antropologiji 	Historija, Lingvistika

			<ul style="list-style-type: none"> • Analizira elemente jezika, mita, religije, historije i nauke kao determinantu pojma ovjeka u Kasirerivoj filozofiji 	
		<ul style="list-style-type: none"> • Pojam egzistencije • Egzistencija u odnosu sa esencijom, mišljenjem i slobodom <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shvata pojam egzistencije • Diskutuje o prioritetnom mjestu esencije i egzistencije • Objasnjava egzistenciju kao polaznu tačku mišljenja Kirkegardove filozofije • Identifikuje odnos egzistencija – sloboda u egzistencijalističkoj filozofiji 	
		<p>Drugi i potreba za drugim</p> <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnjava pojam drugoga i potrebe za drugim u filozofiji XX vijeka 	
		<ul style="list-style-type: none"> • Savjest, spoznaja i iskustvo • Psihološki aspekt savjesti • Pojam nesavjesti u Frojdovoj teoriji <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnjava odnos između u savjesti, znanja i iskustva • Shvata savjest kao istinu koja je u Bergsonovoj filozofiji • Određuje savjest sa psihološkog aspekta • Određuje položaj Frojdove teorije unutar filozofskog mišljenja • Analizira nesavjest u Frojdovoj teoriji • Objasnjava pojam i sistem nesavjesti 	<p>Psihologija</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Smrt, shvatanje i njeno negiranje • ovjek u grani noj situaciji: suo avanje sa krajem egzistencije <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava pojam smrti u filozofskom shvatanju • Analizira pojam smrti u Lukrecijovoj filozofiji • Shvata smrt kao suo avanje pojedinca sa krajem egzistencije (K.Jaspers) 	Biologjija
II ovjek i svijet	2. Položaj ovjeka u svijetu	<ul style="list-style-type: none"> • Ideja kosmosa u gr koj filozofije • Mikrokosmos i makrokosmos u renesansi i humanizmu <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava shvatanje kosmosa u filozofiji Talesa, Anaksimandera i Empedokla • Shvata ideju mikro i makro kosmosa u filozofiji G.Bruna, Didroa i Bufona 	Biologija, Fizika, Astronomija
II ovjek i svijet	3. ovjek, vrijeme i prostor	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijeme kao dimenzija duše • Vrijeme i prostor kao apriorni oblici subjekta • Relativitet vremena • Prostor, praznina i bog <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shvata pojam vremena u filozofiji Svetog Augustina • Objašnjava vrijeme i prostor kao subjektivan oblik predstavljanja u Kantovoj teoriji saznanja • Objašnjava vrijeme po Ajnštajnu • Shvata suprotne poglede o postojanju praznog prostora (pogledi atomista, epikurejaca i pogledi . Bruna) 	Fizika
II ovjek i svijet	4. ovjek i njegova historija	<ul style="list-style-type: none"> • ovjekovo samostvaranje u historiji: historicitet i historijski linearitet • ovjek kao prakti no bi e <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava ulogu ovjeka u stvaranju historije i samoga sebe • Shvata pojam prakse • Identifikuje ovjeka kao prakti no bi e u modernoj filozofiji 	Historija

III Saznanje i i razum	1. Saznanje i njegove granice	<ul style="list-style-type: none"> • Sumnja kao polazna ta ka saznanja • Saznanje o svijetu i saznanje o samom sebi • Razum i volja (2 asa)	<ul style="list-style-type: none"> • Definira sumnju u filozofiji skepticizma i racionalisti koj filozofiji Dekarta • Shvata razliku izme u svijesti i samosvijesti • Klasifikuje sadržaj intelekta: razlikovanje razuma od volje 	
III Saznanje i razum		<ul style="list-style-type: none"> • Iskustvo i granice saznanja • Saznanje po inje iskustvom, ali ne izvire iz njega • Teorijsko provjeravanje iskustva i prakti no provjeravanje hipoteze (3 asa)	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava iskustvo u empiristi koj filozofiji • Shvata iskustvo polaze i od filozofskog aspekta u objašnjavanju percepcije i osjeta • Shvata apriorno saznanje u Kantovoj teoriji saznanja • Diskutuje o prakti nom provjeravanju hipoteza (primjeri astronomije i sli ni) 	
III Saznanje i razum	2. Pragmatizam i djelatnosti saznanja	<ul style="list-style-type: none"> • Teorija pragmatizma kao teorija o zna enju i pragmatizam kao metoda • Uloga volje u filozofiji pragmatizma (2 asa)	<ul style="list-style-type: none"> • Odre uje mjesto pragmatizma u savremenoj filozofiji • Uspostavlja vezu izme u pragmatizma kao metode i pragmatizma kao teorije o zna enju u filozofiji . Persa • Odre uje status volje u filozofiji pragmatizma Dž. Viliijamsa 	

III Saznanje i razum	3.Sposobnost su enja	<ul style="list-style-type: none"> • Su enje u Aristotelovoj formalnoj logici • Su enje kao odnos, rješenje i sankcija • Misliti zna i suditi <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shvata su enje u Aristotelovoj logici • Objašnjava su enje po Dekartu • Shvata su enje u Kantovoj teoriji 	Logika
III Saznanje i razuma	4. Analiti ka filozofija	<ul style="list-style-type: none"> • Šta je analiti ka filozofija? • Logi ko –matemati ka istina <p>(2 asa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava osnovne principe analiti ke filozofije • Upore uje aksiomati ku metodu sa dedektivnom metodom • Objašnjava logi ko – matemati ko shvatanje istine u Vitgenštajnovoj analiti koj filozofiji 	Logika, Matematika
IV Filozofija i metafizika	1. Osnova i kritika metafizike	<ul style="list-style-type: none"> • Da li je metafizika nauka? (Pojam metafizike, osnova i njena kritika) • Odre ivanje bi a od Aristotela do Hajdegera <p>(6 asova)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zna pojam metafizike, osnovu i kritiku metafizike • Diskutuje o pitanju metafizike • Objašnjava “prvu filozofiju” u Aristotelovoj filozofiji • Shvata odre enje pojma bi a u filozofskim teorijama od Aristotela do Hajdegera 	

IV Filozofija i metafizika	2. Šta je bog unutar metafizike	<ul style="list-style-type: none"> • Dokaz postojanja boga zasnovan na iskustvu i razumu. • Negiranje vjere • Zajedni ko vjerovanje • Da li postoji život poslije smrti? <p>(6 asova)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava kako se dokazuje postojanje boga iz iskustva u filozofiji T. Akvinskog • Diskutuje o održivosti ontološkog argumenta o egzistenciji boga po Dekartu • Objašnjava vjeru kao bolest građanstva u Ni eovoj teoriji • Shvata nastojanje za zajedni ko vjerovanje Dž. uia. Diskutira o životu poslije smrti u Platonovim, Hjumovim i Kirkegardovim fragmentima 	Sociologija, Historija
V Etika	1. Moral i slobodna volja	<ul style="list-style-type: none"> • Oslanjanje etike na prirodu ovjeka • Moralni zakoni: hipoteti - ki i kategori ki imperativ • Da li je volja slobodna? (deterministi ke i indeterministi ke teorije) • Utilitarizam u filozofiji morala <p>(5 asova)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definiše vrlinu u Aristotelovoj etici • Objašnjava moralni zakon i obavezu da se bude moralan u Kantovoj filozofiji • Diskutuje o slobodi volje • Diskutuje o egzistencijalisti kom shvatanju slobode • Shvata utilitarnu mjeru u filozofiji Dž.S. Mila 	Sociologija, Gra ansko vaspitanje

V Etika	2. Problem vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> • Šta su vrijednosti u filozofskom pogledu? • Ponovno vrednovanje svih vrijednosti (4 asa)	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o “filozofiji života” u teorijama Diltaja i Bergsona • Objašnjava zamjenu apolonijskog principa sa dionizijskim principom u Ni eovom imoralizmu 	Sociologija, Gra ansko vaspitanje
VI Estetika	1. Osnovne kategorije estetike	<ul style="list-style-type: none"> • Lijepo u umjetnosti i prirodi • Umjetni ko stvaralaštvo • Umjetnost i stvarnost (6 asova)	<ul style="list-style-type: none"> • Shvata osnovne estetske pojmove (lijepo i umjetnost) u fragmentima Platona i Kanta • Diskutuje o temi genija u umjetnosti Kanta i Ni ea • Predstavlja Hegelovo shvatanje o romanti noj umjetnosti • Shvata historiju umjetnosti u Benjaminovoj teoriji 	Umjetnost
VII Politi ka filozofija	1 ovjek i društvo	<ul style="list-style-type: none"> • Prirodna osnova društva • Porijeklo države: prirodno stanje i društveni ugovor • Prisiljavanje ljudi da budu slobodni (4 asa)	<ul style="list-style-type: none"> • Shvata ljudsku prirodu kao osnovu organizovanja društva po Aristotelovoj teoriji • Upore uje Hobsovu i Rusovu teoriju o porijeklu države, polaze i od objašnjenja egoizma i vlasništva 	Gra ansko vaspitanje, Sociologija, Historija

IX Politi ka filozofija	2. Država i vlast	<ul style="list-style-type: none"> • Organizovanje idealne države • Vlast, injenja i znanja • Pojedina i granice državne vlasti • Odvajanje etike od politike • Moderna demokratija u filozofskim teorijama (5 asova)	<ul style="list-style-type: none"> • Poznaje glavni koncept idealne države i njene osnove podjele rada u Platonovoj teoriji • Shvata prirodno pravo i gra ansko društvo u Lokovoj politi koj filozofiji • Shvata položaj pojedinca u odnosu sa snagom vlasti u Džon.S.Milovoj teoriji • Analizira primarni suvereni kvalitet u teoriji Makiavelija i diskutuje o njegovom izrazu “cilj opravdava sredstvo” • Shvata teorije Rusoa i Toknevela o demokratiji 	Gra ansko vaspitanje, Sociologija, Historija
--------------------------------	--------------------------	---	--	--

Objašnjenje: 6 nastavnih asova ostaju na raspolaganju nastavniku da organizuje nastavu, prema zahtjevima i pojedina nim željama u enika ostaju i u okviru programskih sadržaja.

Tako e, ne isklju uje se mogu nost da se u realizaciji nekih nastavnih jedinica obuhvate i nastavnici drugih predmeta kao npr.nastavnik fizike za potkategoriju *ovjek, prostor i vrijeme, itd.*

METODOLOŠKA UPUTSTVA

Problemski pristup

Polaze i sa osnove jednog glavnog cilja nastave filozofije, razvijanje kriti kog i analiti kog na ina mišljenja u enika, predmet filozofije ne treba da pruža prosto gotovo predodre enje, formalne pojmove, kategorije i teorije. Nastava filozofije je uvijek objašnjavanje, analiziranje i osvjetljenje jednog pojma, problema ili filozofskih pitanja. Najplodniji na in u prisvajanju filozofskih pojmova zasniva se na opisivanju geneze pojmova, suo avanju, upore ivanju i vezi sa drugim pojmovima, analiziraju i forme i mogu nosti njihovih upotreba.

Me usobna povezanost

U usvajanju filozofskog mišljenja od velikog zna aja je da se traže i da se izraze individualna i grupna mišljenja, što podrazumijeva prezentaciju mišljenja na jednom jasnom i razumnom jeziku. Opisivanje, referisanje prema razli itim teorijama, upotreba konkretnih primjera i upore ivanje sa drugim primjerima su temelji i glavne cigle za izgradnju nezavisnog mišljenja u enika i povezivanje teorijskog dijela sa prakti nom primjenom. Na ovaj na in posti i e se i drugi cilj predmeta filozofije - ponuda jedne filozofije koja e pomo i u enicima da razumiju i da žive.

Da bi se izbjegla mogu nost da se predmet filozofije pretvori u jedan dosadni školasti ki monolog, diskusije o problemima i filozofskim pitanjima treba da budu neodvojiv dio svakog nastavnog asa. Tako e, interpretacija i objašnjavanje kratkih filozofskih testova je efikasna metoda u stvaranju jednog kontakta u enika sa velikim filozofima. Svaka nastava treba da se udruži i sa jednim rje nikom koji objašnjava filozofske pojmove.

Oslanjaju i se na ove metode, u enik treba da se orijentiše u pravcu jednog stabilnog ubje enja, preko uputstava da branjena teza treba da odgovara zahtjevima, treba da se zasniva na injenicama, da omogu i predvi anja i da sugeriše dalja istraživanja. U enik treba da ima mogu nost o prikazivanju stavova i nazavisnih mišljenja i u formi pisanih radova, integrišu i u njih teorijske (iz filozofskih tekstova) i prakti ne informacije.

VREDNOVANJE

Nastavnik predmeta filozofije treba da ima u vidu nekoliko značajnih momenata tokom vrednovanja učenika:

- Način kako učenik da strukturiira mišljenje da bi argumentovao svoje stavove o različitim filozofskim i praktičnim pitanjima;
- Koliko je u stanju da integriše teorijsku i naučnu informaciju;
- Način na koji je učenik u stanju da prikazuje prisvojene materijale na individualni i grupni način;
- Koliko je učenik u stanju da preko filozofskih tekstova, izvuče njih iz djela čuvenih filozofa izrađuje nezavisne radove.

Vrednuju se:

- usmeni odgovori,
- prezentacije,
- eseji i nezavisni radovi.

MEĀUPREDMETNI PRISTUPI

Sama činjenica da je filozofija značajan dio općeg razvoja ljudskog mišljenja, svakako filozofiju postavlja u jednu mrežu međusobnih uticaja sa drugim djelovima ovog razvoja. Preplitanje društvenih i prirodnih problema usmjerava filozofiju u sadašnja dostignuća unutar drugih posebnih predmeta. Na drugoj strani, na svakom stupnju razvoja nauke, jedan poseban i širi sektor u sistemu znanja o svijetu pripada nezavisnom funkcionisanju filozofskih znanja.

Na osnovu tematskog materijala koji će se prezentirati uenicima je potrebna povezanost filozofije sa sljedećim predmetima:

- Filozofija i njena historija: Društvene i prirodne nauke
- Svjetak i svijet: Psihologija, historija, lingvistika, fizika, astronomija, biologija
- Saznanje i razum: Logika, matematika
- Filozofija i metafizika: Sociologija, historija
- Etika: Sociologija, Građansko vaspitanje
- Estetika: Umjetnost
- Politička filozofija: Građansko vaspitanje, sociologija, historija.

LITERATURA

1. W. Windelband; Povijest filozofije, I, II, Kultura, Zgb. 1967
2. Dr. Miodrag Cekić; Pregled istorije filozofije, priručnik, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1971
3. B. Rasel; Istorija zapadne filozofije, Kosmos, Bgd. 1962
4. B. Bošnjak; Filozofija od Aristotela do Renesanse i odabrani tekstovi, Matica Hrvatska, Zgb. 1956
5. Filozofijski rječnik, glavni urednik Vladimir Filipović, Matica Hrvatska, Zgb. 1965

INFORMACIONO KOMUNIKACIONA TEHNOLOGIJA

(2. razred, 64. sati godišnje)

UVOD

Informaciono komunikaciona tehnologija predstavlja jednu od glavnih oblasti u savremenom životu. Ovdje i nerazdvojni je dio njegove svakodnevne djelatnosti i sinonim spremnosti da se bavi problemima sadašnjice i budućnosti.

Predmet "Informaciono komunikaciona tehnologija" za 13. razred jeste nastavak i proširenje prethodno stečenog znanja iz ove oblasti i odnosi se na savladavanje znanja i potrebnih vještina za uspješnu i nezavisnu upotrebu opreme informaciono komunikacione tehnologije primjenom algoritama i programiranje u C++ preko konkretnih primjera.

IKT 13 jeste skraćena verzija programa istog predmeta za smjer gimnazije matematika i informatika za 12. razred.

CILJEVI

1. Učenici treba da budu u stanju da upoznaju i upotrijebe opremu informaciono komunikacione tehnologije u radu i svakodnevnim postupcima koja se odnosi na sastavljanje algoritama i programiranje u jeziku C++.
2. Učenici treba da stvore naviku i vještine prilikom teorijskog i praktičnog rada za samostalno traženje informacija iz oblasti IKT-a i iz ostalih oblasti.

OBJEKTIVI

1. Učenici treba da budu u stanju da znaju naziv algoritma i jezika za programiranje.
 - 1.1 Učenici treba da znaju osnovne aritmetičke postupke preko algoritma.

- 1.2 U enici treba da budu u stanju da sastave obične algoritme za osnovne aritmetičke postupke.
- 1.3 U enici treba da shvataju značaj programiranja zadataka postavljenih preko algoritma.
- 2. U enici treba da budu u stanju da upotrijebe opremu informaciono-komunikacione tehnologije u cilju rješavanja raznih zadataka iz matematike.
 - 2.1 U enici treba da budu u stanju da razlikuju osnovne elemente jezika za programiranje.
 - 2.2 U enici treba da budu u stanju da upoznaju i primijene program u C++ za konkretne slučajeve za postavljene zadatke.

ORGANIZOVANJE PROGRAMSKOG SADRŽAJA

Kategorije	Potkategorije	Br. asova	Procenat
1. Algoritmi	1.1 Algoritmi – osnovna saznanja 1.2 Obračun iznosa/proizvoda/faktoriela 1.3 Razgranjavanje/uslovi 1.4 Kombinacije – iznos/faktorijel/proizvod 1.5 Nizovi (vektori i matrice) 1.6 Iznalaženja određenih članova 1.7 Sortiranje 1.8 Funkcije	28	43,75%
2. Programiranje u C++	2.1 Uvod u program – Jezici programiranja 2.2 Uvod u C++ -Prvi program u C++ 2.3 Varijabli/ deklarisanje/inicializiranje/konstanti 2.4 Operatori – Prioriteti 2.5 Preprocesorske direktive 2.6 Učitavanje i štampanje (ulaz/izlaz) 2.7 Uslovi/razgranjavanja 2.8 Naredbe Switch i GoTo 2.9 Prstenovi 2.10 Funkcije 2.11 Istiticanje varijabla i praćenje vrijednosti 2.12 Greške - Izuzetci i manipulisanje grešaka 2.13 Nizovi (vektori i matrice) 2.14 Pointeri	36	56,25%

Kategorija	Potkategorija	Programska sadržina	Rezultate koje treba postići	Međupredmetna povezanost
1. Algoritmi	1.1 Algoritmi – osnovna saznanja	1.1.1 Algoritmi. 1.1.2 Osnovni koncepti. 1.1.3 Blokovi algoritma, funkcije i njihov smisao. 1.1.4 Ciljevi upotrebe.	Učenici treba da budu u stanju da prepoznaju i identifikuju osnovne blokove algoritma i njihov smisao.	Matematika
	1.2 Obračun iznosa / proizvoda / faktoriela	1.2.1 Obračun prostog iznosa. 1.2.2 Iznos članova serije brojeva. Iznos brojeva par / nepar. 1.2.3 Obračun proizvoda. Proizvod članova serije broja. Proizvod brojeva par / nepar. 1.2.4 Obračun faktoriijela brojeva.	Učenici treba da budu u stanju da realizuju algoritme (blok-diagrame) za obračun iznosa proizvoda/faktoriijela brojeva i serije brojeva.	
	1.3 Razgranjavanje / uslovi	1.3.1 Razgranjavanje / uslovi 1.3.2 Razgranjavanje / uslov sa jednu granu/rešenje. 1.3.3 Razgranjavanje / uslov sa dve i više grane/rešenje. 1.3.4 Razgranjavane/ugradni i višestruki uslovi .	Učenici treba da budu u stanju da ostvare algoritme (blokove-diagrama) za obračun rezultata zavisno od određenih uslova .	
	1.4 Kombinacije – iznos / faktoriel / proizvod	1.4.1 Obračun iznosa unutar proizvoda/faktoriijela i proizvoda/faktoriijela unutar iznosa. 1.4.2 Obračun proizvoda unutar	Učenici treba da budu u stanju da ostvare algoritme(blok-diagrama) za obračun iznosa/ proizvoda	

		iznosa/faktoriijela i iznosa/faktoriela.unutar proizvoda 1.4.3 Obra un faktoriijela unutar iznosa /proizvoda.	/faktoriela kombinovanog u okviru iznosa/ proizvoda / faktoriela.	
	1.5 Nizovi (vektori i matrice)	1.5.1 Broj ani nizovi .Jednodimenzionalni niz (vektor). dvodimenzionalni niz (matrica). Višedimenzionalni niz. 1.5.2 Stvaranje(punjenje iznosima) vektora/matrice. 1.5.3 Iznos/proizvod lanova vektora/matrice, na osnovu razli itih uslova. 1.5.4 Stvaranje vektora/matrice od odre enih lanova drugog vektora/matrice.	U enici treba da budu u stanju da ostvare algoritme (blok-diagrame) za stvaranje/upotrebu nizova (vektora/matrica) i razli itih obra una za njihove lanove.	
	1.6 Pronalaženje odr enih lanova	1.6.1 Pronalaženje minimalnog/maksimalnog lana. 1.6.2 Pronalaženje odr enog lana i njegovog položaja u okviru vektora/ matrice. 1.6.3 Pronalaženje lanova koji ispunjavaju odre eni uslov.	U enici treba da budu u stanju da ostvare algoritme (blok-diagrama) za iznalaženje odre enih lanova(minimum/ maksimum, itd) vektora/matrica.	
	1.7 Sortiranje	1.7.1 Sortiranje lanova vektora. Sortiranje u pove avanju i sortiranje u oduzimanju.	U enici treba da budu u stanju da ostvare algoritam (blok	

		1.7.2 Sortiranje lanova matrice . Sortiranje u povećavanju i oduzimanju.	diagrama) za sortiranje lanova vektora/matrica.	
	1.8 Funkcije	1.8.1 Funkcije.Potprogrami. 1.8.2 Realizacija raznih obrađuna preko funkcija. 1.8.3 Program sa više potprograma/funkcije.	Učenici treba da budu u stanju da ostvare algoritmove (blok diagrame)upotrebu raznih funkcija.	
2. Programiranje u C++	2.1 Uvod u programiranje – Jezici programiranja	2.1.1 Jezici programiranja. Niži jezici programiranja. Viši jezici programiranja. 2.1.2 Izvorni kod,objektivni i izvršni kod. 2.1.3 Kompajleri i Interpreteri	Učenici treba da budu u stanju da razlikuju osnovne elemente jezika za programiranje.	Maternji jezik Engleski jezik Matematika
	2.2 Uvod u C++ - Prvi program u C++	2.2.1 Jezik programiranja C++. Osnovni elementi jezika. 2.2.2 Izdava koda C++-. Meni i komande. 2.2.3 Kompajliranje i linkiranje. Gradnje izvršnog programa.	Jezik programiranja C++.osnovni elementi jezika. Editor koda C++-. Meni komande. Kompajliranje i linkiranje.Gradnja izvršnog programa .	
	2.3 Varijabli / Deklarisanje / Inicijalizacija / Konstante	2.3.1 Podaci.Tipovi podataka. 2.3.2 Varijabli. Deklarisanje i inicijalizacija varijabla. 2.3.3 Konstante.	Učenici traba da budu u stanju da razlikuju tipove podataka varijabla,i konstante i njihovu upotrebu za razne ciljeve.	

	2.4 Operatori – Prioritet	2.4.1 Aritmi ki Operatori. Logi ki operatori. Prioritet operatora. 2.4.2 Operator uslovljavanja “?”. Operator inkrementiranja. Operator dekrementiranja. Sizeof operator(). Bit-operatori.	U enici treba da budu u stanju da razlikuju vrste operatora, njihovu upotrebu i njihov prioritet, izvršavaju različitih obraduna.	
	2.5 Preprocesorske direktive	2.5.1 Deklarisanje preprocesorskih direktiva 2.5.2 Direktive #include. Direktive #define.	U enici treba da budu u stanju da koriste preprocesorske directive #include i #define.	
	2.6 Učitavanje i štampanje (Ulaz/Izlaz)	2.6.1 Operatori “cin” i “cout”, funkcije “get()” i “put()”. 2.6.2 Učitavanje i štampanje vrednosti, vektora, tekstova. 2.6.3 Štampanje formatom i određenim preciznostima. 2.6.4 Punjenje mustrom. Učitavanje rečenica.	U enici treba da budu u stanju da upotrebe naredbe za učitavanje i štampanje (ulaz/izlaz), formatizacija detalja, itd.	
	2.7 Uslovi/Razgranjavanje	2.7.1 Razgranjavanje/Uslovi. 2.7.2 Naredba If. Naredba If. Else. 2.7.3 Prosto razgranjavanje. Kombinovano razgranjavanje. Ugradno razgranjavanje.	U enici treba da budu u stanju da upotrebe naredbe za uslove-/razna razgranjavanja u okviru programa u C++.	
	2.8 Naredba Switch i GoTo	2.8.1 Naredba Switch. Naredba Go To.	U enici treba da budu u stanju da upotrebe naredbe za višestruko	

			razgranjavanje i za bezuslovni prelaz.	
	2.9 Prstenovi	2.9.1 Prsten While. Prsten Do..While. Prsten For. Ugradni prsteni. 2.9.2 Ostale opcije prstenova. 2.9.3 Prekid prstena: Break. Nastavak prstena: Continue.	U enici treba da budu u stanju da razlikuju i upotrebe prstene za obnavljanje naredbi.	
	2.10 Funkcije	2.10.1 Deklaracija funkcije. Tipovi funkcija. Argumenti funkcije. Povratne vrijednosti funkcije. Prototip funkcije. 2.10.2 Funkcije za manipulaciju karaktera. Funkcije za manipulaciju stringa. 2.10.3 Matematičke, trigonometrijske, i logaritamske funkcije. Slučajne vrijednosti.	U enici treba da budu u stanju da stvore i da upotrebe razne funkcije u okviru programa C++.	
	2.11 Isticanje varijabla i praćenje vrijednosti	2.11.1 Isticanje varijabla. 2.11.2 Deklarisanje pojasa isticanja varijabla. 2.11.3 Lokalni varijabli . Globalni varijabli . Stati ni varijabli . 2.11.4 Praćenje varijabli po vrednostima (by Value) I po preporukama/adrese (by Reference/by Address).	U enici treba da budu u stanju da se izjasne, upotrebe i razlikuju lokalne I globalne varijable I stati ne varijable.	

	2.12 Greške – Izbacivanje i manipulacije grešaka	<p>2.12.1 Greške. Slučajne greške. Logične greške.</p> <p>2.12.2 Nalaženje i eliminisanje grešaka.</p> <p>2.12.3 Predviđanja mogu ih grešaka prilikom izvođenja programa i na njegovu ispravku grešaka.</p>	<p>U enici treba da budu u stanju da razlikuju vrste grešaka u programu, da eliminišu pojavljene greške i da isprave moguće greške prilikom izvođenja programa.</p>	
	2.13 Nizovi (vektori i matrice)	<p>2.13.1 Deklaracija niza. Deklaracija vektora/matrice.</p> <p>2.13.2 Inicijalizacija niza u toku deklarisanja.</p> <p>2.13.3 Inicijalizacija vektora/matrice u toku izvođenja programa</p> <p>2.13.4 Manipulacija članova vektora/matrice.</p> <p>2.13.5 Iznalaženje određenih članova vektora/matrice.</p> <p>2.13.6 Sortiranje članova vektora/matrice.</p>	<p>U enici treba da budu u stanju da ostvare razne programe za rad sa nizovima (vektora/matrice).</p>	
	2.14 Pointeri	<p>2.14.1 Deklarisanje pointera. Tipovi pointera.</p> <p>2.14.2 Operator adrese “&”. Operator diferenciranja “*”.</p> <p>2.14.3 Nizovi pointera. Pointeri karakterna. Postupci sa pointerom.</p>	<p>U enici treba da budu u stanju da razlikuju i upotrebe pointera.</p>	

METODOLOGIJA I DIDAKTI KA UPUTSTVA

Objašnjenje programskog sadržaja u cilju shvatanja pojavljivanja algoritama. Ostvariti konkretne primjere u toku predavanja gradiva. U enici treba da se upoznaju i da budu u stanju da razlikuju osnovne elemente jezika programiranja. U enici se upoznaju sa upotrebom naredbi, uslovima/raznim razgranjavanjima u okviru programa u C++. Tako e, oni treba da stvore razne funkcije u okviru programa u C++, i da ostvare razne programe za rad sa nizovima (vektor/matrice).

METODOLOŠKA UPUTSTVA

1. Predavanje programske sadržine sa vizuelnim prikazom odgovaraju ih djelova.
2. Demonstriranje konkretnih postupaka sa kompjuterom.
3. Individualni i grupni rad kompjuterom (izvršenje operacija kompjuterom od strane u enika)
4. Rješavanje konkretnih zadataka iz matematike sastavljaju i algoritme program u jeziku programiranja C++.\ (korak po korak , po sadržini koja se ostvaruje).

VREDNOVANJE

Vrednovanje u enika se vrši na slede e na ine:

1. Vrednovanje zalaganja u enika tokom realizacije programskog sadržaja
2. Vrednovanje individualnog rada
3. Vrednovanje doprinosa u grupnom radu
4. Testiranje tokom nastavnog procesa i završno testiranje
5. Vrednovanje preko zadataka projekcije .

UPUTSTVA ZA UPOTREBU LITERATURE I OSTALIH NASTAVNIH IZVORA

Predložena literatura

1. **“C++ How to Program”** - H.M. Deitel, P. J. Deitel, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
2. **“C++ Programming Language”** - Bjarne Stroustrup, Addison-Wesley Publishing Company, Massachusetts
3. **“Teach Yourself C++ in 21 Days”** - Jesse Libery, Sams Publishing, Indianapolis, Indiana.
4. **“C/C++ Programmer's Bible”** - Kris Jamsa, Lars Klander, Gulf Publishing Company, Houston, Texas.
5. **“Bazat e programimit në C++”** - Agni Dika, Prishtinë.
6. **“Algoritmet me programe në C++”** - Agni Dika, Prishtinë.
7. **MSDN – 2003** i integrisana uputstva u **Visual Studio**.
8. Literatura i primjeri sa **Interneta**

Potrebna oprema i ostali preduslovi

1. Kabinet sa kompjuterom i štampa em
2. Jezik programiranja u C++
3. Povezivanje sa internetom, lokalna mreža u kabinetu
4. Treniranje nastavnika
5. Održavanje

Minimalni uslovi

1. Jedan kompjuter u školi za demonstriranje nastavnog programa.
2. Treniranje nastavnika

NAPOMENA

1. Ako škola nema kompjutere potrebno je ista i teorijske aspekte programom predviđenih tema i demonstracija ako škola ima bar jedan kompjuter.
2. U predviđenom fondu časova uključeno je predavanje, utvrđivanje gradiva i testiranje učenika.
3. Ako škola nema kompjuter, predlaže se da se fond časova raspodijeli na druge teme za koje takvi uslovi nisu neophodni.

METODOLOŠKA UPUTSTVA

1. Naglasak na demonstraciji individualnog i grupnog rada, n.pr. predavanje 25%, demonstracija 25%, individualni i grupni rad 50%.
2. Podsticanje individualnog rada i razmjena znanja i sposobnosti, interaktivni rad.
3. Obnavljanje gradiva putem zadataka koji uključuju i primjenu više stečenih vještina.

SMERNICE ZA NEZAVISTAN RAD

1. Grupni i individualni rad
2. Objavljivanje jednog rada iz algoritama i programa u C++
3. Grupa programera škole.

TJELESNI ODGOJ I SPORT

(2. razred sedmi razred, 6. razred godišnje)

UVOD

Tjelesni i sportski odgoj, kao i sve druge discipline, utiče na formiranje ličnosti mladih, omogućavajući im aktivno učestvovanje u društvenim aktivnostima u obogaćivanju opšteg i specifičnog znanja, kojima omogućuje da postanu odgovorni građani, otvoreni, sposobni za integraciju u demokratsko društvo. Preko fizičkih, sportskih, dramskih aktivnosti formiramo kultivirane građane, nezavisne, koji znaju da kontrolišu svoj fizički razvoj tokom školovanja i tokom cijelog života, da sreću u društvenim odnosima, da budu aktivni i kritički akteri onog šta se dešava sa njima i oko njih.

Preko fizičkih i sportskih aktivnosti u enicima uvođenjem uzrasta postižu nova tehnička taktička znanja iz određene sportske grane, prilagođavaju se novim specifičnim situacijama i stiču nova iskustva, uloživši i napore za pronalaženje najboljih rješenja u specifičnim situacijama fizičkih aktivnosti.

Stiču znanja preko fizičkih aktivnosti omogućavajući im da znaju da se ponašaju u grupi, da upoznaju i da upotrebljavaju pravila ponašanja, ali i da izraze ona pravila koje će poštovati.

Takođe, izražavaju se i njihove organizacione sposobnosti, pošto će oni organizovati takmičenja, suditi na tim takmičenjima, istovremeno doživljavajući i mnoge emocije kao i esenci na tim takmičenjima.

CILJEVI

Tjelesni i sportski odgoj je orijentisan, posebno na:

- Razvoj pokretnih i funkcionalnih sposobnosti adaptiranih na osnovu individualnih i kolektivnih sportova;
- Tjelesni odgoj i sport, kao i sportski (život) režim, da utiče na zdrav život;
- Razvijanja samopouzdanja i volje tokom učestvovanja u sportu;

- Formiranje pokretnog stvaranja u različitim sportovima;
- Pozitivan doživljaj u svim sportovima u svim njegovim oblicima: fizički i školski, vrhunski sport i sport za sve (rekreacija).
- Razvoj, kultiviranje i oživljavanje okoline;
- Održavanje i unapređenje tjelesnog zdravlja, mentalnog i duhovnog za prevazilaženje raznih izazova u svakodnevnom životu.

OBJEKTIVI

Tjelesni razvoj, razvoj pokretnih i funkcionalnih sposobnosti

- Da znaju da izaberu nezavistan na in pokretne sadržaje i da odmeravaju opterećenja za razvoj pokretnih sposobnosti (snaga, brzina, koordinacija pokreta, ravnoteža, preciznost, izdržljivost);
- Da znaju da izaberu nezavistan na in pokretne sadržaje i da odmere opterećenja za razvoj funkcionalnih sposobnosti (aerobna i anaerobna izdržljivost);
- Da znaju da izaberu nezavistan na in pokretne sadržaje za pravi razvoj i njegovanje tijela i formiranje pravog tjelesnog stava;

Usvajanje i utvrđivanje raznih sportskih znanja do te mjere da omoguće uključivanje u sportskim aktivnostima unutar i izvan škole

- Utvrđivanje i proširivanje osnovnih sportskih znanja;
- Da znaju nezavistan i kreativan na in da povezuju pokretne sadržaje;
- Da znaju nezavistan na in da vježbaju i da izaberu vježbe;
- Da zajedno u sudjeluju sa nastavnikom ili sa trenerom u određivanju obima i intenziteta pokretnih vježbi;
- Da znaju da izaberu prava taktička rješenja u raznim situacijama igre;
- Poznavanje, učenje i utvrđivanje izbornih sportova.

Upoznavanje sa teorijskim znanjem

- Shvatanje uticaja rekreativnog sporta i onog vrhunskog na zdravlje sa fiziološkog, psihološkog i socijalnog aspekta;
- Upoznavanje i shvatanje fenomena redovnih fizičkih priprema i tjelesnog razvoja;
- Upoznavanje sa sredstvima i raznim metodama za razvoj izdržljivosti, pokretljivosti, snage i brzine;
- Da se upoznaju sa osnovnim principima fizičkih (sportskih) vježbi;

- Upoznavanje sa uzrocima sportskih povreda, tretiranja, kao i njihovo spremanje.

Prijatan doživljaj sporta, formiranje pravog stava tijela

- Formiranje navika za prevazilaženje sportskog na ina života sa što više vježbi i formiranje samosvijesti za obnavljanje sposobnosti posle fizičkih vježbi (njegovanje tijela, zdrava sportska ishrana, upotreba fizikalnih metoda za podmlaivanje organizma);
- Podsticaj za uzajamno učenje i druženje;
- Razvoj kulturnog odnosa prema prirodi i ambijentu;
- Poštovanje sportskog ponašanja (fair play);
- Doživljaj relaksirajućeg uticaja fizičkih (sportskih) vježbi.

PROGRAMSKI SADRŽAJ

KATEGORIJE	BR. ASOVA	%
Teorija sportske edukacije	2 asova	2.7
ATLETIKA	12	16.2
SPORTSKA I RITMIČKA GIMNASTIKA	10	13.5
KOLEKTIVNI SPORTOVI	26 asova	35.13
INDIVIDUALNI SPORTOVI	10 asova	13.5
Aktivnosti u vodi	7-10 dana	
Skijanje	5-7 dana	
Sportska takmičenja	10 asova	13.5
Piknik-šetnje u prirodu	2 dana	
ANTROPOMETRIJA I MOTORIKA	4 asova	5.4

OSNOVNI POKAZATELJI PROGRAMA

Izabrani sport 2/3 nastavnog programa. obavezna nastava 1/3. Kao osnovni kriterijum za realizaciju obaveznog i izbornog programa je: materijalna osnova, sportski tereni i klimatski uslovi.

Zajedno sa izbornim programskim sadržajem i obaveznim, treba obuhvatiti i sportska takmičenja za kolektivne i individualne sportove, koje treba organizovati na svim nivoima, polazeći od onog između odjeljenja do nacionalnog nivoa.

Nastava plivanja i skijanja organizuje se na pogodnom terenu u saradnji sa upravom škole, roditelja i drugih institucija.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Kategorije	Podkategorije	Programski sadržaji	Standardi postignu a	Povezanost sa ostalim predmetima
Teorija sportske edukacije	Funkcionalne i pokretne sposobnosti	Vježbe za eksplozivno osnaživanje, repetitivno, brzine, koordnacije pokreta, pokreta i izdržljivosti, kao i popravljjanje funkcionalnih sposobnosti i tjelesnih osobina.	Standardi postignu a: U enici razvijaju nivo pokretnih i funkcionalnih sposobnosti na stupnju koji odgovara i koji je u saglasnosti sa normlanim razvojem tijela	Biologija, Informatika
Atletika	Tr anja Skokovi	Usavršavanje tr anja sa preprekama Tr anje pove avaju i vrijeme tr anja 8, 10, 12 minuta. Tr anje na dužini od 3000-4000 m. Skok uvis: popravljjanje rezultata –tehnika “le no” ili “trbušno”. Usavršavanje skoka u dalj i skoka za postizanje rezultata.	U enici, u skladu sa svojim sposobnostima, stalno da pove avaju dužinu staze tr anja (istrajnosti) sa odre enim tempom. Utvr ivanje tehnike i rezultata u tr anju sprintom, na skoku u dalj sa zaletom, skok uvis i popravljjanje tehnike i rezultata bacanja.	Biologija, hemija, fizika, informatika
Gimnastika sa ritmi kom gimnastikom	Vježbe na podu	Kolut nazad ispruženo preko le a (ramena). Kolut nazad, prilago en za uzrast	U enici da znaju na nezavistan na in da izvršavaju komplekse	Muzi ko

		<p>u enika. Bo no okretanje sa desne strane preko naslona. Okretanje naprijed bez naslona (salto).</p>	<p>gimnasti kih vježbi na osnovu potreba i li njih sposobnosti; Da znaju i da povezuju različite akrobatske, ritmike, muzičke sadržaje.</p>	
	Skokovi	<p>Ponavljjanje skokova iz 12 razreda. Skok preko švedskog sanduka raznožno, prilagođen uzrastu u enika.</p>		
	Vratilo	<p>Ponavljjanje elemenata iz 12 razreda. Prolaz nogama naprijed - nazad sa prednjeg naslona. Podizanje jahanjem. Od naslona naprijed izlaz u krug nazad. Od ljuljanja sa bješanjem na hvatanje odozgo podizanje odmotavanjem.</p>		
	Steponovani razboj	<p>Ponavljjanje elemenata iz 12 razreda. Skupljanje i ispravljanje ruke od njihanja sa naslonom na ruke. Podizanje sa ljuljanjem naprijed, naslon na stojnom uglu. Od naslona nad rukama podizanje sa odmotavanjem.</p>		
	Steponovani razboj	<p>Ponavljjanje elemenata iz 12 razreda. Boja i frontalna sa hvatanjem gornje</p>		

		<p>pritke šipke ravnoteža jednom rukom. Od naslona nad rukama na višoj pritki šipki, uzastopni naslon ruku na donjoj pritki šipki (priprema za stoj na vertikali) naslon na nižoj pritki šipki.</p> <p>Od vješanja na višoj pritki sa hvatanjem odozgo, ljuljanje naprijed – nazad sa dohvatom odozgo.</p>		
	Greda	<p>Ponavljjanje elemenata iz 12 razreda.</p> <p>Kombinacije sa elementima: Penjanje, Stoj, sede i na stopalo desne noge, pravac sa približenim nogama, skok uvis, dva koraka na vrhovima prstiju, stajanje u ravnoteži (bo ni ili frontalni, korak naprijed start).</p> <p>Izlaz tijelom u krug (naslon na gredu skupljenih - nogu, frontalna ravnoteža, izlaz naprijed tijelom u krugu rukama gore.</p>		
	Krugovi	<p>Ponavljjanje elemenata iz 12 razreda.</p> <p>Obi no vješanje, ruke ispred sakupljene.</p> <p>Ljuljanje naprijed – nazad ruke skupljene.</p> <p>Ljuljanje naprijed – nazad od slobodnog vješanja.</p>		

		Od vješanja slobodnog, prelaz na razvijeno vješanje. Od ljuljanja naprijed – nazad na složeno vješanje.		
	Ritmi ka gimnastika i kola	Ritmi ki pokreti sa ritmom i promjenljivim tempom. Pokreti sa kratkim užetom, sa drvenim unjevima, krugovima, sa loptama i dr. Narodna kola iz krajeva. Valcer.	U enici znaju osnove društvenog plesa do onog stupnja da ih obavljaju sa lako om. Da usavršavaju osnovne elemente aerobika.	Muzi ko, Psihologija, sociologija
Kolektivni sportovi	Košarka	Utvr ivanje-usavršavanje osnovnih elemenata: Pokreti bez lopte. Skok u odbrani i u napadu za hvatanje lopte. Kretanje igra a centra u poziciji “dolje” (blizu koša) i gore (na liniji slobodnog bacanja). Pozicije igra a na polju. Izbor stila igre. Faktori koji uti u na selekciju sistema u napadu. Napad: protiv individualne odbrane. Protiv zonske odbrane. Pritv zonskog presinga. Takmi enja: izme u razreda i aktiva.	U enici da znaju osnovne tehni ke elemente i takti ke kombinacije u odbrani i u napadu do tog stupnja da budu u stanju da igraju sa uspjehom na jedan i na dva koša. Da uzmu u eš e na pripremi i organizaciji takmi enja izme u odeljenja i na školskim takmi enjima.	
	Odbojka	Ponavljanje tehni kih pokreta:	U enici da znaju osnovne	

		<p>Pasiranje lopte, servis tenis, šutiranje, blok i dr. Usvajanje i usavršavanje prijema servisa. Odbijanje lopte odozdo sa padom naprijed "plongeon". Grupna i ekipna-sistemska odbrana. Grupni i ekipni napad. Igra 6:6. osiguravanje napada i odbrane.</p>	<p>elemente tehnike i taktičke kombinacije u odbrani i u napadu do te mjere što omogućuje njihovu vezu sa dinamičnim situacijama igre u igri 6:0 i lagan prelaz na igru 5:1. Da uzmu u obzir u pripremanju i organizaciji takmičenja između odjeljenja i na školskim takmičenjima.</p>	
	Fudbal	<p>Dodavanje i primanje kratkih lopti na malom prostoru. Centaršutevi šut na голу. Šutiranje na gol iz prekida igre. Dodavanje i primanje lopte u pokretu u obliku igre. Grupna i ekipna odbrana. Grupni i ekipni napad. Mali fudbal 6:6 i 7:7 sa primjenom pravila u igri.</p>	<p>Učenicima da znaju osnovne elemente tehnike i taktičke kombinacije u odbrani i u napadu u toj mjeri da omogućuju njihovu vezu u dinamičnim situacijama u igri kao i igru u malom fudbalu. Da učestvuju u pripremi i organizovanju takmičenja između odjeljenja i školskom takmičenju.</p>	

	Rukomet	<p>Vrednovanje sposobnosnih prilika u enika odvija se na osnovu testa za 12 razred. U zavisnosti od specifi nih sposobnosti pokazanih odre uju se energetska optere enja informacija sa ciljem njihovog pove anja (80-90%).</p> <p>Pokretni sadržaji ponavljaju se tamo gde ima mogu nosti preko igre, sa korigovanjem i kratkim odmorima, sa primjenjivim konkretnim primjerima elemenata tehnike i individualne taktike napada i odbrane.</p> <p>Ponekad se prelazi na grupne i kolektivne taktike.</p> <p>Tamo gde ima mogu nosti, igra treba da se improvizuje u mogu im uslovima i da se nastoji na pravu automatizaciju osnovnih takti ko – tehni kih inioca rukometne igre. Sa izabiranjem razreda - škole treba tražiti usavršavanje vježbanja za specifi na mjesta gdje igraju:</p> <p>2.1 Kao u napadu ili u odbrani, pivot i dr. tako i u odbrani.</p> <p>2.2 Tako e, treba vježbati osnovne sura iva ke sastave grupne taktike i posebno one kolektivne najmanje dva sistema napada (sa 1 i 2 pivota) i tako e</p>	<p>U enici da znaju elemente tehnike i takti ke kombinacije do te mjere da im omogu i njihovu vezu sa dinami kom situacijom igre, kao i igra sa razli itim napadima protiv individualne i zonske odbrane.</p> <p>U estvuju u pripremi i organizaciji takmi enja izme u odjeljenja i izme u odjeljenja u školi.</p>	
--	---------	--	--	--

		najmanje dva sistema zonske odbrane, jedna one kombinovane i dve forme igre jedan - jedan.		
Individualni sportovi	Borila ki sportovi- karate- samoodbrana	Osnovni elementi samoodbrane sa poluaktivnim i aktivnim protivnikom. Usvajanje takti kih elemenata samoodbrane sa pluaktivnim i aktivnim protivnikom.	Da znaju tehni ke- takti ke elemente igre.	Biologija
	Sportovi sa raketima tenis	Ponavljjanje elemenata iz 12 razreda. Šutiranje lopte volej sa forhend i sa bekhend spin. Šut smash. Servis sa prekidom –“slice”. Prijem servisa. Igra.	Da znaju udarac lopte sa reketom kao: spin sa forhend, spin sa bekhend, servis i tahni ko – takti ke elemente igre	Matematika
Plivanje i aktivnosti u vodi	Tehnike plivanja Okretanja	Usavršavanje tehnika plivanje: kraul, le ni kraul, žaba i delfin sa polaskom i okretanjem prema pravilima. Povezanost elemenata plivanja: start, plivanje i okretanje za sve tehnike. Spasavanje davljenika u vodi. Takmi enja u vodi.	U enici da ovladaju 1-2 tehnike plivanja; Plivanje na distanci od 100 m, primjenjuju i tehnike plivanja.	Biologija, Hemija
Skijanje i aktivnosti na snijegu	Alpske discipline	Krivine u dubokom snijegu: a) krivina “jet” u dubokom snijegu b) paralelna krivina Vježbe: od stajanja “otvoreno” i	U enici da znaju da se skijaju sigorno na sre enim terenima, da u vrš uju i dalje trku sa	

		<p>“zatvoreno” Krivina “step”. Tehnika takmičenja: Krivina sa otvaranjem vrhova skija sa podstrkivanjem donjom skijom.</p>	<p>skijama na većim daljinama, da skijaju sa daskom (snow board).</p>	
Sportska takmičenja	<p>Takmičenja u kolektivnim i individualnim sportovima</p> <p>Takmičenja u atletici i gimnastici</p> <p>Kros</p>	<p>Najmanje u dva kolektivna sporta. Takmičenja u tenisu, pingpongu, karateu i dr. Takmičenja u kratkom i srednjem traganju, u bacanju i skokovima. Takmičenja na podu i na spravama.</p> <p>Prolećni i jesenji kros (1000-15000 m). Takmičenja se trebaju odvijati u okviru škole, između odjeljenja, i između odjeljenja škola na nivou opštine.</p>	<p>Učenicima da se osposobe za organizaciju takmičenja, da znaju da primjenjuju pravila i sportko ponašanje fair-play, Da znaju da sude.</p>	<p>Sociologija, Psihologija</p>
Piknik i šetnja	<p>Šetnja u prirodi dva puta godišnje</p>	<p>Izlazak u prirodu najmanje tri puta godišnje: hodanje, orijentacija, čitanje topografskih znakova 12-15 km (jesen, zima i proljeće).</p>	<p>Učenicima da znaju pravila sigurnosti na planinskim terenima.</p>	<p>Geografija, Biologija, Likovna umjetnost</p>
ANTROPO-METRIJA I MOTORIKA	<p>Vrednovanje antropometrijskih osobina i pokretnih sposobnosti</p>	<p>Tjelesna težina. Visina tijela. Skok iz mjesta udalj. Skok iz mjesta uvis. Traganje 100 metara. Traganje 800-1000 m. Mogu se dodati i drugi testovi</p>	<p>Stepen napredovanja (po etno vrednovanje psiho-motornih osobina)</p>	<p>Matematika, Zdravstveno vaspitanje</p>

Od četiri ponuđene kolektivne sporta, škola treba da izabere najmanje dva, u zavisnosti od uslova i kadra koji posjeduje.

Dodatni sadržaji

Vožnja na rošlama, biciklom, tenis, badminton i dr. Izbor ovih sadržaja obavlja nastavnik i škola na osnovu materijalnih uslova, kadrovskih i tradicije regiona gde se škola nalazi.

METODOLOŠKA UPUTSTVA

Trinaesti razred se odlikuje usporenim procesom rasta i razvoja organizma u enika. Organizam u enika ovog uzrasta je u stanje da odoli većim opterećenjima, utičući i tako na povećanje motoričkih sposobnosti na najvišem nivou.

Nastavnik treba da ima u vidu razlike između u polova, koje su više izražene nego na drugim školskim nivoima.

Motivacija u enika za sportske aktivnosti ostaje mehanizirana u glavnim ciljevima nastavnika. Onovo treba da postigne preko odgovarajućeg izbora programskog sadržaja, odnosno podsticanjem i vrednovanjem napredovanja u postignućima u enika. Postavljeni zadaci od nastavnika trebaju biti takvi da ih u enik može obaviti. Takođe, kod u enika ne treba razvijati značajne pobjede, poraza ili takmičenja sa drugima. Značajni cilj nastavnika treba da bude utvrđivanje i usvajanje sportkognitivnog znanja, tjelesne i motoričke sposobnosti.

Nastavnik, kod ovog uzrasta, treba uzeti u obzir interesovanje u enika za određene sportske grane, pošto većini dio nastavnog programa obuhvata izborni sport. Ova činjenica favorizuje organizaciju nastave u grupama, po sposobnostima i potrebama, sa pažnjom da nijedan od njih ne ostane izvan nastavnog procesa.

VREDNOVANJE

- Vrednovanje tjelesnog razvoja obavlja se antropometrijskim instrumentima
 - dva puta godišnjak (visina tjela i težina tjela);

- vrednovanje pokretnih sposobnosti se obavlja sistemom CGS- dva puta godišnje (skok iz mjesta udalj, skok iz mjesta uvis, brzo tr anje 100 m i stalno tr anje 1000 m djevojke), 1200 m (de aci).
- Nivo nau enih informacija vrednuje se individualno i tokom
- situacije igre;
- Vrednuje se uvažavanje pravila igre i sposobnost
- saradnja i kooperacija u kolektivnim sportovima;
- Vrednovanje nivoa usvojenih elemenata tehnike i taktike.

LITERATURA

1. Hasangjekaj, Gjinolli, E., Nixha, M. Rakovica, H. Puka, J.
2. Allajbegu, M.: Sportski odgoj za 1-2 razred srdnjeg obrazovanja.
3. Gjinolli, E., Çitaku F., Rakovica, H. Hasangjekaj, Bahtiri, A., Bajçinca, Sh.: Tjelesni i sportski odgoj, razred 10, Priština, 2004.
4. Gjinolli, E., Çitaku F., Rakovica, H. Hasangjekaj, B.: Tjelesni is sportski odgoj, razred 11, Priština, 2004.

ODGOVARAJU E KVALIFIKACIJE NASTAVNIKA ZA
ODGOVARAJU E PREDMETE ZA TRINAESTI RAZRED

Br.	Predmet	Tražena kvalifikacija nastavnika
1	Bosanski jezik i književnost	Profesor bosanskog jezika i književnosti Profesor književnosti i bosanskog jezika
2	Engleski jezik	Profesor engleskog jezika i književnosti
3	Drugi strani jezik	Profesor odgovaraju eg jezika
4	Latinski jezik	Profesor jezika koji je najmanje poha ao dva semestra latinskog jezika
5	Matematika	Profesor matematike
6	Geografija	Profesor geografije
7	Historija	Profesor historije
8	Psihologija	Profesor psihologije
9	Sociologija	Profesor sociologije
10	Filozofija	Profesor filozofije
11	IKT (Informaciono komunikaciona tehnologija)	Profesor matematike - informatike Inženjer informatike
12	Tjelesni odgoj i sport	Profesor tjelesnog odgoja

Pripremio za štampu
SHTËPIA BOTUESE LIBRI SHKOLLOR
Priština

Tiraž: 100 komada
Štampa: PRINTING PRESS - Priština

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

371.214(496.51) (075.3)

Nastavni plani i program : za XIII razred više srednje škole : opšta gimnazija / [Glavni urednik Fehmi Ismajli]. - Priština : Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije. - 2007. - 248 f. ; 24 cm.

Literatura : f. 243

ISBN 978-9951-16-019-3

JEZICI I KOMUNIKACIJA

- **Bosanski jezik i književnost**
- **Engleski jezik**
- **Francuski jezik**
- **Njemački jezik**
- **Latinski jezik**

MATEMATIKA

PRIRODNE NAUKE

- **Geografija**

DRUŠTVENE NAUKE

- **Historija**
- **Psihologija**
- **Sociologija**
- **Filozofija**

TEHNOLOGIJA

- **Tehnologija informisanja
i komunikacija**

TJELESNI ODGOJ I SPORT

- **Tjelesni odgoj i sport**